

№ 228 (30922) 24 oktyabr 2025-ci il, cümə

Xalqın qəzeti!

Xalq qəzeti

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

1919-cu ildən çıxır

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi

Orta Dəhliz ortaqlar maraqlardan güc alır

Azərbaycan Prezidenti İlham ƏLİYEV:

Azərbaycan Şərq–Qərb və Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin fəal iştirakçısıdır. Ölkəmiz Türkiyə ilə Mərkəzi Asiya arasında coğrafi, iqtisadi, nəqliyyat və digər sahələrdə körpü rolunu oynayır.

2022-ci ildən bəri Orta Dəhlizlə yükdaşımlar, təqribən,

90 faiz artıb. Dəhliz boyu tranzit müddətləri əhəmiyyətli dərəcədə azalıb. Xəzərin ən böyük ticarət donanması, yaxın illərdə gücü ildə 25 milyon tona çatacaq Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, 9 beynəlxalq hava limanı, regionun ən böyük yükdaşıma aviaşirkəti və digər amillər Azərbaycanı beynəlxalq nəqliyyat mərkəzlərindən birinə çevirib.

Səhifə 6

Dinc qonşuluğa Azərbaycanın ilkin töhfəsi

Prezident İlham Əliyevin humanist jesti hər iki ölkənin maraqlarına xidmət edir

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin avqustun 8-də Vaşinqtonda keçirilən sammitin yekunları üzrə Qazaxıstana dövlət səfəri zamanı verdiyi bəyanat Cənubi Qafqazda sülhün bərqərar olması, iki ölkə arasında etimad mühitinin qurulması istiqamətində atılmış tarixi addım oldu. Bu qərar həm Azərbaycan, həm də Ermənistan cəmiyyətində böyük rezonans doğurmuş, xüsusilə İrəvan siyasi istəblşmənti tərəfindən məmnunluqla qarşılanmışdır.

(ardı 3-cü səhifədə)

ABŞ “Rosneft” və “Lukoil”-a sanksiya tətbiq edir

Səhifə 11

Gümrü hadisələri və Qərbin susqunluğu

Səhifə 4

Birinci Türkoloji Qurultay məxfi sənədlərdə

O gün Bakı tamam başqa bir şəhərə çevrilmişdi – dənizdən qalxan dızlu küləklərlə nəfəs alırdı. İstiqlaliyyət küçəsi boyunca İçərişəhərin daş divarlarından Sabir bağına qədər hər yer bayram ab-havasına bürünmüşdü, minlərlə insan böyük bir hadisənin şahidi olmaq üçün küçələrə axın edirdi.

Həmin gün neft qoxulu Bakıda həyəcan dalğası hər kəsi eyni məkana – İsmailiyyə binasına çəkirdi, bütün bəliklər dəniz kimi dalğalan bu izdihamın bir parçası olmağa çalışırdılar. İsmailiyyə binası bu dəfə, sadəcə, möhtəşəm memarlıq abidəsi deyildi, o, Türk dünyasının gələ-

cəyi haqqında söz açılan, tarix yazılan bir məbədə çevrilmişdi. Min illərlə türklərin hafizəsini daşıyan ərəb qrafikası ilə yeni dünyanın işıqlı sabahı kimi təqdim edilən latın əlifbası ilk dəfə idi ki, burada üz-üzə gəlirdi.

(ardı 8-ci səhifədə)

Köhnə klanın “itirilmiş Ermənistan” xülyası

Cəmiyyətdə revanşist düşüncənin tərəfdarları azalır

Ermənistanın siyasi səhnəsində son illər müşahidə olunan ən mühüm proseslərdən biri 2018-ci ildən bəri formalaşmış yeni siyasi sistemlə keçmiş elitanın toqquşmasıdır. Bu qarşıdurmanın əsas simaları keçmiş prezidentlər Robert Koçaryan və Serj Sarkisyan olaraq qalır.

(ardı 4-cü səhifədə)

Sülhə ictimai təməllər də atılır

Vətəndaş cəmiyyəti təmsilçilərinin İrəvan dialoqu etimad aksiyasıdır

Hərb meydanında poladın və barıtın səsi susduqdan sonra yeni “döyüş” başlayır: Psixoloji səngərlərin sökül-məsi, nifrətin donmuş torpağında etimad toxumlarının əklməsi və onilliklər boyu düşmən obrazı ilə formalaşdırılmış şüurlarda sülhün memarlığı. Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü tam bərpa etməsi ilə Cənubi Qafqazda yeni hərbi-siyasi reallıq yaratması tarixin bir fəslini qapatdı. Lakin indi həm Bakı, həm də İrəvan daha incə və müdriklik tələb edən prosesin astanasındadırlar.

Azərbaycan və Ermənistan vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin ilk görüşü və parlament sədrlərinin dialoqu Vaşinqtonda start verilmiş sülh prosesinin, sadəcə, kağız üzərindəki bəndlərdən ibarət olmadığını, onun ən dərin qatlara – cəmiyyətlərin necə dəyərlər, qəlbina ənənə niyyətini ortaya qoyur. Bu, uzun bir yolun başlanğıcıdır.

(ardı 3-cü səhifədə)

Azərbaycan diplomatiyasının Şimali Avropa vektoru

Çağdaş beynəlxalq münasibətlər sistemində yeni regional əlaqə xətləri formalaşır. Qlobal güc mərkəzlərinin yenidən düzülməsi, enerji təhlükəsizliyi, yaşıl transformasiya və rəqəmsal iqtisadiyyatın yüksəlişi fonunda Azərbaycan diplomatiyası da öz çoxvektorlu siyasətini daha da dərinləşdirir. Məhz bu kontekstdə diqqətçəkən yeni istiqamətlərdən biri Şimali Avropa – yəni Baltik və Skandinaviya ölkələri ilə əməkdaşlıq xəttidir. Bakıda keçirilən “Mərkəzi Baltika – Azərbaycan” biznes-forumu bu yeni vektorun iqtisadi çərçivədən çıxaraq siyasi və strateji mənə kəsb etməyə başladığını açıq şəkildə göstərdi.

Azərbaycan uzun illər Avropa İttifaqı ilə münasibətlərini balanslaşdırılmış, pragmatik və selektiv yanaşma əsasında qurur. Belə bir yanaşma Azərbaycanın xarici siyasət fəlsəfəsinin əsas dayaqlarından biridir. Bakı Avropa ilə münasibətlərdə nə tam inteqrasiya, nə də kəskin məsafə saxlama xəttini seçir; əksinə, qarşılıqlı maraqlar üzərində formalaşan elastik əməkdaşlıq modelinə üstünlük verir. Bununla da Azərbaycan öz suveren qərarvermə məkanını qorumaqla yanaşı, Avropa siyasi-iqtisadi sistemində funksional şəkildə inteqrasiya olunur.

(ardı 5-ci səhifədə)

Macarıstanın Baş naziri Zati-aliləri cənab Viktor Orbana

Hörmətli cənab Baş nazir!

Macarıstanın milli bayramı münasibətilə Sizi və bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edir, ən xoş arzularını çatdırıram.

Dost ölkə və strateji tərəfdaşımız olan Macarıstanla dövlətlərarası əlaqələrimizin bugünkü səviyyəsi məmnunluq doğurur. Şübhəsiz ki, qarşılıqlı səfərlər, müntəzəm təmaslar, sıx əməkdaşlığımız bu münasibətlərin daha sürətlə inkişafına və möhkəmlənməsinə şərait yaradır.

Hazırda ikitərəfli gündəliyimizdə duran məsələlərin əhatə dairəsi çox genişdir. Sevindirici haldır ki, Azərbaycan ilə Macarıstan arasında əməkdaşlıq gündən-günə

dərinləşir, enerji sahəsində səmərəli tərəfdaşlıq münasibətləri yüksələn xətt üzrə inkişaf edir. Siyasi dialoqumuzun intensivliyi bütün sahələrdə qarşılıqlı fəaliyyətimizin yeni məzmunla zənginləşməsində mühüm rol oynayır.

Beynəlxalq təşkilatlar, xüsusilə də Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətimizi ayrıca qeyd etmək istərdim. Bu il ərzində mənim Budapeştdə, Sizin isə Qəbələdə təşkilatın zirvə görüşlərində iştirakımız xalqlarımız və dövlətlərimiz arasında birliyin və həmrəyliyin daha da möhkəmlənməsinə, çoxtərəfli müstəvidə əlaqələrimizin genişlənməsinə verdiyimiz əhəmiyyətin göstəricisidir.

Əminəm ki, Azərbaycan-Macarıstan dostluq münasibətlərinin və strateji tərəfdaşlığının xalqlarımızın iradəsinə uyğun olaraq daha da gücləndirilməsi və dərinləşdirilməsi yolunda birgə səylərimizi bundan sonra da müvəffəqiyyətli davam etdirəcəyik.

Belo bir əlamətdir gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, dövləti fəaliyyətinizdə uğurlar, dost Macarıstan xalqına daim əmin-amanlıq və rifah arzulayıram.

Hörmətlə,

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 20 oktyabr 2025-ci il

“Mülki aviasiya sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 21 fevral tarixli 341 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1. “Mülki aviasiya sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 21 fevral tarixli 341 nömrəli Fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2025, № 2, maddə 133) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. aşağıdakı məzmununda 3.2-1-ci bənd əlavə edilsin:

“3.2-1. Agentliyin nizamnamə fondu bu

Fərmanın 1-ci hissəsində qeyd edilən qurumlar üçün cari ilin dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş və həmin qurumların öhdəliklərinin tam icra olunduğu tarixədək istifadə olunmamış vəsait, habelə Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi yanında Dövlət Mülki Aviasiya Agentliyinin tabeliyində “Mülki Aviasiyada Uçuşların Təhlükəsizliyi üzrə Dövlət Müfəttişliyi” publik hüquqi şəxsin mövcud nizamnamə fondu və bölüşdürülməmiş mənfəəti hesabına formalaşdırılır;”;

1.2. 5.4-cü bənd aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“5.4. bu Fərmanın 3.2-1-ci bəndi nəzərə alınmaqla, 2026-cı ildən başlayaraq Agentliyin saxlanılması xərclərinin maliyyələşdirilməsi üçün dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş xərclərində ayrıca sətirlə vəsait nəzərdə tutulması ilə bağlı tədbirlər görsün;”.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Fərmandan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 oktyabr 2025-ci il

Belemdə prokurorların iqlim müzakirəsi

Braziliyanın Belem şəhərində COP30 çərçivəsində “Prokurorluq orqanlarının iqlim idarəçiliyində rolu” adlı beynəlxalq plenar iclas keçirilib. Baş prokuror Kamran Əliyevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti tədbirdə iştirak edib.

Tədbirin açılış mərasimində çıxış edən Braziliya Federativ Respublikasının Baş prokuroru Paulo Qonet iqlim dəyişikliyi

ilə mübarizədə hüquq-mühafizə, xüsusilə prokurorluq orqanlarının artan rolunu vurğulayıb, bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığın

əhəmiyyətini qeyd edib. O, həmçinin, Azərbaycan Respublikasına COP29-a uğurla ev sahibliyi etdiyinə görə və bu beynəlxalq konfrans çərçivəsində Mavi zonada Azərbaycan Prokurorluğu tərəfindən təşkil olunan “İqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə hüquq-mühafizə orqanlarının səfərbər olunması” adlı yüksək səviyyəli beynəlxalq tədbirə görə xüsusi təşəkkürünü ifadə edib.

Plenar iclasda Azərbaycanın Baş prokuroru Kamran Əliyev də çıxış edib. Baş prokuror Prezident İlham Əliyevin siyasi iradəsi və rəhbərliyi ilə ölkəmizdə iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər, ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində görülən çoxşaxəli işlər, o cümlədən qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və bu prosesdə prokurorluq orqanlarının fəal rolu barədə ətraflı məlumat verib.

Çıxış zamanı dövlətimizin başçısının 25 sentyabr 2025-ci il tarixində Nyu-Yorkda BMT Baş Assambleyasının 80-ci sessiyasında səsələndirdiyi Xəzər dənizinin ekoloji vəziyyəti ilə bağlı

fikirlərə toxunularaq, Xəzər dənizində ətraf mühitə zərər vuran cinayətlərə qarşı mübarizədə regional səylərin birləşdirilməsinin vacibliyi vurğulanıb.

Kamran Əliyev həmçinin BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsi, Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyası və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı kimi beynəlxalq qurumlarla sıx əməkdaşlığın həyata keçirildiyini bildirib. Qeyd edib ki, 2024-cü ilin 15 noyabrında COP29 çərçivəsində Azərbaycan Prokurorluğunun təşkilatçılığı ilə “İqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə hüquq-mühafizə orqanlarının səfərbər edilməsi” mövzusunda yüksək səviyyəli beynəlxalq tədbir keçirilib və tədbirdə 200-dən çox xarici və yerli nümayəndə iştirak edib.

Tədbir çərçivəsində “Belem Bəyannaməsi” qəbul edilib. Bəyannamədə prokurorluq orqanlarının ətraf mühitin qorunması, iqlim ədalətinin təmin olunması və bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi ilə bağlı vəzifələri əksini tapıb.

XQ

Azərbaycanlı komandanın İtaliya hərbi attaşesi ilə görüşü

Görüşdə Azərbaycan-İtaliya HDQ-lərinin hərbi, hərbi təhsil və digər sahələrdə əməkdaşlığına dair geniş fikir mübadiləsi aparılıb və qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra digər məsələlər müzakirə olunub.

Sonda italyalı qonaq “Azərbaycan Respublikasının müdafiə naziri ilə İtaliya Respublikasının müdafiə naziri arasında Hərbi Dəniz Qüvvələrinin şəxsi heyətinin təlim və təhsili sahəsində əməkdaşlıq haqqında Niyyyət Protokolu”na əsasən, Milli Müdafiə Universitetinin tabeliyində fəaliyyət göstərən Heydər Əliyev adına Hərbi İnstitutun HDQ fakültəsini 2024-2025-ci tədris ilində fərqlənmə ilə bitirən leytenant Hümət Qasımova İtaliya HDQ komandanı adından “Tələbələrin şərəf qılınçı” xatirə hədiyyəsini və sertifikatı təqdim edib.

XQ

Səyyahlar Qarabağın Zəfər ünvanlarında

ETIC (Extreme Traveler International Congress) klubunun rəhbəri Kolja Spornin başçılıq ilə 8 ölkədən səyyahların Qarabağ və Şərqi Zəngəzura səfəri oktyabrın 23-də başa çatıb.

İkigünlük səfər zamanı səyyahlar əvvəlcə Ağdamda Cümə məscidini ziyarət edib, Çörək muzeyinin dağintlarına baxıblar. Sonra Xankəndiyə gedən qonaqlara Qarabağ Universitetində keçirilən görüşdə bu təhsil ocağının fəaliyyəti və beynəlxalq əlaqələri barədə məlumat verilib. Ardınca Laçına gələn qonaqlar burada Yurd Qalereyası və “Gilabi Ceramics” Yaradıcılıq Mərkəzi ilə tanış olublar. Onlara şəhərin tarixi, mədəni irsi, səmərəli ziyarət edən qonaqların nəzərinə çatdırılıb ki, işğal zamanı ermənilər bu heykəlləri apararaq öritmək istəsələr də, Heydər

Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycana qayıtlıb.

Daha sonra səyyahlar “Xan qızı” buləğində olublar. Onlara bulaq haqqında məlumat verilib. Bildirilib ki, Şuşa işğaldan azad olundandan qısa müddət sonra istifadəyə verilən “Xan qızı” buləği şəhərin məşhur məkanlarından biridir. Xan qızı Xurşidbanu Natəvan təkə şairə kimi deyil, xeyirxahlığı ilə də tanınırdı. Ermənistanın işğalı altında olduğu müddətdə suyu quruyan bulaq yenidən sakinlərin və şəhərin qonaqlarının istifadəsindədir.

Qonaqların nəzərinə çatdırılıb ki, Qarabağ xanı Pənahəli xan tərəfindən inşa edilən qala uzun müddət Şuşa şəhərinin xarici müdaxilələrdən qoruyub, alınmazlıq simvolu olub. İşğal dövründə qala divarları erməni vandalizminə məruz qalıb. Şuşa işğaldan azad edildikdən sonra qalada təmir-bərpa işləri aparılıb.

Yuxarı Gövhər Ağə məscidində gələn qonaqlara ermənilərin mədəni, tarixi, dini abidələrinə qarşı həyata keçirdikləri vandalizm barədə məlumat verilib. Vurğulanıb ki, işğal

edilən bütün ərazilərdə olduğu kimi, Şuşada da abidələr, o cümlədən məscidlər dağıdılıb, təhqirə məruz qalıb. Erməni vandalizminə məruz qalan tarixi-dini abidələrdən biri də Yuxarı Gövhər Ağə məscididir. Şuşa şəhəri işğaldan azad edildikdən sonra Azərbaycan dövlətinin diqqət və qayğısı ilə məsciddə yenidənqurma və bərpa işləri həyata keçirilib.

Füzuli rayonuna səfər zamanı qonaqların diqqətinə şəhərin işğaldan sonrakı bərpa prosesi, 824 ailənin yeni yaşayış kompleksində məskunlaşması, gələcəkdə burada yeni yaşayış binalarının, xəstəxana və inzibati mərkəzin tikələcəyi çatdırılıb.

Bundan sonra səyyahlara Kənd Horadizdə azad olunmuş ərazilərdə minə təhlükəsi barədə məlumat verilib. Bildirilib ki, minələrin təmizləmə prosesi müasir texnika və minəaxtaran itlər vasitəsilə aparılır. Daha sonra qonaqlar üçün minə partladılması prosesi əyani şəkildə nümayiş etdirilib.

Bələliklə, səyyahların Qarabağ və Şərqi Zəngəzura ikigünlük səfəri başa çatıb.

XQ

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Aparatında 2025-ci ilin noyabr ayında vətəndaşların qəbulu cədvəli

Qəbulu aparan şəxs	Qəbul günü
Baş nazirin birinci müavini Eyyubov Yaqub Abdulla oğlu	3
Baş nazirin müavini Mustafayev Şahin Abdulla oğlu	4
Baş nazirin müavini Şərifov Samir Rauf oğlu	5
Aparatın rəhbəri Məmmədov Rüstəm Tofiq oğlu	6
İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri Həsənova Sevinc Telman qızı	7
Xarici iqtisadi əlaqələr şöbəsinin müdiri Rüstəmli Ruslan Rüstəm oğlu	28
Beynəlxalq əməkdaşlıq şöbəsinin müdiri Paşayev Zakir İlqar oğlu	12, 26
Hüquq və qanunvericilik şöbəsinin müdiri Qasımlı Xəlid Akif oğlu	13
Sosial məsələlər şöbəsinin müdiri Rəhimov Niyazi Süleyman oğlu	14, 27
Humanitar məsələlər şöbəsinin müdiri Həbibbəyli Ərəstü İsa oğlu	18
Sənaye və energetika şöbəsinin müdiri Hacıadə Elşən Mahmud oğlu	19
Aqrar və ekologiya şöbəsinin müdiri Qasımov Lətif Cəfər oğlu	20
Regionların inkişafı şöbəsinin müdiri Məcidov İlkin Sabir oğlu	21
Tikinti, şəhərsalma və kommunal təsərrüfat şöbəsinin müdiri Mustafayev Feyruz Rəvayət oğlu	24
Nəqliyyat, kommunikasiya və innovasiya şöbəsinin müdiri Panahov Musa Sədi oğlu	25
Təhlükəsizlik, müdafiə və səfərbərlik şöbəsinin müdiri Məmmədov Anar Rəhim oğlu	17

Qeyd: Vətəndaşlar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti Aparatının

Qəbul otağında qəbul olunurlar

Ünvan: Bakı şəhəri, Səbail rayonu, Lermontov küçəsi, 68.

Qəbula yazılış qəbul gününə ən gec 1 iş günü qalmış dayanırılır.

Qəbul saat 14:00-dan başlayır.

Əlaqə üçün: (012) 492-19-23, (012) 492-88-96.

Azərbaycan ilə BMT-nin Qadınlar üzrə Agentliyi arasında əməkdaşlıq imkanları müzakirə edilib

Oktyabrın 23-də Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Bahar Muradova BMT-nin Qadınlar üzrə Agentliyinin (UN Women) Gürcüstandakı ölkə nümayəndəsi və Cənubi Qafqaz üzrə əlaqələndiricisi Kaori İşikava ilə görüşüb.

Bahar Muradova BMT-nin bütün qurumları ilə əlaqələrin inkişafına böyük əhəmiyyət verildiyini, eləcə də müxtəlif formatlarda uğurlu əməkdaşlığın həyata keçirildiyini bildirib.

AQEM-in ötən ay Nyu-York şəhərində keçirilən yüksək səviyyəli görüşünü xatırladan Komitə sədri tədbir zamanı təsisatın Qadınlar Şurasının məsləhətçi qurum kimi yaradılması təşəbbüsünün irəli sürüldüyünü qeyd edib. O, fevralda həmin Şuranın ilk tədbirinin

Azərbaycanda keçiriləcəyini bildirib. Əlavə edib ki, BMT-nin yubiley tədbirində bu qərarın qəbul olunması Azərbaycanın təşkilatla əlaqəli fəaliyyətə üstünlük verdiyini göstərir.

Kaori İşikava Azərbaycanda gender bərabərliyi, eləcə də qadınların iqtisadi səlahiyyətləndirilməsi ilə bağlı həyata keçirilən siyasəti yüksək qiymətləndirib.

Qanunvericilik sahəsində Azərbaycanda son illər aparılan islahatlardan danışan qonaq erkən evliliklərin qarşısının alınması və yaxın qohumlar arasında nikahların məhdudlaşdırılması ilə bağlı edilən dəyişikliklərin beynəlxalq müstəvidə də müsbət qarşılandığını diqqətə çatdırıb.

XQ

Xankəndidə “Yaşıl şəbəkə” layihəsinin təqdimatı

Oktyabrın 23-də Xankəndidəki Qarabağ Universitetində “Yaşıl şəbəkə: elmi innovasiya platforması” layihəsinin rəsmi açılışı olub.

Layihənin əsas məqsədi təhsil sistemində “yaşıl elmin” inteqrasiyasını genişləndirmək və elmi innovasiyaların inkişafına və ekoloji dayanıqlılığa töhfə verməkdir.

Tədbir Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin 2025-ci ildə elan etdiyi “Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun dirçəlişi, mina və itkinlər problemi” mövzusunda grant müsabiqəsi çərçivəsində həyata keçirilir. Layihə “Qlobal Əməkdaşlıq və Analitik Araşdırmalar Mərkəzi” İctimai Birliyi, Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası və Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyasının birgə tərəfdaşlığı ilə icra olunur.

Tədbirdə Prezidentin Xankəndi şəhərində, Ağdərə və Xocalı rayonlarında xüsusi nümayəndəliyinin və Xankəndi şəhərində Ağdərə və Xocalı rayonlarında Bərpa, Tikinti və İdarəetmə xidmətinin rəsmi şəxsləri iştirak

ediblər. Tədbirdə çıxış edənlər Qarabağ və Şərqi Zəngəzura aparılan tikinti-quruculuq işləri və yaşıl enerji layihələrindən danışılıb.

Elm və biznes sektorunda innovasiyaya əsaslanan “yaşıl keçid”i dəstəkləyən təşəbbüs kimi layihə “Yaşıl elm” icmasının üzvlərinin şəbəkələşməsi, resurs mübadiləsi, mentorluq və təcrübə paylaşımı üçün onlayn əməkdaşlıq platformasının yaradılmasını nəzərdə tutur.

İki gün davam edəcək elmi-praktik konfransın məqsədi Qarabağ bölgəsinin ekoloji vəziyyətinə, ekoterrorizm, iqlim dəyişiklikləri, ərzaq təhlükəsizliyi, sağlamliq və enerji problemlərinə elmi yanaşmaları təşviq etmək, həmçinin bu istiqamətdə tədqiqat və innovasiyaları dəstəkləməkdir.

Konfransda iqlim dəyişiklikləri və ətraf mühitin qorunması mövzusunda maarifləndirici videomateriallar nümayiş etdirilib. Növbəti gün Türkiyə və Çin ekspertlərinin iştirakı ilə bitkilərin mühafizəsi mövzusunda müzakirələr və master-klaslar təşkil ediləcək.

XQ

Sülhə ictimai təməllər də atılır

(əvvəli 1-ci səhifədə)

İrəvana Azərbaycan və Ermənistan vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri arasında baş tutan görüşün önülliklər boyu davam edən münaqişədən sonra iki xalq arasında etimadın bərpası istiqamətində atılmış mühüm addım kimi qiymətləndirilir. Bu yolda atılan ilk və əhəmiyyətli addımlardan biri 2025-ci il oktyabrın 21-22-də İrəvana Azərbaycan və Ermənistan vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən "dəyirmi masa" oldu. Bu görüş ekspertlər və ictimai fəalları təşəbbüsü, hər iki ölkənin rəsmi qurumlarının dəstəyi ilə təşkil olunub. "Dəyirmi masa"da Azərbaycanı Cənubi Qafqaz Araşdırmaırları Mərkəzinin rəhbəri Fəhraz Məmmədov, Topçubaşov Mərkəzinin həmtəşəisi Rusif Hüseynov, Milli QHT Forumu İdarə Heyətinin sədri Ramil İskəndərli, İnews.az saytının baş redaktoru Kəmalə Məmmədova və hüquq müdafiəçisi Dilarə Əfəndiyeva təmsil ediblər. Ermənistan tərəfindən isə görüşün iştirakçıları Areg Koçinyan, Boris Navasardyan, Naira Sultanian, Narek Minasyan və Samvel Meliksetyan olub.

Cənubi Qafqaz Araşdırmaları Mərkəzinin rəhbəri Fərhad Məmmədovun sözlərinə görə, görüşün birbaşa iki ölkə hökumətlərinin iştirakı ilə təşkil olunması onun əhəmiyyətini artırır. O, bu dialoqun ilk dəfə olaraq ikitərəfli formatda, vasitəçilərsiz aparıldığını vurğuladı.

Hüquq müdafiəçisi Dilarə Əfəndiyeva görüşün səmimi və isti atmosferdə keçdiyini, erməni tərəfinin dialoqa marağını aydın şəkildə hiss olunduğunu bildirdi. Onun sözlərinə görə, tərəflər gələcək əməkdaşlıq istiqamətlərini müəyyənləşdirəblər və bu səfər uzunmüddətli dialoqun başlanğıcı kimi dəyərləndirilir.

Otuzillik münasibəsinin yaratdığı dörin uçurumun üzərindən atılan kövrək körpü hələlik ağır siyasi yükləri daşımaq iqtidarında olmasa da, vacib funksiyanı yerinə yetirir. O, insanlara digər tərəfdə də danışıb bələcləri, dinləyib bələcləri və bəlkə də gələcəkdə anlaşıb bələcləri insanların olduğunu göstərir. Siyasətçilərin və diplomatların soyuq və rəsmi mətnlərindən fərqli olaraq vətəndaş cəmiyyətə dialoqu birbaşa emosiyalara, fərdi talelərə və insani dəyərlərə toxunmaq potensialına malikdir. Bu, “düşməni” obrazının depersonallaşdırılması, onun yerinə konkret

insanların – anaların, ataların, övladların simasının – götürülməsi prosediri. Nəzərə alınmalıdır ki, hələ başlanğıcdır və qarşıda hər iki xalq uzun, maneələrə dolu, lakin keçilməsi vacib olan mərhələ gözləyir. Gedisən uğuru cəmiyyətlərin özlərinin dəyişikliyə nə dərəcədə hazır olmasından asılıdır.

Bu yeni eranın məmarlığında vətəndaş cəmiyyəti ilə yanaşı, qanunverici orqanların da rolu əvəzsizdir. Azərbaycan parlamentinin sədri Sahibə Qafarova ilə Ermənistan parlamentinin sədri Alen Si-monyanın görüşü prosesin artıq ictimai diplomatiya səviyyəsinəndən rəsmi siyasi dialoq səviyyəsinə qaldığına göstərməyə son dərəcə mühüm hadisədir. Görüş təkcə iki siyasetçinin protokol görüşü deyildi. Bu, sühl sazişi imzalandıqdan sonra iki ölkənin parlamentlərinin üzvləri düşüncə bəyət məsləhiyyətin – sərhədlərin delimitasiyası haqqında müqavilələrin ratifikasiyası, kommunikasiyaların açılması üçün qanunvericilik bazasının yaradılması, humanitar məsələlərin həllinin indidən müzakirəyə çıxarılması deməkdir. Parlamentlər xalqların iradəsini təmsil edən qurumlardır və onların dialoqu, həm də xalqların seçimi olduğunu simvolizə edir. Cəmiyyətlərin yaxınlaşması, sühl şəraitində birgə yaşayış və hüquqi-siyasi əsasların yaradılması və qarşılıqlı addımlar istiqamətində müza-

kirələrin aparılması dialoqun əsas mahiyyətini təşkil edir.

Bu dilemma qarşısında Azərbaycan cəmiyyətinin mövqeyi bir qədər fərqli müstəvidir. Unutmaq olmaz ki, Azərbaycanda böyük bir nəsil işğal və müharibə şəraitində yaşayıb. Yurd həsrati, şühidlərin acısı, məcburi köçkünlərin taleyi hər bir azərbaycanlının yaddaşına həkk olunub. Lakin 44 günlük Vətən müharibəsi ilə tarixi ədalətin bərpa edilməsi Azərbaycan cəmiyyətində quruculuq və sülhə yönəlik psixoloji zəmin yaratdı. Azərbaycanlılar müharibənin no olduğunu və sülhün dəyərini çox yaxşı bilirlər. Məhz bu səbəbdən cəmiyyətlərin sülhə hazırlanması və vətəndaşlar arasında birbəsa ünsiyyətin qurulması ilə etimad mühitinin möhkəmləndirilməsi təşəbbüsü. Bakının strateji sülh gündəminin ayrılması hissəsidir. Azərbaycan qalib tərəf olaraq sülhün də təşəbbüskarı olmaqla, regionda yeni eranın memarı rolunu öz üzərinə götürür.

Məhz bu nöqtədə sühl prosesinin qarşısındakı ən böyük əngəllər və Ermənistan cəmiyyətinin üzləşdiyi tarixi dilemma bütün mahiyyəti ilə ortaya çıxır. Sühlün məmarlığına qarşı revanşizmin və keçmişin xarabalıqları üzərində öz siyasi varlığını quran qüvvələrin dəyişici fəaliyyəti dayanır. Bu qüvvələr çoxşaxəli və bir-biri ilə sıx bağlı olan şəbəkə təşkil edir. Bu şəbəkənin

başında bütün siyasi karyelerini və sərvətlərini Qarabağ münaqişəsinə borclu olan Koçaryan–Sarkisyan cütliyünün rəhbərlik etdiyi “Qarabağ klanı” dayanır.

Onlar üçün süll, sadəcə, ərəzələrin itirilməsi mənasını daşıyır. Bu, həm də onların siyasi mövqidlərinin, Ermənistan siyasətindəki nüfuzlarının və onilliklər boyu formalaşdırdıqları mifin sonu deməkdir. Mühərribə onların yeganə siyasi kapitalıdır və onlar bu kapitaldan imtina etmək əvəzinə, bütün Ermənistan xalqını yeni fəlakətə sürükləməyə hazırdırlar. Klanın ən böyük maliyyə və informasiya dəstəkçisi əsasən xaricdəki erməni əsilli olixarqlardır. Bu qrup Ermənistanın real iqtisadiyyatında və xalqın gündəlik qayğılarında uzaq, öz biznes maraqlarını və geosiyasi oyunlarını hər şeydən üstün tutan bir təbəqədir. Onlar üçün Ermənistanın Cənubi Qafqazda qapalı, xaricdən tam asılı və daimi münaqişə ocağı kimi qalması təsir imkanlarını və sərvətlərini qorumaq üçün ən əlverişli şəraitdir.

Sülh, kommunikasiyaların açılması, Qərbi integrasiya və şəffaf iqtisadi münasibətlər onların regiondakı kölgəli sxemlərini darmadağın edə bilər. Bu səbəbdən onlar öz media resursları və maliyyə imkanları ilə Ermonistandakı revanşist qüvvələri hərtərəfli dəstəkləyirlər.

Dağıdıcı şəbəkənin üçüncü halqası
dünyanın müxtəlif yerlərinə səpələnmiş er-

məni diasporudur. Çox vaxt Ermənistanda yaşayan ermənilərdən daha radikal və daha barışmaz mövqe tutan diaspor təşkilatları məmurluğunu və fəaliyyətlərini məhz münafiqə və "soyqırım" narrativii üzərində qurublar. Sütlə onların bir çoxunun öz toplaqma, siyasi lobbiçilik etmək və öz cəmiyyətləri daxilindəki nüfuzlarını saxlamaq üçün istifadə etdikləri əsas aləti ələmindən ala bilər. Onlar Ermənistanı öz ideologiyalarını həyata keçirmək üçün alət kimi görürlər və bu yolda erməni xalqının real maraqlarını qurban verməkdən çekinmirlər.

Nəhayət, revanşist cəbhənin mənavi və ideoloji dayağı rolunu erməni kilsəsi oynayıb. Tarixən "millətin qoruyucusu" funksiyasını yerinə yetirən kilsə, təəssüf ki, süllə və bərqışq təbliğ etmək əvəzinə, çox vaxt nifrət və tarixi adavət ritorikası ilə siyasəti rəpörəna çevirmiş. Süllə sazışını "xəyanət", qonşularla normal münasibətləri isə "milli dəyərlərdən imtina" kimi təqdim edən kilsə cəmiyyətin ən mühafizəkar təbəqələrinə təsir edərək süllə prosesinə qarşı sədd yaradır. Bu dördlü ittifaq – Qarabağ klamı, oliqarkiya, diaspə və kilsə – Ermənistanın gələcəyini kəməşin girovuna çevirməyə çalışır. Lakin Ermənistan xalqı artıq seçim qarşısında: ya bu qüvvələrin təhriki ilə yeni müharibə və fəlakət yolunu seçməklə, ya da nəhayət, öz gələcəyini, sosial-iqtisadi inkişafını, rifahını və dünyaya inteqrasiyasını düşünməklə.

Bütün bu çoxşaxəli və çoxqatlı proseslər Vəşinqton görüşündə start verilməsi, sülh prosesinin daha praktik və birbaşa təməllərə əsaslanan mərhələyə qədəm qoyduğunu göstərir. Vətəndaş cəmiyyəti, parlamentlər və liderlər səviyyəsində aparılan dialoqlar bir-birini tamamlayan və vahid bir məqsədə – Cənubi Qafqazda dayanıqlı və ədalətli sülhün bərqərar olmasına xidmət edir. Bu yol asan olmayacaqdı. Həm Ermənistan daxilindəki revanşist qüvvələrin xətərlətləri, həm də bəzi könər güclərin pozucu fəaliyyəti kimi ciddi maneələr gözlənilir. Lakin otuzillik münaqişənin verdiyi ən böyük dərs odur ki, ibarətdir ki, sülhün alternativı yoxdur. Azərbaycan öz tarixi qələbəsi ilə sülhün memarı olmaq üçün siyasi iradə və güc nümayiş etdirir. İndi şeyar növbəsi Ermənistan cəmiyyətinindir: ya keçmişin xarabalıqları arasında ilişib qalmaq, ya da sülhün açacağı yeni üfüqlərə doğru cəsarətli addım atmaq.

Yusif ŞƏRİFZADƏ
XQ

Dinc qonşuluğa Azərbaycanın ilkin töhfəsi

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Xəbər verildiyi kimi, dövlət başçımız Astanada Azərbaycanca Ermənistanla yükükləri tranzitinə otuz ildən artıqdır tətbiq edilən məhdudiyyətlərin tamamilə aradan qaldırıldığını bəyan edib. Bu qərarın məhz Qazaxıstan paytaxtında elan olunmasının simvolik əhəmiyyəti var. Məhdudiyyətlər götürüldükdən sonra Ermənistanla göndərilən ilk tranzit yük Qazaxıstan buğdaşıdır. Təxil yüklənmiş qatar Aktaudan Bakıya yola düşüb, buradan dəmir yolu ilə Gürcüstana, burdan isə Ermənistanla gedəcək. Beləliklə, rəsmi Bakı Cənubi Qafqazda hərtərəfli sülhün, əsl məhrəban qonşuluğun və davamlı inkişafın bərqərar olmasına sədaqətini bir daha təsdiqlədi. Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin tarixinə bələd olanlar bu qərarın əhəmiyyətini və simvolikasını yaxşı başa düşürlər.

Otuz ilə yaxın müddətdə Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin işğal altında saxlayan, şəhər və kəndləri dağıdan, yüz minlərlə insanı yurdundan didərgin salan, Xocalıda etnik təmizləmə və soyqırımı törədən Ermənistan olub. Amma bütün bu çətinliklərə və ağrılara baxmayaraq, Azərbaycan ərazi bütövlüyünü və suverənliyini tam bərpa etdikdən dərhal sonra qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlığa əsaslanan sülh təklifini verdi. Bu kontekstdə Ermənistanı yük tranzitinə qoyulan məhəddüyyetlərin aradan qaldırılması Bəkirin sözü ilə əməlinin daim üst-üstə düşməsinin daha bir sübutudur.

Ermenistanın Baş naziri Nikol Paşinyan Prezident İlham Əliyevə yüklərin tranzitində dair bütün məhdudiyyətləri aradan qaldırması qərarına görə təşəkkür edib. O, Gürcüstanda keçirilən 5-ci Tbilisi Beynəlxalq İpək Yolu Forumundakı çıxışında həmçinin bildirib ki, Ermənistan ərazisi Türkiyədən Azərbaycanca və geriye gedən tranzit yüklərə açıqdır. Əlbəttə ki, bu, açıq-aydın simvolik jestdir, çünki Azərbaycan və Türkiyə arasında Ermənistan ərazisindən keçən yüklərin tranziti üçün zəruri infrastruktur hələ yadırlımayıb. Buna nail olmaq üçün “Tramp marşrutu” adlandırılan Zəngəzur dəhlizinin inşası tamamlanmalıdır.

Oxucuların nəzərinə çatdıraq ki, Azərbaycan və Ermənistan arasında kommunikasiyaların açılması istiqamətində atılan ilk addım qarşılıqlı razılıq əsasında hava

məkanından istifadə şəraitinin yaradılması olub. Ermənistanın Ərazi İdarəetmə və İnfrastruktur Nazirliyinin bu ilin yanvarında verdiyi məlumatında deyilir ki, son 5 il ərzində İrəvandan Bakıya və əks istiqamətdə beynəlxalq nəqiyayə heayətərlərən daşınması üçün 66 dövlət reysi həyata keçirilib. İrəvandan Bakıya beynəlxalq şirkət tərəfindən sifariş edilmiş çarter reysləri da baş tutub. Nazirlik bu reyslərin ilk və son olmadığını da vurğulayaraq unutmayı. Eyni zamanda, İrəvan-Bakı-İrəvan marşrutu üzərə avialaynerlər iki trayektoriya üzrə uçurlar. Bu faktın özü Azərbaycan və Ermənistan arasında aparılan sülh danışıqlarının yalnız siyasi müstəvidə deyil, eləcə də ictimai səviyyədə dəstəklənməsinin, ümumilikdə etimad quruculuğu yönündə atılan addımların bariz nümunəsi sayıla bilər.

✱

İlham Əliyevin Astanada elan etdiyi qərarın tarixi əhəmiyyətini və Ermənistan üçün faydasını tam dərk etməkdən ötrü yaxın keçmişə nəzər salmaq lazımdır. Sovet dövründə Ermənistanın ticarət əlaqələri coğrafi mövqeyinə görə daha çox Azərbaycanla asılı idi. Rusiyadan və Mərkəzi Asiya respublikalarından Ermənistanla yüklər, o cümlədən neft məhsulları, taxıl, tikinti materialları kimi strateji əhəmiyyətli yüklər, ilk növbədə, Azərbaycan dəmir yolları ilə daşırdı. 1990-cı illərin əvvəllərində Qarabağda separatçı münaqişəsi başlananda, bunun ardınca Ermənistanın Azərbaycana birbaşa hərbi təacvüzünə cavab olaraq Bakı arazımizdən tranzitin qarşısını kəsdi. Eyni zamanda, Gürcüstanın Abxazıya bölgəsində separatizmin alovlanması Rusiya ilə Ermənistan arasında alternativ dəmir yolu xəttinin də kəsilməsinə səbəb oldu. 1993-cü ilin aprelində isə Türkiyə Kəlbəcərini Ermənistan tərəfindən işğalına cavab olaraq Ermənistanla hava və quru sərhədlərini tamamilə bağladı. Ermənistan məhz işğalçılıq siyasəti, hərbi təacvüzü nəticəsində faktiki olaraq blokada vəziyyətinə düşdü və Birinci Qarabağ müharibəsinin ən ağır dövründə ciddi ərzaq və yanacaq çatışmazlığı ilə üzləşdi.

Həmin dövrdə Ermənistan böyük dərəcədə İranın köməyi sayəsində tam iqtisadi çöküşdən yayına bildi. Qarabağ müharibəsi zamanı İran İslam Respublikasının Ermənistanı yanacaq və ərzaqla təmin etməsi

Azərbaycanın ictimai yaddaşında dərin iz buraxıb. Cəmiyyətdə İran hakimiyyətinə qarşı mənfi münasibətin hələ də aradan qalxmamasının səbəblərindən biri də məhz budur.

Sütlü danışıqlarının müxtəlif məqamlarında bəzənəlxəq vasitəçilər Azərbaycanla Ermənistan arasında nəqliyət əlaqələrinin açılmasına dair təkliflər irəli sürürdülər. Ermənistənrəst Qərb dövlətləri, institutları tərəfindən bu prosessə müdaxilə cəhdləri edilirdi. Amma rəsmi Bakı bu cür təşəbbüsləri haqlı olaraq qəti şəkildə rədd edirdi. Azərbaycanın işğal olunmuş əraziləri tam azad olunana qədər Ermənistanla heç bir kommunikasiyanın açılmasından söhbət gedə bilməzdi. Bölgədə öz maraqlarını güdən Fransa regionda təşəbbüsü əlində saxlamağa, Bakıya öz iradəsini diklə etməyə cəhşsə da, heç nəyə nail ola bilmədi. Sütlü danışıqlarına "həmsədrlik" cədlərin münəqışəni dondurmaq planları da alınmadı. İndi Azərbaycan və Ermənistan heç bir kənar müdaxilə olmadan etimad quruculuğu prosesini həyata keçirirlər.

*

Bölgədə vəziyyət dəyişib: Qarabağ münaqişəsi başa çatıb, Azərbaycan və Ermənistan yekun sülh sazişini parafəlyay və onun imzalanmasına bir addım qalıb. Azərbaycanın hərbi qələbəsindən irəli gələn real və ədalətli şəraitdə Cənubi Qafqaz regionunda sülh bərqərar olur. Bu şərtlər Ermənistan üçün də məqbuldur. Baş nazir Nikol Paşinyanın dəfələrlə qeyd etdiyi kimi, müharibədəki məğlubiyyət onun ölkəsinə iqtisadi cəhətdən inkişaf etmək, müstəqil və suveren dövlət qurmaq üçün unikal imkanlar açıb.

Noticədə Azərbaycanın Ermənistanla qarşı-qaşıqlıq vəziyyətində blokadasını aradan qaldırması üçün yüksək artıq bu ölkəyə daha qısa və sərfəli marşrutla çatdırılacaq. Prezident İlham Əliyevin bu qərarı hər iki ölkənin, eləcə də bölgəətrafı dövlətlərin ümumi strateji maraqlarına xidmət edir. Yəni kommuni-kasiyaların açılması hamıya fayda verəcək. Üstəlik, Mərkəzi Asiya ilə Cənubi Qafqaz arasında iqtisadi və ticarət əlaqələri yenidən açılacaq və hər iki regionun ölkələri ticarət yollarını şəxələndirməklə öz iqtisadi suverenliklərini gücləndirəcəklər. Azərbaycan Dəmir Yolları üçün bu, əlavə tranzit gəlirləri deməkdir. Azərbaycanın ərazisindən

transit yolunun açılması Ermənistanın Mərkəzi Asiya və Çinlə ticarətində mühüm üstünlüklər yaradır. Bu da öz növbəsində Ermənistanın xarici iqtisadi əlaqələrinin şaxələndirilməsinə və Rusiyadan asılılığının azalmasına töhfə verəcək.

Beləliklə, Azərbaycanla Ermənistan arasında hələlik dolayı yolla da olsa, iqtisadi əlaqələrin bərpasına start verildi. İqtisadiyyat isə, məlum olduğu kimi, davamlı sülhün bərqərar olmasında həmişə əsas rol oynayıb. Cənubi Qafqazda sülhün, əmin-amanlığın bərpası bütün tərəflərə iqtisadi fayda vəd edir. Nəzərə alsaq ki, ikitərəfli münasibətlərin nizamlanması həm də Türkiyə ilə Ermənistan arasında sərhədlərin açılmasına gətirib çıxaracaq, bu o deməkdir ki, heç bir fəvqəldövlət və ya regional oyunçu bölgədə təsir üzərində monopoliya iddiasına düşə bilməyəcək.

Regionda etimadın və sülhün möhkəmləndirilməsi üçün rəsmi Bakının atdığı addımın əhəmiyyətini Ermənistan hökumətinin nümayəndələri də qeyd edirlər. Baş nazirin müavini Mqer Qriqoryan bəyan edib ki, "Azərbaycan Prezidentinin Ermənistanı yükdaşımalara qoyulan məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması, regional kommunikasiyaları açmaq, qarşılıqlı etimadı gücləndirmək və sülh gündəmini irəli aparmaqla bağlı qərarının böyük əhəmiyyəti var". İqtisadiyyat naziri Gəvərc Papoyan isə "Facebook" səhifəsində belə yazıb: "Qazaxistan buğdasının ilk partiyası" tezliklə Axtai-Baki marşrutu ilə, daha

sonra isə Azərbaycan və Gürcüstan dər-mir yolları ilə Ermənistana gələcək. Sülh bərqərar olur”.

Amma Hayastandakı daşnak-revanşist tör-töküntüləri Bakının İrəvana verdiyi bu şərsiz heç qür cübul etmək istəmir, süllə apararı bütün səylərə qarşı çıxırlar. Azərbaycanı Ermənistanə nəqliyyat dəhlizinin verilməsi faktı daşnak deputat Qəqəm Manukyanın onsuz da xəstəhəl psixikasını daha dərinəndirir. Onun radikallığının miqyasını qiymətləndirmək üçün Ermənistan parlamentindəki çıxışından sitatə gətirik: “Ermənistanın iqtisadiyyatı nəzrinin kim olması sualı yaranır: bu, Gevorg Papoyandır, yoxsa Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev? Qazaxıstanda Tokayevlə görüşəndən sonra İlham Əliyev Qazaxıstan buğdasının ilk dəfə olaraq Azərbaycanı üzərindən Ermənistanə daşınacağını açıqlayıb. Bundan sonra Papoyanı Əliyevin sözlərini olduğu kimi təkrarlayıb”.

Yəni daşnak deputatın gəldiyi qənaət "məntiqizim" görə, Ermənistanın iqtisadiyyat nazirli realigii, aşkar həqiqəti təkzib etməli imiş. Az qalıb. Manukyanların dövrü də başa çatacaq. Hayastanda südüən ağ deyil, qara olduğunu sübut etməyə çalırların hamısı Azərbaycanın irəli sürdüyü etimad quruculuğu ilə yaranacaq möhkəm süllüh qarşısında geri çökilməyə, siyasət meydanını bİrdəfəlik tərək etməyə məcbur olacaqlar.

İmran BƏDİRXANLI
XQ

Gümrü hadisələri və Qərbin susqunluğu

Bu sükut ikili standartların davam etməsinin təzahürüdür

Ekspert rəyi

Rizvan HÜSEYNOV,
siyasi şərhçi

Gümrü hadisələri bir daha göstərdi ki, Qərb institutlarının universal dəyərlər anlayışı, əslində, siyasi maraqlarla ölçülür. Ermənistan kimi Qərba yaxın ölkələrdə baş verən qanun pozuntuları, kütləvi iğtişaşlar və siyasi motivli həbslər susqunluqla qarşılır, halbuki eyni situasiya başqa bir ölkədə yaşansa, dərhal “demokratik böhran” elan olunur. Bu, beynəlxalq münasibətlərdə ikili meyarların ən açıq təzahürüdür.

ideoloji balans formalaşdırmaq istəyən Qərb mərkəzləri bu ölkədə baş verən ciddi pozuntuları görməzdən gəlir.

Gümrü hadisələri bunun bariz nümunəsidir. Hökumətə yaxın media bu prosesi

Avropa təşkilatlarının Gümrü merinin həbsi ilə bağlı səssiz qalması bir tərəfdən Ermənistanın Qərb üçün geosiyasi əhəmiyyətindən irəli gəlir. Brüssel üçün bu ölkə Cənubi Qafqazda Rusiya təsirinə qarşı, guya, dayaq nöqtəsidir. Buna görə də orada baş verən hüquq pozuntuları ya daxili məsələ, ya da islahatların çətin mərhələsi kimi təqdim olunur. Digər tərəfdən bu yanaşma beynəlxalq sistemdə ədalət prinsiplərinə ciddi zərbə vurur. Cənubi Qafqaz cəmiyyətləri artıq aydın şəkildə görürlər ki, Qərb üçün demokratiya anlayışı sabit prinsiplər toplusu deyil, situasiyadan asılı mövqedir. Bu reallıq bölgədə Qərbin nüfuzunu azaldır, onun çağırışlarını formal səviyyəyə endirir. Əgər beynəlxalq institutlar doğrudan da regionda hüququn aliliyini dəstəkləmək istəyirlərsə, bu dəyərləri bərabər tətbiq etməli, heç bir tərəfə güzəştə getməməlidirlər. Əks halda, onların hər bir susqunluğu yeni etimadsızlığın və məyusluğun təməlini qoyacaq.

korupsiya ilə mübarizə kimi təqdim etsə də, əslində, ölkənin ikinci böyük şəhərində merin vəzifədən uzaqlaşdırılması və ardınca iğtişaşların baş verməsi demokratik cəmiyyətlər üçün ciddi signaldır. Amma nə

Brüsseldən, nə Strasburqdan, nə də Qərbin digər paytaxtlarından bu barədə hər hansı rəsmi mövqe səslənmədi. Əksinə, Qərb mətbuatı bu hadisəni diqqətdən kənarda saxladı.

Qərb institutlarının susqunluğunun bir neçə səbəbi var. Əvvəla, Ermənistan son illər Qərb üçün geosiyasi cəhətdən əlverişli tərəfdaş çevrilib. Rusiya ilə münasibətlər gərginləşməsi fonunda İrəvan Qərb platformalarında “azad seçim edən kiçik demokratiya” obrazı qazanıb. Belə bir imicə zərbə vurmaq istəməyən beynəlxalq qurumlar bu ölkədə baş verən qanunsuzluqları görməməyə üstünlük verirlər. İkincisi, Qərb üçün əsas prioritet Ermənistanın siyasi kursunun dəyişməməsidir. Hakimiyyətin daxili repressiyalarına, seçki pozuntularına və ya yerli icra orqanlarındakı korruptsiya faktlarına diqqət yetirmək bu kursun sabitliyini poza bilər. Ona görə də beynəlxalq təşkilatlar bu kimi hallarda siyasi mülahizələrlə susmağa üstünlük verirlər.

Üçüncü səbəb isə Ermənistan cəmiyyətinə münasibətdə formalaşmış müəyyən, necə deyirlər, romantik baxışlardır. Qərbdə hələ də Ermənistan demokratik keçid dövründə olan, dəstəyə ehtiyacı olan ölkə kimi qavranılır. Halbuki eyni arqumentlərlə uzun illər ərzində regiondakı digər dövlətlərə qarşı sərt təzyiq siyasəti yürüdülb.

Bu, beynəlxalq münasibətlərdəki açıq selektiv yanaşmanın təzahürüdür.

Bir anlığa təsəvvür edək ki, oxşar hadisə Azərbaycanda baş verib. Şəhər meri eyni ittihamla həbs olunur, tərəfdarları küçələrə çıxır, asayiş keşikçiləri güc tətbiq edir, onlarla şəxs saxlanılır. Qərb mediasının, hüquq-müdafiə təşkilatlarının və beynəlxalq institutların reaksiyasını təsəvvür etmək çətin deyil. Bir neçə saat ərzində bəyanatlar, çağırışlar, qətnamə layihələri hazırlanardı. Hətta Avropa Parlamentində təcili dirlməsi keçirilməsi təklif olunardı. Amma məsələ Ermənistana aid olanda, eyni dəyərlər sanki işləmir. Çünki burada əsas məsələ insan haqları deyil, maraqlar balansdır. Qərb institutları üçün mühüm amil həmin ölkənin siyasi xəttinin kima yaxın olmasıdır. Əgər bu xətt Qərba yönəlibsə, istənilən daxili problemlər “demokratik çətinlik” kimi təqdim olunur. Əgər Qərbdən uzaqdırsa, o zaman eyni proses “avtoritar meyillər” adlandırılır. Bu yanaşma nə ədalətli, nə də obyektivdir. O, beynəlxalq sistemdəki dəyərlər bərabərliyinə zərbə vurur. Gümrü hadisələri bu ziddiyyətin növbəti sübutudur.

Bu susqunluq təkcə Qərbin reputasiyasına deyil, həm də region xalqlarının beynəlxalq institutlara inamına ciddi təsir göstərir. Əgər Avropa Şurası, ATƏT və ya Avropa Parlamenti eyni prinsipiallığı bütün ölkələrə qarşı nümayiş etdirmirsə, onların ədalət çağırışları mənasını itirir. Cənubi Qafqaz cəmiyyətləri artıq çox aydın şəkildə görürlər ki, “demokratiya” anlayışı da siyasi maraqlarla ölçülür. Ermənistanda baş verənlərə səssiz qalmaq, faktiki olaraq, korruptsiya, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə və seçki pozuntularını susqunluqla legitimləşdirmək deməkdir. Bu isə həm Qərbin dəyərlər sistemində, həm də regionda ədalətli münasibət qurmaq iddiasına ziddir.

İkili standartların kökündə isə siyasi alver dayanır. Qərb institutları müəyyən ölkələri strateji müttəfiq, digərlərini isə müttəfiq olmayanlar kimi bölərək, münasibətlərini bu kateqoriyalara uyğun tənzimləyirlər. Bu yanaşma yalnız Cənubi Qafqazda deyil, bütün postsovet məkənlində müşahidə olunur. Əgər beynəlxalq hüquq universal prinsiplərə əsaslanmalıdırsa, bu prinsiplər bütün dövlətlərə bərabər şəkildə tətbiq olunmalıdır. Amma Qərb dairələri çox zaman bu prinsipləri siyasi təzyiq vasitəsinə çevirirlər.

Gümrü hadisələrinə səssiz qalmaq, əslində, razılıq formasıdır. Qərb üçün bu, öz tərəfdaşına güzəştə getmək deməkdir. Lakin belə güzəştlər nə Ermənistanın, nə də regionun gələcəyi üçün faydalıdır. Çünki ikili yanaşma nəinki ədalət hissini zədələyir, həm də cəmiyyətlərdə dəyərlərə inamı sıradan çıxarır. Əgər Qərb həqiqətən regionda sabitlik, demokratiya və insan haqları istəyirsə, bu prinsipləri selektiv deyil, bərabər şəkildə tətbiq etməlidir. Əks halda, hər növbəti sükut onun dəyərlər sistemində yönəlməmiş etimadsızlığı daha da gücləndirəcək.

Saxavət HƏMİD
XQ

Köhnə klanın “itirilmiş Ermənistan” xülyası

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Onlar, sadəcə, ölkənin keçmiş liderləri deyil, həm də Ermənistanda uzun illər boyu formalaşmış “Qarabağ klanı”nın memarları, sistemin köklü dayaqları, siyasi və iqtisadi təsir mexanizmlərinin müəllifləridir. Bu gün isə həmin fiqurlar revanşist ideyalar və “əvvəlki nizamın bərpası” illüziyası ilə yaşayaraq keçmişin kölgəsindən çıxmaq istəməyən dairələrin ümid simvollarına çevriləblər.

Koçaryan–Sakisyen cütliyünün revanşist meyilləri təkcə şəxsi ambisiyalarla izah olunmur. Onların düşüncəsində, bu, həm də “itirilmiş Ermənistan”ın geri qaytarılması planıdır. Lakin bu plan artıq realılıqla ziddiyyət təşkil edir. Mütəəsir Ermənistan cəmiyyəti, xüsusilə gənc nəsil 2018-ci ildəki “məxməri inqilab”la köhnə klan sistemina qarşı siyasi etirazını açıq şəkildə ifadə etdi. Lakin Koçaryan və Sarkisyan hələ də “keçmiş Ermənistan”ın mümkün bərpasına inanır və bu məqsədlə cəmiyyət daxilində sosial qütbləşməni dərinləşdirməyə çalışırlar. Onların revanşist ritorikası təkcə daxili siyasi sabitliyə deyil, həm də regionda sülh və təhlükəsizlik prosesinə açıq təhdiddir.

Ən diqqətçəkən məqam odur ki, bu cütlik hələ də Qarabağ mövzusunun əllərində siyasi alət kimi saxlamağa çalışır. Keçmiş illərdə olduğu kimi, indi də “Qarabağ erməniləri” məsələsini manipulyasiya vasitəsinə çevirərək, öz tərəfdarlarını səfərbər etmək üçün cəhdlər göstərirlər. Bəzi hallarda erməni kilsəsi bu prosədə onların ideoloji dayaqı rolunu oynayır. Kilsə strukturları vasitəsilə “milli kimlik”, “torpaq müqəddəsliyi” kimi romantik, lakin gerçəklikdən uzaq anlayışlar cəmiyyətə yeridilir. Halbuki bu ritorika Ermənistanı regionda təcrid vəziyyətinə salan əsas amillərdən biridir. Ölkənin keçmiş prezidenti Serj Sarkisyan

bildirib ki, “katolikos bundan sonra da millətin və kilsənin maraqlarını qətiyyətlə müdafiə edəcək”. Hayların üçüncü prezidentinin fikrincə, hakimiyyətin kilsəyə qarşı hücumları, əksinə, onu daha da gücləndirir.

Serj Sarkisyan baş nazir Nikol Paşinyanın katolikos II Qaregin və digər dini liderlərə yönəlməli ittihamları ilə bağlı jurnalistlərin suallarını belə cavablandırır: “Psixi sağlamlıq problemi olan, kin dolu biri və ya düşmənin əmlərini yerinə yetirən kimsə kilsəyə qarşı mübarizəyə başlaya bilər. Amma hamımız bilir ki, təqib kilsəni yalnız möhkəmləndirir”.

Bəllidir ki, Koçaryan–Sarkisyan tandem ölkənin hazırkı baş naziri Nikol Paşinyanla kilsə arasında gedən mübarizədən istifadə etməyə çalışır. Erməni Apostol Kilsəsi artıq bir neçə müddətdir ki, Nikol Paşinyanın əleyhinə siyasət yürüdü. Xüsusilə son aylarda baş nazirin sosial şəbəkələrdə yüksək rütbəli ruhaniləri tənqid edən sərt bəyanatlarından sonra kilsə, sözün əsl mənasında, hakimiyyətlə əks-cəbhədə dayanıb. Paşinyan isə Ermənistanda din amilinin ön planda olmasına baxmayaraq, saxtakar və korruptsiyona kilsə ilə sona qədər mübarizə aparmaq niyyətindədir. Oktyabrın 22-də Nikol Paşinyan parlamentdə tarixi abidə statusuna malik olan və pulsuz istifadə üçün Erməni Apostol Kilsəsinə verilmiş bözi kilsə və monastırları kilsədən müsadirə etməklə hədələyib. Onun fikrincə, bu kilsələrdə mədəni həyat yoxdur və onlar intriqaların və müxtəlif siyasi sxemlərin meydanına çevrilib. Bu açıqlamanın ardınca situasiyadan faydalanmağa çalışan Serj Sarkisyan özünü yenə jurnalistlərin qarşısına atıb. O bildirib ki, hazırkı rejimin nə müqəddəsliyi, nə ədaləti, nə də ləyaqəti var. Sarkisyan əlavə edib ki, o, istənilən şəraitdə Erməni Apostol Kilsəsinə və onun rəhbərlərinə dəstəkləyir. “Patriarx həzrətlərinin bir çağırışı ilə biz

Ermənistanın hər yerində, hər hansı bir kilsədə ayağa qalxmağa hazırıq.” – Serj Sarkisyan vurğulayıb. Yəni “ekslər” hazırkı hakimiyyəti devirmək üçün kilsə kartından istifadə etməyə girişiblər. Kilsə isə öz növbəsində “qazan-qazan” prinsipinə inanaraq Koçaryan–Sarkisyan cütliyünün gələcək seçkilərdə qələbəsinə dəstəkləməklə ölkədə yenidən status-kvonu bərpa etmək istəyir. İndiki mövcud vəziyyət onu deməyə əsas verir ki, Ermənistanda kilsə Koçaryan–Sarkisyan tandemini “13-cü həvari”, Paşinyanı isə xəyanət simvolu hesab edirlər. İsanı həbs etməyə gələnlərə satan İuda İskariot obrazında görür.

Koçaryan və Sarkisyan üçün Qarabağ məsələsi heç vaxt sırf milli maraq mövzusu olmayıb. Bu, həm də onların hakimiyyətlərini legitimləşdirmək, siyasi mövqelərini möhkəmləndirmək və cəmiyyəti qorxu üzərindən idarə etmək üçün vasitə olub. Həmin sistemin nəticəsində Ermənistan 30 il boyunca regionda nə iqtisadi inteqrasiyaya qoşula, nə də dayanıqlı sülh mühiti yarada bildi. Məhz bu səbəbdən Paşinyan

hökumətinin hazırkı kursu – sülh, tranzit və diplomatik əlaqələrin yaradılması və inkişafı xətti – keçmiş rejimin bütün arqumentlərini iflasa uğradır. Bu reallıq isə Koçaryan–Sarkisyan çevrəsini daha da aqressivləşdirir.

Onların siyasi ritorikasında “məğlubiyətin qisası” ideyası əsas yer tutur. Revanşist qruplar, xüsusən də Koçaryan tərəfdarları ictimai rəydə Paşinyan hökumətinə qarşı inamsızlıq yaratmağa çalışırlar. Lakin bu iddialar artıq Ermənistanın cəmiyyətinə, sosial bazasına əvvəlki kimi dəstək tapmır. Çünki müharibənin nəticələrindən sonra erməni cəmiyyəti real vəziyyəti dərk edib – “Qarabağ məsələsinin hərbi yolla həlli” konsepsiyası bitib və yeni çağ sülh diplomatiyasının dövrüdür.

Revanşist dairələrin ən təhlükəli xüsusyyəti ondan ibarətdir ki, onlar təkcə ideoloji deyil, həm də iqtisadi resurslara söykənən şəbəkədir. Koçaryan dövründə formalaşan oliqarxik sistemin qalıqları hələ də mediada, biznesdə və kilsə strukturlarında öz təsirini saxlayır. Bu səbəbdən Ermənistan daxilindəki revanşizm poten-

sialı siyasi mənada zəifləsə də, hələ tam məhv edilməyib. Onlar müxtəlif təbliğat kanalları vasitəsilə cəmiyyətdə nostalji hissləri oyatmağa çalışırlar: “Keçmişdə güclü idik”, “indi uduzuruq” kimi populist tezislər revanşist ideologiyanın əsas sütunlarına çevrilib.

Bununla belə, Ermənistan cəmiyyətinə bu düşüncənin yeri tədricən daralır. Yeni nəsil daha çox real rifah, təhlükəsizlik və sülh amillərinə üstünlük verir. Revanşist ideyalar isə artıq ölkəni beynəlxalq arenada təcridə aparar, iqtisadi əlaqələrini zəiflədən və regionda sabitliyə mane olan yük kimi qəbul olunur. Bu düşüncənin tam təmizlənməsi üçün üç əsas mexanizm vacibdir: şəffaf seçkilər, keçmiş korruptsiyona rejimlərin hesabathılığı və region ölkələri ilə sülh şəraitində açıq iqtisadi əlaqələrin qurulması.

Bələliklə, Koçaryan–Sarkisyan amili Ermənistanın siyasi həyatında gələcək üçün sınaqdır. Bu amilin zəifləməsi Ermənistanın postmüharibə dövründə sülhə, inkişaf və inteqrasiyaya doğru yönəlməsi üçün əsas şərtlərdəndir. Əks halda revanşist illüziyalar nöinki Ermənistanı yenidən xaosa sürükləyər, hətta regionda formalaşmaqda olan yeni geosiyasi sabitliyi də təhlükə altına qoya bilər.

Ermənistan bu gün yol ayrıcındadır: ya Koçaryan–Sarkisyan dövrünün köhnə revanşist ruhuna qayıdacaq, ya da sülh, diplomatiya və reallıqlar üzərində qurulan yeni siyasi mədəniyyət formalaşdıracaq. Reallıq isə budur ki, artıq regionda revanşizm yoxdur. Vaxt irəliləyir, tarix dəyişir, lakin Koçaryan və Sarkisyan kimi fiqurlar hələ də keçmişin illüziyası ilə yaşayırlar. Bu illüziyaya qapılanların hamısının yuxudan oyanması real Ermənistan üçün həyatı məsələyə çevrilir.

Tacir SADIQOV
XQ

Kreativ liderliyin İlham Əliyev nümunəsi: konseptual yanaşma

I MƏQALƏ

Kreativlik anlayışı

Müasir fəlsəfi və elmi ədəbiyyatda “kreativlik” anlayışının müxtəlif mənə çarları vardır. Ümumi səviyyədə kreativlik yaradıcılıqla sinonimdir. Anlamda əsas fərqlər hər hansı elmi kəşf və ya yeniliyin praktiki tətbiqi və alınan nəticənin ekspert qiymətləndirməsi zamanı meydana çıxır. Həmin bəxış bucağında mahiyyətə kreativlik yaradıcılığın (yenilik kontekstində) ümumi kognitiv (nəzəri idraki) sərhədini aşmır. Lakin özəl mənə caları alır. O, yaradıcılığın yenilik kimi praktiki tətbiqinin sosial nəticələri bağhlılığında özünü göstərir və həmin məqam müxtəlif xarakterli ekspert qiymətləndirməsinin yekunu olaraq əyanlaşır.

Elmi cəmiyədə belə bir ümumi mövqə mövcuddur ki, yaradıcılığın praktiki tətbiqi sosial mühitdə innovativlik nümunəsirsə, onu kreativlik adlandırmaq olar. Təbii ki, burada bütövlükdə “innovasiya” anlayışının fəlsəfi və konkret elmi dərki məsələsi aktuallaşır. Digər tərəfdən, fəaliyyət sahəsindən asılı olaraq qiymətləndirmədə fərqli parametrlərdən ekspertlər istifadə edə bilərlər. Yəni bir sahədə innovativliyin əsas faktorları digər sahələrdə olanlardan fərqlənə bilər.

Təbii ki, bu cür yayğınlıq ümumilikdə kreativliyi universal kriteriyalar prizmasında qiymətləndirmədə əngəl yaradır. Bunun səbəbini sinergetikada, ümumiyyətlə, yaradıcılığın (və deməli, kreativliyin) mahiyyətə qeyri-xətti olması ilə izah edirlər. Ona görə də hər bir fəaliyyət sferası üçün özəl meyarlardan danışmaq lazım gəlir.

Bu nəzəri-konseptual yanaş-

ma prizmasında siyasi kreativliyə baxaq.

Siyasi kreativlik

Siyasətin fəlsəfi, kulturoloji, sosioloji, politoloji, etik tədqiqində “siyasi kreativlik” əhəmiyyəti çox olan anlayış statusundadır. Yəni bu, XXI əsr nəzəri təfəkkürü üçün dəb və ya qondarma anlayış deyildir. Kreativliyin siyasi “ölçülməsi” həm bütövlükdə siyasət, siyasi kurs, həm də liderlik aspektlərində ciddi aktuallıq kəsb etməkdədir.

Məsələn tədqiqatçılar həm də pozitiv nəticələr kontekstində daha çox araşdırırlar. Yəni kreativliyin yaradıcılığın praktiki aspekti kimi cəmiyyət, dövlət və bütövlükdə başçılıq üçün müsbət nəticə verən fenomen kimi anlamı üstünlük təşkil edir. Ancaq burada ekspert qiymətləndirməsi üçün iki ciddi nəzəri və metodoloji problem qarşıya çıxır.

Birincisi, siyasətdə aparıcı aktor insan və insan kollektividir. Onların dəqiq nəzəri obrazı isə hələlik ehtimalı yaradır. Məsələn hələ klassik elmdə mövcud olan, insanın (yəni subyektin) fiziki və ya kimyəvi faktorlardan fərqli olaraq şüura malik olması və davranışların sərbəstlik dərəcəsinin çox yüksək olması ilə bağlıdır. Bu nəzəri anlamı siyasi fəaliyyətə proyeksiya etsək, həm siyasətinin, həm də cəmiyyətin çoxlu ehtimalı davranışını nəzərə almaq lazım gəlir.

İkincisi, “siyasi pozitiv nəticə” ifadəsinin özü haqqında birmonalı qəbul edilən tərif yoxdur. O halda ələc ekspert cəmiyyəsinin qiymətləndirməsinə qalır. Ancaq bu da son deyil. Təcrübə ekspert qiymətləndirməsinin müsbət adlandırıldığı hər hansı siyasi yeniliyin stratejiddə neqativ fəsad verdiyini qarşıya çıxara bilir. Yəni siyasətdə həmişə “me-

dalin o biri üzü vardır” və onu inkar etmək siyasi uzaqgörənlik əlaməti deyildir.

Bunlardan ümumi nəticə hasil etmək mümkündür – siyasi kreativlik hər bir dövlət üçün özəl anlam kəsb edən və davamlı (qalıcı) müsbət nəticə sayılan dinamik prosesdir. Burada siyasi kreativliyin əsl mahiyyəti milli-regional-qlobal miqyaslar vəhdətində son dəyərləndirməsini ala bilər. Belə bir tələb siyasi fəaliyyətin kreativliyinin elmi ekspertiza ilə yanaşı, ictimai qiymətləndirmə vasitəsilə müəyyən edilməsini aktuallaşdırır. Yekun olaraq isə siyasi kreativlik dövrün qlobal geosiyasi, siyasi, mədəni, təhlükəsizlik, əməkdaşlıq platformalarına uyğunluqla ölçülə bilər.

Siyasi kreativliyin konseptual anlamından “liderlikdə kreativlik” məfhumunun dərki məsələsinə keçmək olar.

Liderlikdə kreativlik

Belə bir fikir mövcuddur ki, “kreativ liderlik” terminini ilk dəfə 1957-ci ildə amerikan sosioloqu F.Selznik işlətməmişdir. Bu termini o, konkret təşkilat miqyasında liderlik kontekstində daxil etmişdir. Onun “Administrasiyada liderlik” əsərində həmin mövzu araşdırılmışdır. F.Selznik həmin əsərdə belə bir tezis irəli sürmüşdür - “qeyri-müəyyənlik və azadlıq mühitində” inzibati və standart liderlik modeli səmərəli olmur!

Yəni bu cür mühitdə liderin yaradıcı (kreativ) fəaliyyəti əhəmiyyət daşıyır. Amerikan sosioloqa görə, kreativ liderlik təşkilatı keyfiyyətə yeniləşdirir. Yeni və dayanıqlı dəyərlər yaradır. Gələcək üçün isə müsbət nəticəverici fəaliyyət şəraiti əmələ gətirir.

Təşkilat miqyası üçün yürüdülmən bu fikirləri ölkə miqyasında

siyasi liderliyə proyeksiya etmək mümkündür. Onun ayrıntıları üzərində dayanmaq imkanı burada yoxdur. Ancaq XX əsrin ikinci yarısından bu günə qədər olan müddətdə uğurlu siyasi liderlik nümunələri mövqeyimizin doğruluğunu təsdiq edir. Hətta sırf siyasi liderliyi fəlsəfi və politoloji araşdıran tədqiqatçılar da F.Selznikin kreativ liderlik anlayışından ələ də uzağa getməmişlər.

Mövzu ilə bağlı başqa bir politoloji tədqiqatı nümunə kimi göstərə bilərik. M.D.Mamford və həmkarları XXI əsrin başlanğıcında vurğulayırdılar ki, kreativ siyasi liderlik mövcud sosial strukturu saxlamaqdan çox, onu dəyişdirməyə yönəlmişdir. Bundan başqa, kreativ liderlik hökmü təzyiq taktikası üzrə etməyi nəzərdə tutmur və nəhayət, kreativ liderlik standartla yenilik arasında olan ziddiyyətləri aradan qaldırır.

Bütövlükdə əgər XX əsrin ortalarında kreativliyi liderliyin əlavə funksiyalarından biri kimi qəbul edirdilərsə, həmin yüzilin son onilliyindən başlayaraq onu uğurlu liderliyin atributlarından biri kimi qəbul etmişlər. Bu aspektdə amerikan tədqiqatçı R.Sternberqin bir fikri maraqlıdır. O yazırdı ki, kreativlik qabiliyyəti olmayan liderlər çətin ki, “öz təşkilatını (siyasi lider üçün ölkəsini) gələcəyə apara bilsin”.

Kreativ liderliyin tədqiqi

Liderliyin kreativliyinin fəlsəfi və politoloji dərki kontekstində S.T.Hanter və həmkarları bir paradoksun mövcud olduğunu yazırlar. Bu paradoks elm adamlarının liderlərin ardıcılıqları və onlar arasında qarşılıqlı təsirlərini araşdırmamaları ilə bağlıdır. Buradan belə nəticə çıxarırlar: kreativ liderliyin konseptuallaşmasına vahid yanaşma mümkün deyildir.

XXI əsrin siyasi təcrübəsi göstərir ki, real olaraq liderliyin kreativliyində ardıcılıqlar və onlar arasındakı qarşılıqlı münasibətlər yekun nəticə üçün prinsipial rol oynayırlar. Lider komandası ilə ardıcılıqlar arasında harmoniya yarada bilsə, əldə edilən müsbət nəticələr qalıcı, yəni davamlı olur. Əks halda, hətta yüksək qiymətləndirilən müsbət nəticə belə bütövlükdə dövlət üçün faciəyə çevrilə bilər. Bunu postsovet məkanında Gürcüstan və Ukrayna təmsalında aydın görmək mümkündür. Azərbaycanda isə tamamilə müsbət bir təcrübə formalaşmışdır. Prezident İlham Əliyevin siyasi lider kimi kreativliyinin mühüm cəhətlə-

rindən biri kimi bu özəlliyi vurğulamaq lazımdır.

Kompleks yanaşma

Belə alınır ki, təbiətən kreativ liderlik mürəkkəb fenomendir. Ona dinamik sistemin təşəkkülü kontekstində baxmaq faydalı ola bilər. Burada başlıca müəyyənedici faktorlar kimi liderin mümkün siyasi seçim sahəsindən uğur götürə biləcəklərini seçmək qabiliyyəti ayrıca yer tutur. Bu əsasda lider ölkənin bütövlüyü və inkişafına aparən kursu müəyyən etməlidir. Yekunda isə lider real yaradıcılırsa, milli və beynəlxalq miqyasda müstəqil dövlətçilik modelinin cəzbediciliyini təmin etməlidir.

Burada qısa bir nəzəri müdaxiləyə ehtiyac görürük. Siyasi seçim sahəsinin (məkanının, teza-urusun) mövcudluğu vacib şərtir. Bu, ümumiyyətlə, müasir uğurlu kreativ liderliyin çoxparametrlili bütöv proses olduğunu göstərir. Ancaq bu, kifayət etmir. Uğurlu strateji siyasi seçim həm də ölkəni (dövləti, cəmiyyəti) ələ cəzbetmə sahəsinə “transfer etməlidir” ki, həm cəmiyyətin özü, həm də beynəlxalq aləm onun legitimliyini qəbul etsin.

Bu prosesin mühüm əlamətləri dövlətin milli, regional və qlobal miqyaslarda geosiyasi statusunun yüksəlmə xətdə olmasından ibarətdir. Həm də liderin gerçək kreativlik bacarığı əldə etdiyi nailiyyətlərin beynəlxalq miqyasda legitimliyinə nail olması ilə bağlıdır. Bu məsələ Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nümunəsində çox maraqlı və əhəmiyyətli həllini tapmışdır. Sonrakı məqalələrdə həmin nəzəri qənaətin konkret Azərbaycanda praktiki-tətbiqi özəlliklərinə nəzər salacağıq.

Metodoloji tezis

Yuxarıda vurğulanan konseptual xarakterli xüsusiyyətlərdən siyasi liderliyin tədqiqi üçün fundamental sayıla bilən bir tezis formalaşıdır bilərik. Həmin tezis belədir: kreativ liderliyin təzahürü kontekstdən asılı olaraq dəyişə bilər, yəni onun birdən çox reallaşma yolları vardır! Siyasi liderin kreativliyinin tədqiqi üçün hələlik ələ bir universal kriteriya mövcud deyildir ki, o, hər bir ayrıca situasiyaya adekvat ola biləcək obraz yarada bilsin. Bu məqam bizi liderlikdə kreativliyi substantiv olaraq çoxaspektli, diferensial, plüralistik fenomen kimi qəbul etməyə istiqamətləndirir, yekun olaraq isə vahid, kontekstdənkonar kreativ liderlik nəzəriyyəsini hazırlamağın

real olmadığını göstərir.

Başqa təcrübələr

Beləliklə, istənilən lider üçün kreativliyi hər bir ölkə üzrə onun tarixi, siyasi, mədəni, dövlətçilik, idarəetmə ənənəsi, sosial toparlanma, birlik özəllikləri və geosiyasi xüsusiyyətlərinin kompleks qarşılıqlı təsirinə yekun təzahürlərinə görə qiymətləndirmək olar. Bu baxımdan kreativ liderlik realpolitika çərçivəsində konkret məzmun ala bilər. Bir qədər də dəqiqləşdirsək, liderin kreativliyini qazandıqı nailiyyətlərə görə müəyyən etmək olar.

Bunlar başqa bir məqamı aktuallaşdırır: tədqiqatçılar əmindirlər ki, lider öz kreativ fəaliyyətini şəxsi çərçivədə məhdudlaşdırmamalıdır. O, həm başqa liderlərin, həm də ekspertlərin töhfələrindən məharətlə yararlanmalıdır.

Deməli, uğurlu yaradıcı lider başqa təcrübələri dərindən mənimsəyir və eyni zamanda, beynəlxalqlarının elmi tədqiqatlarından geniş yararlanır. Başqa liderlərin töhfələri konteksti isə, hər şeydən öncə, siyasi varisliyin daim gözlənilməsinə, uğurlu təcrübənin nəzərə alınmasını ehtiva edir.

Buradan yaradıcı siyasi liderliyin Azərbaycan təcrübəsi üçün ol- duqca böyük əhəmiyyəti olan liderin kreativliyi ilə siyasi varislik arasında münasibətlərin araşdırılması zərurəti meydana çıxır. Doğrudan da hər yeni situasiyaya yaradıcı yanaşmalı olan lider hansı anamlarda siyasi varisliyi gözləyə bilər? Bir tərəfdən, yaradıcılıq daim yenilik tələb edir, digər tərəfdən isə siyasi varislik ənənəni nəzərə almaq şərtini aktuallaşdırır. Bununla lider iki tendensiyanı əhəngdər etmək kimi mürəkkəb bir vəziyyət qarşısında qalır.

Bu məsələnin həllinin Azərbaycan təcrübəsi bütün dünya üçün çox faydalıdır. Həmin bağhlılıqda Prezident İlham Əliyevin 2025-ci ilin sentyabr ayında BMT Baş Assambleyasının 80-ci sessiyasındakı çıxışı zamanı ifadə etdiyi aşağıdakı fikirlərə hər kəs ciddi diqqət etməlidir. Azərbaycan lideri demişdir: “Azərbaycan yeni bir dövrə qədəm qoyub. Biz həm müharibəni udduq, həm də sülhü qazandıq. İşğala son qoyduq və bərpa işlərinə başladıq. Ədalət zəfər qaldı, suverenlik möhkəmləndi və sülh də-fakto təmin olundu. Biz bu müsbət təcrübəmizi paylaşmağa hazırıq”.

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru

Azərbaycan diplomatiyasının Şimali Avropa vektoru

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Lakin son illər Avropanın daxili siyasi mənzərəsi dəyişib. İttifaq daxilində həm Şərqi-Qərbi, həm də Şimali-Cənubi Avropa xəttində ciddi fərqlər dərinləşir. Qlobal böhranlar, miqrasiya dalğaları, enerji asılılığı və Ukrayna müharibəsinin yaratdığı siyasi gərginlik Aİ-nin vahid qərarvermə mexanizmini sıradıb. Qərbi Avropa ölkələrinin liderliyi ilə formalaşmış mərkəzləşdirilmiş sistem artıq əvvəlki kimi çevik və effektiv deyil. Belə bir vəziyyətdə bir çox ölkələr, o cümlədən Azərbaycan Avropa ilə münasibətlərini mərkəzləşdirilmiş Brüssel kanalları ilə deyil, birbaşa üzv dövlətlər səviyyəsində inkişaf etdirməyə üstünlük verir.

Azərbaycan diplomatiyası bu realığı düzgün oxuyaraq yeni mərhələyə keçib. İndi Azərbaycanın Avropa siyasəti konkret dövlətlərlə ikitərəfli, institutional və sahəvi əməkdaşlığa əsaslanır. Diplomatiyanın bu forması “dəqiqlik dövrü” adlandırıl- la bilər – yəni universal siyasi çərçivələr əvəzinə məqsədyönlü, spesifik tərəfdaşlıqlar. Məsələn, enerji və nəqliyyat sahəsində Mərkəzi və Cənubi Avropa ölkələri ilə əməkdaşlıq bir istiqamətdirsə, rəqəmsal iqtisadiyyat və yaşıl texnologiyalar üzrə Şimali Avropa ölkələri ilə əməkdaşlıq tamamilə başqa bir strateji xətt yaradır.

Şimali Avropa ölkələri bu yeni diplomatik strategiya üçün ən uyğun tərəfdaşlardır. Onların xarici siyasəti ideoloji ritorikadan çox real nəticələrə yönəlib. Estoniya, Finlandiya, Latviya kimi ölkələr beynəlxalq münasibətlərdə dəyərlərdən çox modernləşmə və innovasiyaya üstünlük verirlər. Azərbaycan üçün bu dövlətlərlə əməkdaşlıq bir tərəfdən iqtisadi və texnoloji modernləşməyə təkan verir, digər tərəfdən isə Avropa məkanında siyasi çəkisini artırır. Beləliklə, Bakı Aİ ilə münasibətlərini Brüsselin mərkəzi strukturlarından kənarda, lakin üzv ölkələrin öz

milli maraqları müstəvisində daha çevik və qarşılıqlı faydalı şəkildə inkişaf etdirməklə, diplomatiyasının çoxqütblü və müstəqil xarakterini gücləndirir.

Bu ölkələr beynəlxalq siyasətdə rasional, texnologiyəyönümlü və dəyərlərdən çox effektivlik meyarına əsaslanan yanaşmaları ilə fərqlənirlər. Onlar beynəlxalq sistemdə normativ liderlik iddiası deyil, praktiki nəticələr üzərində qurulan əməkdaşlıq modellərinə üstünlük verirlər. Məhz bu xüsusiyyətlərinə görə Şimali Avropa dövlətləri XXI əsrin diplomatik ekosisteminə “ağıllı dövlətlər” nümunəsi hesab olunur: kiçik siyasi ölçülərinə baxmayaraq, innovasiya, rəqəmsal idarəetmə, enerji keçidi və sosial dayanıqlıq sahələrində qlobal təsir gücünə malikdirlər. Onların xarici siyasət fəlsəfəsi, əsasən, texnoloji inkişaf, sosial sabitlik və iqtisadi çeviklik kimi dəyərlərin ixracına əsaslanır ki, bu da onları Qərbi Avropanın ideoloji-siyasi xəttindən fərqləndirir.

Azərbaycan diplomatiyası bu realığı düzgün dəyərləndirərək Şimali Avropa ilə siyasi dialoqu strateji modernləşmə kontekstində daşıyır. Yəni Bakı üçün bu münə-

sibətlər idarəetmə mədəniyyəti, rəqəmsal təhlükəsizlik, iqlim diplomatiyası və “yaşıl siyasət” kimi yeni nəsil siyasi sahələrdə təcrübə mübadiləsi platformasına çevrilir. Deməli, Azərbaycan Şimali Avropa ilə əməkdaşlığı vasitəsilə həm beynəlxalq imicini yeniləyir, həm də özünün modern dövlət modelinin transformasiyasına beynəlxalq dəstək qazanır.

Qeyd etməliyik ki, bu kontekstdə “Mərkəzi Baltika – Azərbaycan” formatı yeni bir siyasi konsepsiyanın konturlarını yaradır. Bu konsepsiya Baltik dənizindən Cənubi Qafqaza qədər uzanan “Şimal-Cənub modernləşmə oxu” ideyasına əsaslanır. Yəni, texnoloji innovasiya və sosial sabitlik üzrə qabaqcıl təcrübənin Azərbaycan kimi yüksəlmə regional aktorlarla sintezi. Belə bir model həm Avropada siyasi şəxələnmənin, həm də Avrasiyada yeni diplomatik körpülərin formalaşması deməkdir. Nəticədə, Bakı ilə Şimali Avropa paytaxtları arasında yaranan bu yeni vektor klassik enerji diplomatiyasını əsarə, postsənaye əməkdaşlığının və “yumuşaq modernləşmə” siyasətinin təməlini qoyur.

Qeyd etməliyik ki, bu birləşmə yeni tipli siyasi qarşılıqlı asılılığın yaranmasıdır. Şimal Avropası üçün Azərbaycan təkcə enerji tərəfdaşı deyil, həm də Avrasiyanın strateji giriş nöqtəsidir; Azərbaycan üçün isə Baltik regionu Aİ ilə əməkdaşlıqda alternativ kanal, Brüsselin siyasi filtrlərindən yan keçən birbaşa dialoq meydanıdır.

Yeni istiqamətin siyasi çəkisi bir neçə amillə izah olunur. Birincisi, Şimali Avropa ölkələri Aİ daxilində mərkəzləşdirilmiş qərarlardan qismən müstəqil davranış sərgiləyir. Onların Azərbaycanla münasibətləri daha çox iqtisadi rasionalizm və qarşılıqlı fayda prinsipinə söykənir. İkincisi, Estoniya və Finlandiya kimi ölkələr rəqəmsal idarəetmə və dövlət xidmətlərinin optimal-

laşdırılmasında Azərbaycan üçün strateji təcrübə mənbəyidir. Bütün bunlar, eyni zamanda, siyasi modernləşmə prosesinə təsir edən yumşaq güc formasıdır. Üçüncüsü, Baltik–Azərbaycan əməkdaşlığı Avropanın enerji və nəqliyyat xəritəsində yeni siyasi çəki mərkəzi yaradır. Finlandiya və Estoniya Orta Dəhliz vasitəsilə Avrasiya ilə əlaqələrini genişləndirməkdə maraqlıdır. Azərbaycanın bu dəhlizdə oynadığı rol isə

Avropa–Asiya qarşılıqlı asılılığının siyasi təminatçısı kimi önə çıxarır. Bütün bu amillər Bakı üçün həm də Qərblə Rusiya və Çin arasında balanslaşdırılmış mövqeni qorumaq üçün geosiyasi alətdir.

Maraqlı məqam odur ki, Baltik və Skandinaviya dövlətləri beynəlxalq münasibətlərdə reputasiya kapitalına malikdirlər. Onlar həm texnoloji, həm də sosial sabitliyin simvolu kimi qəbul olunur. Azərbaycan üçün bu ölkələrlə sıx əməkdaşlıq imici gücləndirən, Qərb auditoriyasında rasional tərəfdaş obrazını formalaşdıran amildir. Bununla yanaşı, bu əlaqələr Aİ-nin mərkəzi strukturları ilə münasibətlərdə Bakı üçün əlavə diplomatik manevar imkanları yaradır.

Görünür odur ki, Azərbaycan diplomatiyası artıq Şimali Avropa vektorunu post-Qərb mərhələsində çoxvektorlu siyasi balansın əsas elementlərindən biri kimi nəzərdən keçirir. Belə bir istiqamət həm Aİ ilə əlaqələrdə yeni səviyyə yaradır, həm də Azərbaycanı Avrasiya məkanında rəqəmsal və yaşıl transformasiyanın regional aparıcısına çevirir.

Nəticə etibarilə, Şimali Avropa ilə münasibətlər Azərbaycan üçün strateji baxımdan üç istiqamətdə önəmlidir: birincisi, Aİ ilə münasibətlərdə diversifikasiya və balans; ikincisi, rəqəmsal idarəetmə və innovasiya təcrübəsinin mənimsənilməsi; üçüncüsü isə yeni enerji və nəqliyyat xəritəsində siyasi çəkini artırmaq. “Mərkəzi Baltika – Azərbaycan” forumu bu baxımdan Azərbaycanın çoxqütblü diplomatiyasının yeni geosiyasi istiqamətidir. Şimali Avropa vektoru yaxın gələcəkdə Azərbaycanın xarici siyasət xəritəsində tədricən dərin siyasi nəticələr formalaşdıraraq, uzunmüddətli strateji təsir gücünə malik istiqamət kimi önə çıxacaq.

Şəbnəm ZEYNALOVA,
XQ-nin siyasi analitiki,
siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru

İQTİSADİYYAT

Orta Dəhliz orta q maraqlardan güc alır

Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu (Orta Dəhliz) Mərkəzi Asiya ölkələri və Xəzər dənizi üzərindən keçməklə Avropa ilə Asiyanı birləşdirən ən qısa və rahat marşrutdur. 2014-cü ildən fəaliyyət göstərən bu nəhəng nəqliyyat arteriyası Çin, Qazaxıstan, Xəzər dənizi, Azərbaycan, Gürcüstan və daha sonra Türkiyə, eləcə də Avropa ölkələrinə qədər uzanır. Orta Dəhliz layihəsində iştirakçılıq geniş bir regionda yerləşən ölkələr arasında əməkdaşlığın daha da inkişafı baxımından unikal imkanlar təqdim edir.

Oktyabrın 22-də Gürcüstanın paytaxtı Tbilisidə keçirilən V Tbilisi İpək Yolu Forumu çərçivəsində keçirilən "Orta Dəhliz: Etilərlə effektivliyə" adlı paneldə müzakirə olunan məsələlər, səsləndirilən fikirlər nəqliyyat-logistika əlaqələrinin genişləndirilməsi, Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutunun funksionallığının artırılması baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Azərbaycanın rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev forum çərçivəsində keçirilən panel müzakirəsi zamanı Orta Dəhliz marşrutu ilə yük dövriyyəsinin sürətlə artdığını diqqətə çatdıraraq deyib ki, 2022-ci ildə Çindən yalnız 1-2 konteyner qatırı göndərilirdisə, ötən il onların sayı 18-ə yüksəlib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan bu ilin 9 ayında, təxminən, 290 qatar qəbul edib. İlin sonuna qədər isə ölkəmizin ərazisindən 400 konteyner qatırının keçəcəyi gözlənilir. Nazir onu da bildirib ki, əvvəllər yüklərin Qazaxıstan – Çin sərhədindən Batumiyə qədər çatdırılması üçün 53 gün tələb olunurdusa, hazırda cəmi 18 gün kifayət edir.

Asiya İnkişaf Bankının vitse-prezidenti Yingming Yang isə son illər Orta Dəhlizin strateji əhəmiyyət kəsb etməyə başladığını qeyd edərək bu marşrutun Avropa və Asiya arasında əsas ticarət yoluna çevrilmə potensialına malik olduğunu vurğulayıb. Bank rəsmisinin sözlərinə görə, dəhlizə cəlb olunan yük axınlarının həcmi layihənin növbəti illərdə sürətlə inkişafını davam etdirəcəyini deməyə əsas verir. AİB rəsmisi əlavə edib ki, Orta Dəhlizin uğurlu olması iştirakçı ölkələrin hökumətlərinin dəstəyindən və özəl sektordan asılıdır.

Türkiyənin nəqliyyat və infrastruktur nazirinin müavini Osman Boyraz bildirib ki, avqust ayında təməli qoyulmuş 224 kilometrlik Qars-İğdır-Aralıq-Dilucu dəmir yolu xətti Zəngəzur dəhlizinin önəmli hissəsinə çevriləcək. Nazir müavini Zəngəzur dəhlizi və Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin bir-birinə alternativ olmayacağını, əksinə, bir-birini tamamlayacağını diqqətə çatdıraraq bildirib ki, Türkiyə Orta Dəhlizin potensialının tam reallaşdırılması üçün səylərini bundan sonra da davam etdirəcək. Onun sözlərinə görə, Orta Dəhlizdə rəqəmsallaşdırılma və "bir pəncərə" sisteminin tətbiqi marşrutu daha cazibədar edəcək.

"Gürcüstan Dəmir Yolları" SC-nin baş direktoru Laşa Aşaşidze isə Orta Dəhlizin Gürcüstan segmenti üzrə nəzərdə tutulmuş işlər barədə məlumat verərək bildirib ki, gələcəkdə Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin təkmilləşdirilməsinə başlanılacaq. BTQ-nin region üçün çox vacib olduğunu vurğulayan nazirin sözlərinə görə, bu

Ekspert rəyi

Xalid KƏRİMLİ,
iqtisadçı-ekspert

Prezident İlham Əliyev Qazaxıstana səfəri çərçivəsində Azərbaycanın Ermənistanla yüklərin tranziti ilə bağlı məhdudiyyətlərin aradan qaldırıldığını bəyan edib. İlk tranzit isə Qazaxıstanın Ermənistanla göndərdiyi taxıl yüklü olub. Bu da o deməkdir ki, Bakı İrəvana təkcə kommunikasiyaları deyil, həm də sülh qapılarını açır.

Azərbaycanın ərazisindən istifadə etməklə tranzit yüklərin Ermənistanla çatdırılması praktikası çox yaxşı həldir. Bu onu deməyə əsas verir ki, tezliklə ölkələr arasında kommunikasiya əlaqələri açılacaq. Orta Dəhliz hər üç ölkə üçün çox maraqlıdır. Bu marşrutun həm Gürcüstan, həm də Ermənistanın ərazisindən keçən həlqəsinin orta q nöqtəsi isə Azərbaycan dır.

Orta Dəhliz Mərkəzi Asiyadan gələn yükləri Xəzər dənizi üzərindən keçirməklə, Azərbaycanın tranzit imkanlarından istifadə etməklə ya Gürcüstan, ya da Ermənistanın ərazisindən Türkiyə və Avropaya çatdırılmasını nəzərdə tutur. Gürcüstanın dünya ölkələrinə birbaşa çıxışı olsa da, Azərbaycan və Ermənistanla

layihə çərçivəsində Axalkalakidə yeni terminalın yaradılması nəzərdə tutulur. O deyib ki, 2027-ci ilədək Gürcüstanda dəmir yolları ilə yükdaşımalarının təhlükəsizliyi və sürəti əhəmiyyətli dərəcədə artacaq.

Qazaxıstanın nəqliyyat naziri Nurlan Sauranbayev qeyd edib ki, Orta Dəhliz artıq real fəaliyyət sahəsinə çevrilsə də, onun hökumətlərarası sazişi, hüquqi-institusional bazası yoxdur. Onun sözlərinə görə, yük göndərənlər zamanətli tariflər istəyir, infrastrukturaya sərmayə yatırانları isə yük axınlarının nə qədər zamanətli olduğu maraqlandırır. "Bu məsələlər hökumətlərarası saziş çərçivəsində həll olunmalıdır. İştirakçı ölkələrin sənədi birgə hazırlamasına ehtiyac yaranıb", – deyərək əlavə edib.

Qeyd edək ki, 2024-cü ildə Orta Dəhliz ilə yükdaşımaların həcmi 62 faiz artaraq 4,5 milyon tona çatıb. 2025-ci ildə onun 5,2 milyon tona qədər artacağı gözlənilir ki, bunun da 4,2 milyon tonu marşrutda iştirak edən ölkələrdən keçəcək. Bu həcm 2,5 milyon tonu quru yük (96 min TEU ekvivalenti), 1,7 milyon tonu isə neft olacaq. Marşrutun ötürücülük qabiliyyəti 2027-ci ilə qədər ildə 10 milyon tona çatı bilər ki, bu da Azərbaycanın tranzit potensialının genişləndirilməsi və infrastrukturaya əlavə investisiyaların cəlb edilməsi üçün davamlı zəmin yaradaca q.

M.QULİYEV
XQ

nın belə imkanları yoxdur. Bu da hər iki ölkənin iqtisadiyyatı üçün mənfi amildir.

Orta Dəhlizdə fəal iştirakçılıq hər iki ölkə üçün həyati vacib məsələdir. Çünki bu, təkcə tranzit gəlirlərinin formalaşması deyil, həm Orta Dəhlizdə iştirak edən ölkələrlə münasibətin yaxşılaşdırılması, həm də məşğulluq məsələləri, yeni iş yerlərinin açılması deməkdir. Eyni zamanda, ölkə daxilində fəaliyyət göstərən şirkətlərə idxal-ixrac əməliyyatlarını sürətləndirmək üçün əlavə imkanlar yaranır. Bu baxımdan Orta Dəhlizin Azərbaycan və Gürcüstandan keçən hissəsi olan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, eləcə də quru yolla daşıyan yüklərin Gürcüstanın Poti və Batumi limanları vasitəsilə Qara dəniz və yaxud da Türkiyə ilə Avropaya çıxışı təmin olunur.

Digər bir istiqamət isə Azərbaycanın əsas təşəbbüskarı və iştirakçısı olduğu Zəngəzur dəhlizidir. Bu Ermənistan üçün də olduqca əlverişli variantdır. Çünki bu ölkə özü də blokadadan çıxacaq. Bu da Ermənistanın iqtisadiyyatına ciddi faydalar gətirməklə yanaşı, Naxçıvanın da blokadasına son qoyacaq. Eyni zamanda, Azərbaycanın tranzit əhəmiyyəti artacaq. Çünki tranzit, dəhliz təkcə maliyyə, iqtisadi, ticarət məsələsi deyil, həm də siyasi, strateji əhəmiyyət daşıyır.

Prezident İlham Əliyevin Astanada səsləndirdiyi kimi, Qazaxıstanın uran və neft resurslarının Azərbaycanın üzərindən ötürülməsi ilə ölkəmizin həm neft-qaz ixracatçısı, həm də tranzit ölkə kimi əhəmiyyəti xüsusilə artır. Tranzit ölkə kimi isə ətraf qonşularla münasibətlərimiz çox yaxşı olmasa, çətinliklərin sadələşdirilməsi və maneələrin aradan qaldırılması tələb olunur. Bu baxımdan Tbilisidə keçirilən V Tbilisi İpək Yolu Forumu xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

tərəfdaşlığın möhkəmləndirilməsində rolunu vurğulayıb. Qeyd olunub ki, Estoniya ilə iqtisadi-ticarət əməkdaşlığı genişlənir. Bu ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində ölkərimiz arasında ticarət dövriyyəsi 2 dəfədən çox artıb. İnvestisiya üzrə işbirliyi də bu ölkə ilə iqtisadi münasibətlərdə önəmli istiqamətlərdəndir.

Diqqətə çatdırılıb ki, hazırda Azərbaycanda sənaye, nəqliyyat, tikinti, ticarət, xidmət sahələri üzrə 65-dək Estoniya şirkəti qeydiyyatdadır. Söhbət zamanı ikitərəfli əməkdaşlıqda enerji, o cümlədən alternativ enerji, nəqliyyat, İKT, aczaçılıq və digər istiqamətlərdə birgə fəaliyyətin gücləndirilməsi imkanları qeyd olunub.

Tərəflər biznes, ticarət və investisiya əlaqələrinin inkişafı, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə həyata keçirilən layihələrə Estoniya şirkətlərinin iştirak etməsi, özəl sektorda rəqəmsal həllərin tətbiqi sahəsində təcrübə və bilik mübadiləsi imkanlarını dəyərləndiriblər.

13,7 faiz artım baş versə də, AMB-nin valyuta ehtiyatlarında isə əksinə, 485,3 milyon ABŞ dolları və yaxud 4,1 faiz azalma müşahidə olunub.

Qusarda Aqrar Festival

Kənd təsərrüfatında innovasiyaların təşviqi, fermerlərin müasir kənd təsərrüfatı texnologiyalarına çıxış imkanlarının artırılması və keyfiyyətli toxum bazarının formalaşdırılması məqsədi daşıyan növbəti festival Qusar rayonunda keçirilib.

Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Aqrar İnnovasiya Mərkəzi, Aqrar Xidmətlər Agentliyi və Qusar Rayon İcra Hakimiyyətinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən festival çərçivəsində, həmçinin toxum sərqi-satış yarmarkası təşkil olunub. Yarmarkada Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunu təmsil edən fermerlər, həmçinin toxum istehsalı və satışı ilə məşğul olan şirkətlər öz məhsullarını təqdim ediblər. Burada müxtəlif kənd təsərrüfatı bitkilərinə aid yüksək məhsuldarlığı və iqlimə uyğunluğu ilə seçilən yeni toxum sortları da nümayiş olunub.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi tərəfindən toxum yarmarkasında qurulan xüsusi stenddə müxtəlif bölgələrin iqlim şəraitinə uyğun sertifikatlaşdırılmış toxum nümunələri nümayiş etdirilib. Mütəxəssislər fermerlərə "Xəzri", "Yubiley 90", "Ləyaqətli 80", "Mətin", "Aleksandr", "Tigre", "Cesare", "Maurizio", "Gadio" yumşaq buğda və "Dəyanətli", "Sadiq", "Manava", "Finola" arpa sortlarının istifadəsini tövsiyə ediblər.

Aqrar Biznes Festivalı və toxum sərqi-satış yarmarkasının açılış mərasimində çıxış edən Qusar Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısının birinci müavini Şahid Fərəməzov bölgənin kənd təsərrüfatı potensialından danışaraq belə toplantıların yerli istehsalçıların tanınması və bazara çıxış imkanlarının genişləndirilməsində əhəmiyyətli rol oynadığını bildirib.

Aqrar İnnovasiya Mərkəzinin direktoru Anar Cəfərov isə qeyd edib ki, aqrar biznes festivalları regionlarda kənd təsərrüfatı sektorunun inkişafını stimullaşdırır, fermerlərlə bazar iştirakçıları arasında qarşılıqlı əməkdaşlığa şərait yaradır və yerli toxumçuluq bazarının formalaşmasına töhfə verir.

Azərbaycan Meyvə, Tərəvəz İsteh-

salçıları və İxracatçıları Assosiasiyasının sədr müavini Jala Əmirbəyova çıxışında dövlət dəstəyinin sahibkarlığın inkişafında yaratdığı imkanları xüsusi vurğulayıb. O, bu tədbirlərin qadın sahibkarların əməkdaşlığının genişləndirilməsi, istehsal həcmələrinin artırılması və yeni bazarlara çıxış baxımından önəmli platforma rolunu oynadığını diqqətə çatdırıb.

Festival çərçivəsində bölgənin kənd təsərrüfatı əməliyyatlarını özündə ehtiva edən məhsullar nümayiş olunub. Fermerlər təfindən yetişdirilən təzə və orqanik meyvə-tərəvəz məhsulları, süd və süd məhsulları ziyarətçilərə təqdim edilib. Tədbir həm yerli istehsalçılar üçün satış imkanları yaradıb, həm də regionun kənd həyatının zənginliyini əks etdirib.

Festival zamanı 10-a yaxın bank və bank olmayan kredit təşkilatının iştirakı ilə kredit yarmarkası təşkil edilib. Yarmarkada bank və bank olmayan kredit təşkilatının mütəxəssisləri potensial müştərilərinə kredit əməkdaşlığı barədə məsləhət və tövsiyələr veriblər. Eyni zamanda, fermerlər mövcud təsərrüfatlarına və planlarına uyğun olaraq götürə biləcəkləri kreditlərin maksimal həcmi barədə məlumatlandırılıblar.

Festival çərçivəsində Qusar Rayon İcra Hakimiyyətinin inzibati binasında "Aqrar sahədə dövlətin dəstək mexanizmləri" mövzusunda panel müzakirəsi də təşkil olunub. Burada fermerlərə subsidiya və güzəşt mexanizmləri, dövlət proqramları, aqrar sığorta, təlim və texniki dəstək imkanları haqqında ətraflı məlumat verilib. Mütəxəssislər praktiki tövsiyələr səsləndirərək mövcud imkanlardan daha səmərəli istifadə yollarını bölüşüblər.

M.YAQUZADƏ
XQ

Torpaq zəhmətdən bərkət alır

Ölkədə pambıqçılıq məhsullarına tələbatın ödənilməsi, pambıq emalı müəssisələrinin xammal təminatının yaxşılaşdırılması, məhsul ixracının artırılması üçün Sabirabad rayonunda da mütəmadi işlər görülür. Rayon aqrar inkişaf mərkəzindən verilən məlumata görə, cari ildə pambıq əkinə dövriyyəsinə 11 min 86 hektar torpaq sahəsi cəlb edilib. Bu da 2017-ci ildə müqayisədə 2,1 dəfə çoxdur.

Pambıqçılığın inkişaf etdirilməsi nəinki bu sahədə çalışan insanların maddi rifahını yaxşılaşdırır, eyni zamanda, rayonda fəaliyyət göstərən pambıq qəbulu məntəqələrinin də maddi-texniki bazasını gücləndirir. Hatta elə fermerlər var ki, hər hektardan 60 sentner məhsul götürürlər.

"P-Aqro" MMC-nin Sabirabad rayon filialının direktoru Xalid Məmmədov bildirdi: "Ölkə Prezidentinin pambıqçılığın inkişafına göstərdiyi diqqət və qayğının işimizə müsbət təsirini daim göstərir. 2017–2023-cü illər Dövlət Proqramının uğurlu icrası inkişafa böyük töhfə verdiyindən əhalinin maddi rifahı xeyli yüksəlib. Biz bu il 1200 hektar sahədə pambıq əkməmiş və aqrotexniki qaydada düzgün əməl etdiyimizdən bol məhsul yetişib. Becarmanın düzgün aparılması, toxumların ciddi nəzarət altında əkilməsi, texnikadan düzgün istifadə olunması öz müsbət bəhrəsini verib. Həm də bu il sovkə olmadı. Ötən il 4–5 dəfə zərərvericilərə qarşı dərman verməmişdik, bu il çox az oldu. Məhsul yığımı sürətlə davam edir. 7 pambıqyığın kombayn, 65 lafet, 25 daşıyıcı traktor bütün gün ərzində işləyir. Sahələrdə məhsul boldur. Hazırda məhsulu optimal müddətdə və itkisiz yığmaq üçün bütün imkanları səfərbər etmişik".

Mikayıl NƏRİMANOĞLU,
XQ-nin bölgə müxbiri

Estoniya ilə iqtisadi-ticarəti əməkdaşlıq genişlənir

İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov Estoniyanın xarici işlər naziri Marqus Tsaxna ilə görüşüb.

Nazir M.Cabbarov qarşılıqlı rəsmi səfərlər, keçirilən görüşlər və işgüzar dərilərin iştirakı ilə reallaşdırılan tədbirlərin

Valyuta ehtiyatlarımız artıb

2025-ci il oktyabrın 1-nə Azərbaycanın strateji valyuta ehtiyatları 81 milyard 472,2 milyon ABŞ dolları təşkil edib. Bunun 70 milyard 161,7 milyon ABŞ dolları və ya 86,1 faizi Dövlət Neft Fondunun (ARDNF), 11 milyard 310,5 milyon ABŞ dolları və ya 13,9 faizi isə Azərbaycan Mərkəzi Bankının payına düşüb.

Cari ilin 3-cü rübündə ölkənin valyuta ehtiyatları 3 milyard 802,7 milyon ABŞ

dolları və yaxud 4,9 faiz artıb. Belə ki, ARDNF-in valyuta ehtiyatlarında 3 milyard 646,1 milyon ABŞ dolları və yaxud 5,5 faiz, AMB-nin valyuta ehtiyatlarında isə 156,6 milyon ABŞ dolları və yaxud 1,4 faiz artım qeydə alınıb.

Ümumilikdə isə son 1 ildə ölkəmizin valyuta ehtiyatları 7 milyard 978,8 milyon ABŞ dolları və yaxud 10,85 faiz artıb. İl ərzində ARDNF-in valyuta ehtiyatlarında 8 milyard 464,1 milyon ABŞ dolları və ya

Qardaş xalqların ilk elmi-məfkurəvi məclisi

1926-cı ilin fevralında Bakıda Türk dünyası tarixində silinməz iz qoyan Birinci Türkoloji Qurultay keçirildi. Bu möhtəşəm toplantı türk xalqlarının elmi, mədəni və mənəvi birliyinin təməl daşlarından biri oldu.

Prezident İlham Əliyevin Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında bu günlərdə imzaladığı sərəncamda deyilir: “Birinci Türkoloji Qurultay ortaqlıq zəngin keçmişə və qədim irsə malik türk xalqlarının mədəni inteqrasiyasında mərhələ yaratmış müstəsna əhəmiyyətli hadisələrdəndir. Beynəlxalq miqyaslı bu unikal elmi forumda türkologiyanın ən aktual məsələləri geniş və sistemli müzakirə obyektinə çevrilmiş, Türk dünyasının dili, tarixi, etnoqrafiyası, ədəbiyyatı və mədəniyyətinin gələcəyi ilə bağlı vacib qərarlar qəbul edilmiş, latın qrafikası əsasında vahid ümumtürk əlifbasına keçilməsi xüsusi diqqət mərkəzində saxlanılmışdır”.

O dövrdə Sovet İttifaqının tərkibində olan türk xalqları ərəb, kiril və digər yazı sistemlərindən istifadə edirdilər. Bakının ev sahibliyi etdiyi qurultayın əsas müzakirə mövzusu türk xalqlarının vahid latın qrafikalı əlifbasının yaradılması idi. Yeni əlifba savadlanma səviyyəsini yüksəltmək, həm də xalqlar arasında elmi və mədəni əlaqələri gücləndirmək məqsədi daşıyırdı.

Müzakirələr nəticəsində latın qrafikalı yeni əlifbaya keçid ideyası qəbul olundu. Bu qərar sonrakı illərdə Azərbaycan, Türkmənistan, Qazaxıstan və digər türk respublikalarında həyata keçirildi. Bu gün həmin qurultayda səslənən böyük ideya – birləşmiş, savadlı və mədəni Türk dünyası arzusu öz aktuallığını qoruyur. Oktyabr ayının 6-7-də Qəbələdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə görüşündə çıxış edən dövlət başçıları qeyd etdi ki, ortaqlıq tarixi və etnik kök, dil türk xalqlarını bir ailə kimi birləşdirir.

Ortaqlıq tarix və mədəni dəyərlər aləminə elm və mədəniyyət körpüsü olan Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illiyi ərəfəsində filologiya elmləri doktoru, akademik, Əməkdar elm xadimi Nizami Cəfərovla müsahibəni təqdim edirik.

– *Nizami müəllim, Birinci Türkoloji Qurultayın keçirilməsində məqsəd nə idi?*

– Azərbaycanın müstəqil dövlətini yıxıb yerində Azərbaycan Sovet Respublikası qurandan sonra bolşeviklər öz ideologiyalarını geniş yaymaq üçün bütün Sovetlər birliyində kütləvi savadlanma hərəkatı başladılar. Bu hərəkat, əslində, kommunist təbliğatının tərkib hissəsi idi. Sovet dövləti öz üzərinə belə bir məsuliyyət götürmüşdü ki, bu ölkənin xalqları savadlı olmalıdır. O vaxt respublikamızda da xeyli savadsız adam var idi, təhsilin səviyyəsi də yüksək deyildi. Belə bir fikir formalaşmışdı ki, Azərbaycanda savadsızlığın əsas səbəbi ərəb əlifbasının çətinliyidir. Həqiqətən də, belə idi. Ərəb əlifbasını öyrənmək üçün çox vaxt tələb olunurdu. Dövr, şərait də elə idi ki, öyrənməyə maraq, demək olar ki, yox idi.

Amma məsələnin bir konyunktur tərəfi də var idi. Ərəb əlifbasının Azərbaycan dilinə, Türk dillərinə yaramadığı yüz illər boyu deyilmişdi. Hətta Mirzə Fətəli Axundzadə latın əlifbasına keçilməsi uğrunda mübarizə aparmışdı. Əvvəl islahat aparıldı, amma gördülər ki, islahat məsələnin tam həlli deyil. Ona görə də XIX əsrin sonlarına doğru latın əlifbasına keçid fikri qətiləşmişdi. Artıq ərəb əlifbasını saxlamaq mümkün deyildi. Bəzən deyirlər ki, Sovet hakimiyyəti ərəb əlifbasını əlimizdən aldı, xalqı zorla latın əlifbasına keçirdi. Elə deyil, buna xalqın, ziyalıların da istəyi var idi.

Ziddiyyət onda idi ki, Sovet dövlətinə də ateist hakimiyyət mövcud idi. Onun qurucuları, liderləri yaxşı bilirdilər ki, Azərbaycanda, ümumiyyətlə, Türk dünyasında və Qafqazda ərəb əlifbası “Qurani-Kərim”in obrazıdır və bu səbəbdən kommunist ideologiyası, bu xalqlara gəlmir. Ona görə də, bu əlifba aradan qaldırılmalı idi ki, dini baxışlar da müəyyən qədər loyallaşsın. İslam dininin qanunları olan yerdə Marks, Engels, Lenin ideyaları ola bilməzdi. Təbii ki, latın əlifbasına keçməklə xalq üçün vacib idi. Əlbəttə, din mənəvi mədəniyyətimiz idi, amma xurafat tərəfi də var idi. Bu mənada, ziddiyyətli vəziyyət yaranmışdı.

– *Deyə bilərsiniz, əlifba islahatı Moskva üçün türk xalqlarının yazı sistemini birləşdirmək yox, onları parçalamaq, ayırmaq üçün bir vasitə idi?*

– Xeyir, elə deyil. Birinci Türkoloji

Qurultayın məqsədi ərəb əlifbasından latın əlifbasına keçid idi. Qurultay sovet ideologiyasının təzyiqi, təsiri altında baş tutsa da, Azərbaycan xalqının və Türk dünyasının ideyalarını ifadə edirdi. İndi özünü ziyalı adlandıran bəzi şəxslər deyirlər ki, Birinci Türkoloji Qurultayı Sovet hökuməti xalqın iradəsindən kənar olaraq keçirdi. Məqsəd isə o idi ki, Azərbaycanda, Türk dünyasında nə qədər türkçü təfəkkürlü adam varsa, onların siyahısını tutsunlar, sonra da onları öldürsünlər. Zahirən elə görünsə də, amma belə deyildi.

1916-1917-ci illərdən 1926-cı ilə qədər Azərbaycanda və Türk dünyasında mövcud vəziyyət Birinci Türkoloji Qurultayın keçirilməsinə zəmin hazırlamışdı. Bu əhvali-ruhiyyəni nə ruslar, nə də Sovet hökuməti yaratmışdı. Bu, bizim xalqlarımızın iradəsi idi. Çünki hər bir xalqın həyatında milli oyanış baş verir.

Qurultayın konyunkturası həm də onda idi ki, Sovet hökuməti də bu xalqlara azadlıq, demokratiya və milli birlik vəd etmişdi. Əgər Sovet hökumətinin fikri Türk xalqlarını ayırmaq idisə, Türkoloji Qurultayın keçirilməsinə niyə razılıq verirdi? Bəzən deyirlər ki, ərəb əlifbası bu dilləri birləşdirirdi, çünki burada sait səslər yox idi, heroqlif tipində yazılırdı – türkmən bunu türkmənə, azərbaycanlı azərbaycanca, kazan tatari da tatarca oxuyurdu. Elə olmur, dillərin özü ayrılır, dilləri heç kim ayıra bilməz. Yəni türkməni, qazağı, krım tatarını, özəyi Sovet hökumətimiz ayırmışdı? Xeyir, onlar XVII-XVIII əsrlərdən artıq ayrı-ayrı xalqlar idi.

Ən yaxın olan iki xalqın – Azərbaycan türkləri ilə Türkiyə türklərinin dilində, əhvali-ruhiyyəsində fərqlər əmələ gəlmişdi. Hələ Səfəvilər dövründə bu xalqların ayrılmasının faciəvi tərəfləri özünü göstərmişdi. Sultan Səlimlə Şah İsmayılın müharibələri hökmdarlarla yanaşı, həm də xalqların müharibələri idi. Xalqlar özünü təsdiq edir, Vətən hədudlarını müəyyənləşdirirdilər. Bunu Sovet hökumətinin boyunca qoymaq olmaz.

Birinci Türkoloji Qurultay 10 il müddətində hazırlanmışdı və 10 ildə də onun ideyaları həyata keçirildi. 10 ildən sonra nələr baş verdi? 30-cu illərin əvvəllərindən başlayaraq Sovet hakimiyyəti gördü ki, dünyada kommunizm qurmaq mümkün deyil. Ona görə də başqa xalqlara hörmət, qarşılıqlı münasibətlər, kommunist beynəlmilçiliyi, komintern kimi anlayışlar aradan qalxdı. İlk illərdə özünü rus çarizminin düşməni kimi təqdim edən Sovet Rusiyası 30-cu illərin ortalarından faktiki olaraq onun varisi idi. Artıq rusçuluq meydana çıxmışdı, ona görə də latın əlifbasını kirilə çevirdilər, repressiyalar başladılar.

– *Birinci Türkoloji Qurultayda iştirak edən 131 nümayəndədən təxminən 20-si azərbaycanlı idi və demək olar ki, hamısı repressiyaya məruz qaldı.*

– Yalnız qurultayda iştirak edənlər öldürülmədilər. Hüseyn Cavid qurultayın nümayəndəsi deyildi, Mikayıl Müşfiqin də qurultayla əlaqəsi yox idi. Qurultayın çoxlu sayda iştirakçıları – qazaxlar, özəklər, qırğızlar da repressiyaya uğradılar. Çünki bunlar xalqın ziyalıları idilər və çoxunun da törəməyi-halında ciddi millətçilik təzahürü var idi. Məsələn, Qazaxıstanda milli azadlıq, maarifçilik və dövlətçilik ideyalarını daşıyan Alaş hərəkatında iştirak edən Əhməd Baytursunov milli Qazax hökumətinin liderlərindən biri olmuşdu. Qurultayda iştirak etsə də, etməsə də 30-cu illərin “qayda-qanunu” ilə onu güllələnmə gözləyirdi.

Bu mənada, bizim bəzi “vətənpərvərlər” Birinci Türkoloji Qurultayda nələr müzakirə olunub, hansı məsələlər qaldırılıb, bu hədəf nə dərəcədə əhəmiyyətli olub və bu müzakirələrdən çıxan nəticələr bu gün bizə nələri deyir – bunları öyrənmək əvəzinə, qurultayın adını çəkmə kimi repressiyadan danışırlar. Bir daha vurğulayıram ki, repressiyaların qurultaya birbaşa dəxli yoxdur. Sovet hökuməti bu qurultayı keçirməmişdi ki, türk millətçilərinin seçsən və onları repressiyaya uğratsın. Bu cür söhbətləri yığışdırmaq lazımdır. Repressiya Birinci Türkoloji Qurultayla bağlı deyildi, sonradan yaranmış siyasi hadisə idi.

Sovet hökumətinin qurultayın keçirilməsinə razılıq verdiyi vaxt belə bir iddiası olmayıb. Səməd ağa Ağamalığlunun rəhbərliyi ilə keçirilən qurultayda

Birinci Türkoloji Qurultay 10 il müddətində hazırlanmışdı və 10 ildə də onun ideyaları həyata keçirildi. 10 ildən sonra nələr baş verdi? 30-cu illərin əvvəllərindən başlayaraq Sovet hakimiyyəti gördü ki, dünyada kommunizm qurmaq mümkün deyil. Ona görə də başqa xalqlara hörmət, qarşılıqlı münasibətlər, kommunist beynəlmilçiliyi, komintern kimi anlayışlar aradan qalxdı.

çarizm, velikorus şovinizmi kəskin tənqid olunub. Hətta çıxış edən azərbaycanlı ziyalılar rus millətçiliyinə qarşı kəskin fikirlər söyləyiblər.

– *Türk dillərinin yazı sistemi, orfoqrafiya qaydaları qurultayda müzakirə olunan əsas mövzulardan idi.*

– Rusiyadan da gəlmiş elm adamlarının çox ciddi nəzarəti ilə keçirilən Qurultayın ideya və siyasi rəhbəri Səməd ağa Ağamalığlı olsa da, çox nəhəng türkoloq Bəkir Çobanzadə elmi rəhbər idi. O, hansı məsələ ilə bağlı mübahisə yaranırdısa, dərhal işə qarışıb, imkan vermirdi ki, məsələ öz məhvərindən çıxsın, mahiyyət unudulsun. Həmin o böyük elm adamlarının sayəsində qurultayın çox mükəmməl strukturu, sxemi olub. İlk olaraq, mübahisə törətməyən məsələlər – tarix, etnoqrafiya, tarixşünaslıq, ümumi altay dilləri, dil əlaqələri, nəzəri məsələlər müzakirə olunub. Sonra keçiblər qurultayın ən ciddi mövzularından olan terminologiya məsələsinə. Terminologiyada müəyyən mübahisələr olub, amma bu diskussiya mətləbdən kənara çıxmayıb. Qərarlaşdırılıb ki, ilk növbədə, xalqın öz dilindəki, sonra türk dillərindəki, sonda isə Avropa terminləri götürülsün.

Ərəb əlifbasını elə islah etmişdilər ki, köhnə ərəb əlifbasını bilən yeni əlifba ilə yazı bilmirdi. Niyə islahə ehtiyac var idi? Məsələn, ərəb dilinin tələblərinə uyğun olaraq bir səs 2, 3 və 4 hərflə yazılırdı. Çünki ərəb əlifbasında bir neçə “t”, bir neçə “z” hərfi var ki, o türk dillərində yoxdur. Bunların biri saxlanılıb. Kazan tatarları və qazaxlardan başqa heç kim ərəb əlifbasının nə yeni, nə də köhnə variantını müdafiə etmirdi. Ümumiyyətlə, qurultayda ərəb əlifbasının saxlanılması söhbəti olmayıb.

Orfoqrafiyanı müzakirəsi əlifba məsələsinə gətirib çıxarıb və iş o yərə çatıb ki, rus dilini tənqid ediblər. Hətta Əhməd Baytursunov rusların ən böyük alimlərinin iştirak etdikləri bir məclisdə deyib ki, rus dilində hər söz bir prinsipə yazılır. Bu dil çox qarışıq, çox qeyri-mədəni dildir. Təbii ki, ruslar bu fikirlə razılaşmayıblar və deyiblər ki, sizin diliniz məktəbə gəlsə, sizə terminologiya lazım olsa, o zaman rus dilinin gününə düşəcək. Tatar Qalimcan Şəraf, qazax Əhmət Baytursunov bildiriblər ki, orfoqrafiya üçün əsas əhəng qanunudur ki, bir sözə eyni tipli – ya qalın, ya incə saitlər olsun. Qazax dili ona görə gözəldir və əhəng qanununa tabedir ki, xalq dilini qoruyub.

Amma azərbaycanlılar, Türkiyə türkləri, hətta kazan tatarlarının dillərində əhəng qanunu pozulub. Ona görə də bu dil xəstədir, onu sağaltmaq lazımdır. Bəkir Çobanzadə isə bildirib ki, dilimizə alınma sözlər gəlib və gəlməlidir, çünki o sözlər mədəniyyəti, elmi ifadə edir. Orfoqrafiya ilə bağlı məsələlərdə əlifba da açıq müzakirəyə çıxarılıb. Bu mənada qurultay həm də elmi qurultay idi və burada yalnız praktik məsələlər həll olunmayıb.

– *Qurultayın iclaslarında başqa hansı məsələlər müzakirəyə çıxarılb?*

– Birinci Türkoloji Qurultay yalnız əlifba islahatı ilə məhdudlaşmadı. Burada dilçilik, ədəbiyyat, tarix, terminologiya, folklor və mədəniyyət sahələrində

ümumi prinsiplərin müəyyənləşdirilməsi, ortaqlıq elmi istiqamətlərin qurulması məsələləri də müzakirə edilib. Amma bu məsələlərin müzakirəsində çox ciddi səhvlər buraxılıb. Məsələn, Fuad Köprülü kimi böyük bir alim ədəbiyyatla bağlı məruzəsində ədəbiyyat tarixindən, ədəbi dil tarixindən danışıb. Lakin verdiyi məlumatlar XVI-XVII əsrlərlə bitib. Qurultay canlı prosesi bildirməli idi: bu gün türk dilləri, türk ədəbiyyatları bir-birindən ayrılıbmı, ya ümumi bir ədəbiyyatdırmı?

Ədəbiyyatın ideyası, mövzusu, problemləri bütün türk xalqları üçün eynidir-mi, ya artıq fərqli ədəbiyyatlar yaranıb? Fuad Köprülü bu suallara cavab vermək istəməyib. Ona görə də onun çıxışlarının praktik olaraq Birinci Türkoloji Qurultayın gündəliyinə elə bir təsiri olmayıb.

Ciddi problemlərdən biri də bu olub ki, türklərin tarixi haqqında çıxış edən türkoloq Vasilı Bartold bu xalqları tayfa, köçəri adlandıırıb. İmperiya quran xalq isə heç vaxt köçəri ola bilməz.

Türkiyə nümayəndələri qurultaya gələndə onların arasında macarlar, almanlar da olub. Onlar dil, əlifba məsələsinə qarışmaqdan imtina ediblər. Görünür, Atatürkün göstərişi idi ki, qurultayda Türkiyə türklərinin latın əlifbasına keçib-keçməməsi barədə heç bir fikir söylənilməsin. Maraqlıdır ki, sonra elə birinci Atatürk latın əlifbasına keçib, amma nümayəndə həyəti müdriyyəsinə susub. Bəlkə də o dövrdə elə susmaqları daha əhəmiyyətli idi.

– *Bəkir Çobanzadə və Hənəfi Zeynalınnın türk dilləri üçün orfoqrafik lüğətlərin və vahid transkripsiya sisteminin işlənilməsi üçün hazırlanması təklifi necə qarşılanıb?*

– Bu təklifi latın əlifbasına keçidin tərəfdarları, o cümlədən Bəkir Çobanzadənin təsiri altında olan krım tatarları dəstəkləyiblər. Latın əlifbasının tərəfdarı olmayanlar isə təbii ki, yaxşı qarşılamayıblar. Birincisi, onlar deyirdilər ki, biz müsəlmanıq, Quranın əlifbasından bu cür asanlıqla imtina etməyək. Xalq bunu dini qiymətləndirməmək kimi başa düşəcək. İkinci məsələ qədim əlyazmalardan uzaqlaşmamaq idi. Bir də e qə-mənəmlik olubdur: ermənilər, gürcülər latın əlifbasına keçmirlərsə, biz nə üçün keçməliyik? Bir tərəfdən də, adət etdiyin bir mədəniyyətdən fərqli mədəniyyətə keçmək asan deyildi. Digər kənar məsələlər də var idi ki, bunlar da fərqli təsir doğururdu.

Ərəb əlifbasının saxlanılmasının tərəfdarlarının əsas məqsədi o idi ki, biz orta əsrlərdəki yazılarımızdan imtina etməyək, onları oxuya bilək. Prosesin gedişində onlardan yeni ərəb əlifbasında bir neçə söz yazmalarını istəyiblər və yazıblar. Yerdən onları güllənc vəziyyətdə qoyan atmacalar atılıb ki, bu nədir, bununla nəyi yazmaq olar. Sual veriblər ki, yeni ərəb əlifbasını qəbul etsək, gənc nəsil köhnə ərəb əlifbasını oxuya biləcəkmi? Axı bu əlifbalar ayrı-ayrı olub. Ərəb əlifbasında hərflər, qrafimlər bir-birinə birləşir, həm də hərflərin əvvəlində, ortasında, sonunda fərqli yazılır. Ona görə də islahatçılar ərəb əlifbasının bu xüsusiyyətlərini atıb, onu heroqliflikdən çıxarıblar, hər bir hərfi ayrı-ayrı ya-

zıblar və güllənc bir mənzərə alınıb. Ona görə də orfoqrafiyanı yeni ərəb əlifbası əsasında qaydaya salmaq çox çətin olub.

Ərəb əlifbasında sözlər sağdan sola, rəqəmlər isə soldan-sağa yazılır. Deməli, sağdan-sola yazanda rəqəm üçün nə qədər yer saxlamalı olduğunu bilmirsən. Kimyəvi reaksiyalar da soldan-sağa yazılır. Bu məsələlərə görə qərara alınıb ki, ərəb əlifbasının nə köhnə, nə də yeni variantı qəbul oluna bilməz. Bir daha deyirəm ki, ərəb əlifbasının islahatının tərəfdarları o qədər də çox deyildi.

– *Türkoloji Qurultay türk xalqlarının mədəni birliyinin təməl daşlarından idi. Bu, ideyalar indi TDT-nin fəaliyyətində özünü necə göstərir?*

– Türk Dövlətləri Təşkilatının yaranması bizim tariximizdə bir obyektiv gedişdir. Təxminən 90-cı illərin ortalarında ümummillli lider Heydər Əliyev Bakıda keçirilən Türk dünyası yazarlarının Qurultayında demişdi ki, bizim mədəni, etnoqrafik birliyimizi siyasi birliyimiz tamamlamalıdır. Türk xalqlarının siyasi birliyi, əlbəttə, çox vacibdir və bu birliyi biz artıq görürük. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev də söylədi ki, bizim birliyimizi təmin edən amillər var – kökümüz birdir, ortaqlıq musiqimiz, ədəbiyyatımız, elmimiz, psixologiyamız var. Bunlar bizi məcbur edir ki, birləşək.

Türk xalqlarının tarixi, bütün digər xalqların tarixi kimi bölünmə tarixidir. Xalqlar, dillər, ədəbiyyatlar bölünməyə yəşəmir, məhv olur. İnkişaf xalqın bölünməsindən ibarətdir. Türk xalqları bölünüb və ayrı-ayrı xalqlar əmələ gəlib. Bəzən milli təəssübkeşlik edərkə deyirik ki, yox, biz bölünməmişik, eyni xalqıq, bir-birimizi yaxşı başa düşürük. Xeyir, biz bir-birimizi başa düşmürük və düşə də bilmərik, çünki biz Türk dünyasının daxilində fərqli xalqlarıq.

Ortaqlıq etnoqrafik köklərdən istifadə edərkə siyasi birlik yarananda bu, artıq diferensiasiya yox, inteqrasiyadır. Yəni siyasi yolla inteqrasiyaya nail olmaq olar. Dil, mədəniyyət inteqrasiya olunmayacaq, amma ortaqlıq cəhətlər qalacaq. Bu isə bizim vahid hədəfimiz demək deyil. Ona görə də bu gün türk xalqları üçün Türkiyə Dövlətləri Təşkilatının qəbul etdiyi şüar bundan ibarətdir ki, daha az diferensiasiya, daha çox inteqrasiya.

Bu baxımdan, qurultay bizə çox zəngin materiallar verir. Birinci Türkoloji Qurultaydan başqa, bizim elə bir tarixi toplantımız olmayıb ki, xalqlarımızın ən böyük ziyalıları bu həcmdə bir yərə yığınsınlar. Bax bu, bizim üçün istinad olunacaq ən böyük mənbədir. Ona görə də Türk Dövlətləri Təşkilatı Türkoloji Qurultayın 100 illiyinin keçirilməsinə çox böyük həvəslə hazırlaşır. Biz də çalışırıq ki, Qurultayda müzakirə olunan məsələlərə geniş və analitik münasibət bildirək.

Bilirsiniz ki, qazaxlar və qırğızlar hələ də latın əlifbasına keçməyiblər. Rusiya özünü qorumaq üçün buna mane olur. Çünki Rusiyanın tərkibindəki xalqlar qıpçaqlardır. Əgər qazax, qırğız latın əlifbasına keçərsə, tatar, başqırd, qaraqalpaq, qaraçay, balkar, kumık, bir sözlə, bütün Şimali Qafqaz xalqları keçməli istəyəcək, çünki onların dilləri çox yaxındır. Beləliklə, bir hərəkat yaranacaq və ruslar düşünlürlər ki, bu, onların sonu olacaq. Ona görə mane olurlar. Bu gün Türk Dövlətləri Təşkilatının qarşısında belə problemlər dayanır. Bu baxımdan, Birinci Türkoloji Qurultay gələcək hədəflər üçün həm praktik, həm elmi əsaslar verir.

– *Birinci Türkoloji Qurultayda siyasi motivlər də olubmu?*

– Bəli, olub. Çıxış edənlərin əksəriyyəti Oktyabr inqilabına bir tərəf deyib, sonra məsələyə keçiblər. Amma bu, ikinci, üçüncü, hətta deyirdim ki, dördüncü dərəcəli olub. Əsas elmi-praktik, əlifba, orfoqrafiya, terminologiya məsələləri idi. Akademik müzakirələr isə siyasət qədər üzdən gedib. Bizim belə bir qurultayımız olub və orada gedən söhbətlər tariximizin mahiyyətidir.

Qurultayı repressiyanın içərisində əritməklə onu tariximizdən silmək istəyənlər, guya, vətənpərvər olduqlarını göstərməyə çalışırlar. Türk xalqlarının birliyinin və onlar arasında hansısa problemlərin ən obyektiv və ən səmimi həlli məhz Birinci Türkoloji Qurultaydadır. Biz onu tariximizdən silə bilmərik.

– *Maraqlı söhbətə görə çox sağ olun.*

Müsahibəni apardı: Mehparə ƏLİYEVƏ XQ

Birinci Türkoloji Qurultay məxfi sənədlərdə

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Tribunaya nitq üçün qurultaya sədrlik edən nümayəndə qalxdı, zal sükuta qorq oldu. O – Səməd ağa Ağamalıoğlu idi, o, əvvəlcə titrək, sonra get-gedə qüvvətli səslə nitqə başladı: “Sovet Sosialist Azərbaycanında ilk Türkoloji Qurultayın ilk iclasını açıq elan edirəm!”

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi İctimai-siyasi Sənədlər Arxiv-i I Ümumittifaq Türkoloji Qurultayın tarixi üçün çox mühüm əhəmiyyət kəsb edən sənədlərlə zəngindir. Bu tarixi hadisənin siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni mənzərəsini geniş əks etdirən bu qiymətli sənədlər tariximizin yenidən işlənməsi və müstəqillik düşüncəsi baxımından dəyərləndirilməsi üçün zəngin bazadır. Arxiv qorunub saxlanılan I Ümumittifaq Türkoloji Qurultayın məxfi, tam məxfi və adi sənədlərində İosif Stalinə göndərilmiş teleqramların, ÜKP(b) MK-nın bu barədə qərarları, Təşkilat Komissiyası, bu qurumun protokolları, məktubları, qurultaya gələn nümayəndə heyətlərinin siyahısı, ÜKP(b) MK-nın qurultaya rəhbərlik edən şəxsləri haqqında materiallar, SSRİ üzrə qurultayla bağlı stenoqrafik hesabatları, bölmə iclaslarındakı çıxışlar və qurultaya aid sənədlər toplanmışdır. Qurultay başladı, ancaq bu möhtəşəm toplantı başlayana qədər nələr baş vermişdi? Niyə məhz Bakı ev sahibliyi edirdi?

Məxfi sənədlərin dili ilə. Bu tip məxfi və gizli sənədlər Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin 6-cı şöbəsi tərəfindən verilir və qorunub saxlanılırdı. Hərçənd orada bu sənədləri oxuyandan sonra yandırılması tapşırılırdı. Ancaq taleyin qismətindən bu sənədlər 6-cı bölmənin özünün qovluqlarında, arxivində qorunub saxlanmışdır.

1926-cı il I Ümumittifaq Bakı Türkoloji Qurultayı həm türkologiya tarixi, həm Türkiyə – Rusiya münasibətləri, həm də Türkcüstan xalqlarının gələcəyi üçün döndür nöqtəsi oldu: ilk baxışda türkdillli xalqların latın qrafikasına keçmək qərarı ilə müşayiət olunsada, əslində, strateji əhəmiyyət daşıyır, Qərbə qarşı Rusiyanın Osmanlı Türkiyəsi ilə üzəda görünən hərbi və siyasi, mədəni, eləcə də türkologiya sahəsində əməkdaşlığı idi.

1922-ci ilin martında Türkiyə matbuatında Anadoluda “Şərq Məktəbi”nin açılacağı və bu məktəbdə Asiya ölkələrinə gəndəriləcək məmurların gədəcəkləri yerlər, təhsil alacaqları ilə bağlı xəbərlər yayıldı və bu türkiyyat aləmində canlanma yaratdı. (Nəcib Asım (Yazıqış), “Şərq Məktəbi”, İldəm, 13 mart 1338 (1922) “Şərq Məktəbi” adlı bir akademiyanın yaradılması barədə verilən məlumatlar ciddi şəkildə dəyərləndirildi. Həmin ərəfdə Azərbaycanın Ankaradakı elçisi İbrahim Əbilov Şərqin dost xalqlarının gəncləri üçün nur mənbəyi olacaq böyük və ortaql bir universitet yaradılması ideyasını ortaya atmış, bu fikir dərhal qısa zamanda həyata keçə biləcək bir düşüncəyə çevrilmişdi.

M.Fuad Köprülünün rəhbərliyi altında 1924-cü ildə türkoloji araşdırmalar aparılması məqsədilə İstanbul Universiteti daxilində Türkiyyat İnstitutu yaradıldı. 1926-cı ilə 2 il qalmışdı və institutun yaradılmasının əsas səbəblərindən biri olan İstanbulda Beynəlxalq türkologiya qurultayı keçirmək düşüncələrində idi. Türkiyyat İnstitutu 1924-cü ildə qurulsa da, bu institutun yaradılma səbəblərindən biri olan İstanbulda Beynəlxalq türkologiya qurultayı keçirmək planını reallaşdırılma bilmişdilər.

Əslində, bir il əvvəl Türkiyədə keçirilməsi nəzərdə tutulan qurultayın bir il sonra Bakıda gerçəkləşməsi düşündürücü məsələdir. Çünki “Fuad Köprülü Türkiyyat İnstitutunun müdiri vəzifəsində çalışdığı və Atatürkün arzusu ilə 1925-ci ildə İstanbulda toplanması düşünlən ilk millətlərarası türkoloji kongresin hazırlanmasına məmur edılmışdi”.

Rusiya türkologiyasında hələ 1913-cü ildə Aleksandr N.Samoylovich türkologi-

ya qurultayı keçirilməklə bağlı fikirlər irəli sürmüş, lakin kifayət qədər maddi dəstək almamışdı. Sovet dönməndə, 1922-ci ildə bu ideya yenidən gündəmə gətirilmiş, Samoylovichin də daxil olduğu rus şərqşünasları Peterburqda keçirdikləri bir toplantıda bu mövzunu ətraflı müzakirə etmişdilər. O, 1923-cü ildən etibarən dəstək tapmağa çalışmış, bilavasitə Azərbaycan türklərinin etimadını qazanmağa xüsusi diqqət göstərmişdi.

Çox keçmir ki, bu qurultayın təşkilini dəstəkləyən müxtəlif qruplar meydana çıxır. Onlardan birincisi ifrat dərəcədə latın əlifbasını müdafiə edən azərbaycanlılar, o zaman Azərbaycanda işləyib, fəaliyyət göstərən əcnəbi alimlər, daha sonra rus türkoq və dilçiləri, Sovet rəsmi orqanları, geri qalmış, problemini latın əlifbası ilə həll edəcəyinə ümid edən etnik, azsaylı türklər idi. Qurultayın çağırılmasında da əsas məqsəd SSRİ-də yaşayan türk xalqlarının mədəni həyatına latın qrafikalı əlifbanın tətbiqi idi. Latın qrafikalı əlifba məsələsi ilk dəfə məhz 1920-ci il iyulun 3-də Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığının kollegiya iclasında qaldırılmışdı.

1925-ci il sentyabrın 15-də Moskvada SSRİ şərqşünaslarının iclası keçirilir və burada da ölkənin bütün türkoloqlarının iştirakı ilə qurultay çağırılması qərara alınır. Keçiriləcək qurultayın əsas müzakirə mövzularından biri bütün türkdillli xalqların ərəb qrafikasından latın qrafikasına keçidi idi. Həmin iclasa Azərbaycan MİK sədri S.Ağamalıoğlu rəhbərlik edirdi. Qərar qəbul edildi ki, I Ümumittifaq Türkoloji Qurultayının çağırılması Moskvada SSRİ Şərqşünaslıq Elmi Assosiasiyasına və Bakıda Azərbaycan Tədqiq və Təbəbbə Cəmiyyətinə tapşırılsın.

Azərbaycanın səyi noticosində qurultaya həm SSRİ-də yaşayan bütün türk xalqlarının tanınmış ziyalıları (türk xalqları indiki inzibati-ərazi bölgəsinə görə deyil, qurultayın çağırıldığı dövrdə yaşadıkları ərazilərə əsasən təmsil olunmuşdular), xüsusilə Peterburq və Moskvada Elmlər akademiyalarının

türkoloji sahədə ixtisaslaşmış alimlərinin, həm də xaricdə – Türkiyə, İran, Almaniya, Macarıstan, Avstriya və s. ölkələrdə tanınmış türkoloqların ümumtürk qurultayının çağırılmasına nail olunmuşdu. Sovet siyasi repressiya bumeranqının ilk qurbanlarından biri olan Nəriman Nərimanov türkoloji qurultayın keçirilməsi ideyasının ilk müəlliflərindən biri olmuşdur.

Sovet İttifaqının I Bakı Türkiyyat Qurultay əhatəsində apardığı siyasət ilk mərhələdə intellektual türkcülük hərəkatına qarşı bir strategiya olmuşdur. Türkologiya akademik qurumlarda deyil, siyasi və ədəbi mühtilərdə yaranır. Tarix göstərir ki, türklər həmişə siyasi hissiyyata malik olmuşlar. Sovetlər dövründə də müxtəlif xalqlardan fərqli olaraq, onlar keçmişini – tarixi mədəniyyətini önlə çıxarmaq istəyənlər arasında ən fəal olan güclü milli qüvvədir. Zaman göstərdi ki, türklərin ayrılıq meylləri belə təhlükəli deyildir. Başlanğıcda işlər nizamsız görülsə də, tarixin axarı mizana düşür, türkdillli xalqlar üçün möhtəşəm, önəmli bir hadisə anbaan yaxınlaşır.

Hadisələr Moskvada və Bakıda cərəyan edirdi. 1920-ci illərdə Bakı SSRİ-nin müxtəlif türkdillli respublikaları və vilayətlərindən olan alimlərin və müttəxəssislərin fəaliyyət göstərdiyi mühüm elmi və mədəniyyət mərkəzlərindən biri idi. Bu mənada, uzun illər türk dünyasında davam edən mübahisə və müzakirələrə son qoymuş I Türkoloji Qurultayın dünya türkoloji mərkəzinə çevrilmiş Bakıda keçirilməsi tamamilə qanunauyğun idi.

Məxfi sənədlərdən

Azərbaycan Kommunist (Bolşeviklər) Partiyasının Mərkəzi Komitəsi gizli şöbənin məlumatının tam məxfi şəkildə saxlanması tələb olunur. AK(b)P MK katibliyinin 14 iyun 1925-ci ildə 6-cı il iclasının 32 sayılı protokolundan çıxarış əsasən qurultayın çağırılması ilə bağlı Cəbiyevin göstərişi müzakirə olunur və qəbul edilir.

Qurultayın 1925-ci ilin iyun ayının əvvəlində Bakıda keçirilməsi məqsəduyğun hesab edilir. Çıxarış və göstərişlərin bu sənədlərdə adı keçməyən şəxslərə verilməsi qəti qadağan olunur.

Bu qərarların hər hansı bir pozuntusu baş verdikdə, Mərkəzi Komitənin gizli şöbəsi dərhal bu barədə məlumat verir və məsələ Mərkəzi Komitənin katibliyinə və ya partiya komitələrinə çatdırılaraq, günahkarlar ciddi partiya məsuliyyətinə cəlb olunurlar.

Əlavə 5/1:
Yoldaş Ağamalıoğlu, Cəbiyev və Hüseynzadəyə tapşırılsın ki, yeni Azərbaycan

əlifbasının, xüsusilə də rayonlarda, tətbiqi, yayılması və populyarlaşdırılması səviyyəsinə yoxlasınlar; latın əlifbası ilə maarifləndirmə və tədris işlərinin hansı səviyyədə həyata keçirildiyini müəyyən etsinlər, yeni əlifba ilə yazılmış kitabların hazırlanma vəziyyətini araşdırsınlar, yayılmasının qarşısını alan səbəbləri müəyyən etsinlər və nəticələr barədə Mərkəzi Komitəyə məlumat versinlər.

Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsinin katibliyinin 6-cı gizli şöbəsinin 1925-ci il 24 oktyabr tarixli 54 sayılı protokolun çıxarışından:

SSRİ Mərkəzi İcraəyi Komitəsinin diqqətinə çatdırılsın ki, Azərbaycanı Tədqiq və Təbəbbə Cəmiyyəti münasibətdə laqeydlilik var. Məsələn, Cəmiyyət yarasız bir binada yerləşir.

Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Rəyasət Heyətinin Gizli şöbəsinin 2 noyabr 1925-ci il tarixli iclasının 80 sayılı protokolunun çıxarışı:

İclasda Türkoloji Qurultayın çağırılması üzrə Təşkilat Komissiyasının nümayəndələrinin, konkret olaraq Məmmədzaadə və Zifeldin Moskvaya ezam olunması ilə bağlı S.M.Kirov məsələ qaldırır, qərar yekdilliklə qəbul edilir.

Məqsəd qurultayın təşkilatı işlərinin mərkəzi orqanlarla əlaqələndirilməsidir. Bu sənəddən konkret nəticələr çıxarmaq olar:

1. *Türkoloji Qurultayın təşkili yüksək səviyyədə koordinasiya olunurdu, surf elmi dairələrin deyil, həm də siyasi rəhbərliyin, konkret halda Azərbaycan KP(b) MK Rəyasət Heyətinin nəzarətində idi.*

2. *Məmmədzaadə və Zifeldin Moskvaya ezam olunması həmin şəxslərin təşkilatçılıq baxımından önəmli fiqurlar olduğunu göstərir.*

3. *S.M.Kirov məsələyə bərbəşə müdaxilə etməsi faktı göstərir ki, məsələyə partiyanın yüksək rəhbərliyi də diqqət yetirir; Kirov kimi nüfuzlu bir şəxsin bu təklifi irəli sürməsi qurultayın siyasi əhəmiyyətini vurğulayırdı.*

Azərbaycan Kommunist (Bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsi Gizli şöbəsinin 16 noyabr 1925-ci il tarixli iclasının 82 sayılı protokoluna əsasən S.M.Kirovun məruzəsi dinlənilir, çıxışdan irəli gələn qurultayın keçirilməsinin təxirə salınması müzakirə edilir. Yoldaş S.Ağamalıoğlu və R.Axundova tapşırırlar ki, Rəyasət Heyətinin növbəti iclasına qədər Türkoloji Qurultayın çağırılması üzrə yenidən təşkil olunmuş Təşkilat Komissiyasının tərkibini təqdim etsinlər.

Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Rəyasət Heyətinin protokol çıxarışında tarix və pro-

tokol nömrəsi göstərilməsə də, Gizli şöbənin məxfi sənədində əsasən Xalq Komissarları Sovetində (XKS) təklif edilir ki, Türkoloji Qurultayın iclaslarının keçirilməsi üçün Maarif Sarayını tam şəkildə təchiz etsin.

Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Rəyasət Heyətinin 1926-cı il 25 yanvar tarixli 9 nömrəli tam məxfi iclasının protokolundan çıxarış.

1. Türkoloji Qurultayın keçirilmə tarixi 1926-cı il fevralın 25-nə təsdiq edilsin.

Moskva, ÜK(b)P MK-ya, Qarayevin Stalinə məlumatı:

“25 fevralda Türkoloji Qurultay açılır. Qurultayın gündəliyindəki məsələlər arasında yeni türk əlifbası məsələsi də var. Nəzərə-carpacaq sayda nümayəndə yeni əlifbaya qarşı çıxacaq. Bizim məlumatımıza görə, yeni əlifbanın əsas əleyhdarları arasında Tatarıstan, Başqırdıstan, Qırğızıstan nümayəndələri, bəzi özbək və Krım nümayəndələri də olacaq. Qurultaya Türkiyədən beş nəfər dəvət olunub, onların əksəriyyəti və ya demək olar ki, hamısı yeni əlifbaya qarşı çıxış edə bilər.

Lakin bizim ilkin məlumatımıza görə, qurultay nümayəndələrinin yarıdan çoxu yeni əlifbanı dəstəkləyəcək. Güman edirik ki, Qurultayda əhəmiyyətli sayda kommunistlər olacaq. Azərbaycan Kommunist Partiyası artıq Qurultayın təşkili və ona rəhbərlik məsələləri üzrə bir sıra tədbirlər qəbul etmişdir. Sizin təlimatınızı gözləyirik”.

Mirzoyanın Rostov Partiya Vilayət Komitəsinin katibi Mikoyana göndərdiyi məktubdan:

“Bütün türk, dağlı və müsəlman respublikaları, vilayətləri və bölgələri, hətta Şimali Osetiya vilayəti belə Qurultayda təmsil olunur. Dağıstana isə qurultayda təxminən on beş yer ayrılıb. Təkidlə tələb olunur ki, bu nümayəndələrin hamısı qurultaya latın əlifbasının fəal tərəfdarları olaraq seçilsin”.

Bu məxfi sənəddə SSRİ rəhbərliyinin qurultay öncəsi əks mövqə tutanların siyahıdan çıxarılması prosesinə işarə olunur ki, bu nümayəndələrin hamısı qurultaya latın əlifbasının fəal tərəfdarları olaraq seçilsin”.

Bu məxfi sənəddə SSRİ rəhbərliyinin qurultay öncəsi əks mövqə tutanların siyahıdan çıxarılması prosesinə işarə olunur ki, bu nümayəndələrin hamısı qurultaya latın əlifbasının fəal tərəfdarları olaraq seçilsin”.

Adının üzərindən xətt çəkilən xarici vətəndaşlar. Məsələn: Myt Hartman (Almaniya), Sven Qedun (Stokholm – İsveç), Gize (Almaniya), Sami Rüfət (Türkiyə), professor Tomsen (Kopenhagen), Yuliya Nemet (Macarıstan), Bursali Məmməd Tahir bəy (Türkiyə), Q.Ştummə (Leypsiq), Q.Yakob (Berlin), B.Munkaçi (Budapeşt).

8 fevral 1926-cı il. Zifeldin S.Ağamalıoğluna yazdığı məktub bütövlükdə 1926-cı il Bakı Türkoloji Qurultayı ərəfəsində əlifba məsələsi üzrə siyasi, təşkilatı və ideoloji gərginlikləri əks etdirən nadir sənəddir. Məktubun əsas xətti 1926-cı ildə Bakıda keçiriləcək I Türkoloji Qurultay öncəsində əlifba islahatı və latın əlifbasına keçid, qarşısında baş verən mübarizələrə əks etdirir. Rəsmi təqdim olunan rəqəmlərdə latınçılar üstünlük təşkil edir:

*Latın – 76 nəfər
Ərəb – 30 nəfər
Tərəddid edənlər – qalanlar
Əsl vəziyyət isə tam əksidir. Zifeld yazır:
Latın – 30
Ərəb – 73
Rus – 14
Tərəddidli – 14
Latın tərəfdarlarının çox azlıq təşkil etdiyi etiraf edilir və bu, müəllif üçün ciddi təşviş mənbəyidir.*

Nadir MƏMMƏDLİ,
AMEA Dilçilik İnstitutunun direktoru,
filologiya elmləri doktoru, professor

Mahirə Hüseynova – 65

Naxçıvanda dilçi alimin yubileyi

Naxçıvan Dövlət Universitetində tanınmış dilçi alim və şair, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin prorektoru, professor, Prezident təqaüdcüsü Mahirə Hüseynovanın 65 illik yubileyi sevgi-sayğı ilə qeyd edilib.

Tədbirdən öncə universitetin Konservatoriyasının öndüdə “Şəhur” Xalq Yallı Ansamblının ifasında yallı xalq rəqsləri təqdim olunub.

Tanınmış dilçi professorun həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş tədbirdə ictimaiyyət nümayəndələri, mədəniyyət və elm xadimləri, ziyalılar, Yazıçılar Birliyinin əməkdaşları, universitetin professor-müəllim heyəti, tələbələr və yubilyarın ailə üzvləri iştirak ediblər.

Mərasimi giriş sözü ilə açan Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayev filologiya elmləri doktoru Mahirə Hüseynovanı kollektiv adından səmimi təbrik edərək onun zəngin elmi irsi, səmərəli pedaqoji və ictimai fəaliyyəti barədə

geniş məlumat verib. O, NDU-nun fəxri professoru olan dilçi alimin təhsil ocağına göstərdiyi elmi və mədəni dəstəyə görə təşəkkürünü bildirib, yubilyara yeni uğurlar arzulayıb.

AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyev Mahirə Hüseynovanın qurumun kollektivi ilə sıx elmi əlaqələrindən söz açıb, onun dilçilik sahəsində tədqiqatlarının Naxçıvanda diqqətlə izlənildiyini söyləyib, yubilyara çox arzularını çatdırıb. Sonra Naxçıvan Muxtar Respublikası Yazıçılar Birliyinin sədri Asim Yadigar Mahirə Hüseynovanın bədii yaradıcılığı, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor Sədaqət Həsənova və fəlsəfə doktoru, dosent Aypara Behbudova dilçi ali-

min elmi-nəzəri axtarışları barədə məruzələrlə çıxış ediblər.

Mahirə xanımın dilçilik elminə gətirdiyi yeniliklərdən bəhs edilib, şeirlərindən parçalar səsləndirilib.

Muxtar Respublikanın təhsil naziri Elxan Nəcəfov, Naxçıvan Rəssamlar Birliyinin sədri, Milli Məclisin deputatı Ülviyyə Həməzəyeva, NDU tarix-filologiya fakültəsinin dekani Arif Ağalarov yubilyarın muxtar respublika ilə davamlı elmi-mədəni təmaslarının ona qədim diyarda böyük nüfuz və sevgi qazandırdığını qeyd ediblər.

Yubilyara NDU-nun xatirə hədiyyələri təqdim edilib.

Mərasim geniş bədii proqramla davam edib.

Səbuhi HƏSƏNOV,
XQ-nin müxbiri

Ərtoğrul Cavidin yarımçıq baharı

Hüseyn Cavidin Ev Muzeyində görkəmli dramaturq Hüseyn Cavidin oğlu – folklorşünas, musiqiçi Ərtoğrul Cavidin anadan olmasının 106-cı ildönümünə həsr olunmuş toplantı keçirilib.

Mərasimi giriş sözü ilə Hüseyn Cavidin Ev Muzeyinin direktor vəzifəsini icra edən filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Validə Həsənova açaraq Ərtoğrul Cavidin qısa, lakin mənalı həyat və yaradıcılıq yolundan, həmçinin Azərbaycan musiqi sənətinin korifeyləri Üzeyir Hacıbəyli və Bülbülün Ərtoğrul Cavidin formalaşmasında, ümumilikdə repressiya illərində Cavidlə ailəsinin həyatında oynadıqları roldan bəhs edib.

Daha sonra muzeyin əməkdaşları Nübar Məmmədova “Ərtoğrul Cavid: Bülbülün səsinə, Üzeyirin musiqisini duyan gənc”, Aynur Yunusova “Amansız zamanın boğa bilmədiyi istedad” adlı məruzələrlə çıxış ediblər.

Sonda Bülbülün Ev Muzeyinin baş mühafizəsi Adilə Məmmədova tədbirin mədəni və mədəni əhəmiyyətini vurğulayıb, çalışdığı müəssisə adından təşkilatçılara təşəkkürünü bildirib.

İnformasiya savaşının uğurları Zəfər yürüşünə mənəvi dəstək idi

Prezident İlham Əliyevin “Le Figaro” qəzetinə müsahibəsi ermənipərəst ölkəyə verilən həqiqət dərsi olmuşdu

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 2020-ci ilin payızında, 44 günlük Vətən müharibəsinin ən gərgin mərhələsində bir-birinin ardınca dünyanın aparıcı media qurumlarına müsahibələr verirdi. Bu müsahibələrin məqsədi yalnız döyüş meydanında deyil, həm də informasiya məkanında Azərbaycanı müdafiə etmək, dezinformasiyaya qarşı həqiqətləri dünyaya çatdırmaq idi. Bu baxımdan dövlətimizin başçısının Fransanın “Le Figaro” qəzetinə 2020-ci il oktyabrın 24-də verdiyi müsahibə xüsusi önəm daşıyırdı. Çünki həmin vaxt bu ölkə cəmiyyətində, eləcə də bəzi siyasi dairələrdə münaqişə ilə bağlı birtərəfli, ermənipərəst mövqelər üstünlük təşkil edirdi.

Ölkə rəhbəri müsahibədə Fransanın oxucu auditoriyasının diqqətinə faktlara əsaslanan, diplomatik səriştə ilə ifadə olunan aydın və argumentli cavablar çatdırırdı. Azərbaycan lideri Ermənistanın işğalçılıq siyasətinin mahiyyətini tarixi, hüquqi və siyasi baxımdan izah edir və xalqımızın ədalətli, qanuni və beynəlxalq hüquqa uyğun müharibə apardığını bir daha sübuta yetirirdi.

Prezident İlham Əliyev müsahibədə respublikamızın sülh tərəfdarı olduğunu, eyni zamanda, bu sülhün yalnız ədalət üzərində qurulmasının zəruriliyini dəfələrlə bildirirdi. Dövlət başçısı təəssüflə Ermənistanın 30 ilə yaxın bir müddətdə BMT Təhlükəsizlik Şurasının qəbul etdiyi 4 qətnamənin icrasına laqeyd münasibət sərgilədiyini, danışıqlar prosesini uzadaraq status-kvonu möhkəmləndirməyə səy göstərdiyini, bununla da işğalın davam etdirilməsinə xidmət göstərdiyini də vurğulayırdı.

Ölkə rəhbərinin “biz müharibəni başlatmadıq, biz öz torpaqlarımızı azad edirik” fikri həmin dövrün informasiya gündəminin əsas sətirlərindən birinə çevrildi. Bu bəyanat Azərbaycanın mövqeyini beynəlxalq ictimaiyyətə ən dəqiq və dolğun şəkildə çatdıran siyasi mesaj idi. Azərbaycan lideri müsahibədə Ermənistanın Gəncə, Bərdə və Tərtər kimi şəhərlərə raket zərbələri endirməsinin dinc əhaliyə qarşı hərbi cinayət olduğunu, təkcə bu faktın münaqişənin təcavüzkar tərəfini aşkar göstərdiyini də bildirirdi.

Prezident İlham Əliyevin “Le Figaro”ya müsahibəsi həm də informasiya balansının bərpası baxımından mühüm önəm daşıyırdı. Çünki həmin dövrdə Fransa də fəaliyyət göstərən bözi erməni diaspor təşkilatları ictimai fikrə təzyiq göstərirdi, bu dövlətin siyasi elitasında birtərəfli münasibət formalaşdırmağa çalışırdı. Ölkə rəhbəri isə belə bir atmosferdə dövlət başçısına xas təminat və diplomatik mədəniyyətlə Fransa oxucu və tamaşaçısının diqqətini münaqişənin hüquqi əsaslarına yönəldirdi, eyni zamanda, Azərbaycan həqiqətlərini dünya ictimaiyyətinə çatdırırdı.

Dövlətimizin başçısı Qarabağın Azərbaycan torpağı olduğunu, bu faktın BMT, ATƏT və digər beynəlxalq təşkilatların səmərəsində təsdiqləndiyini xatırladırdı. Bununla da Prezident İlham Əliyev Fransada uzun illər ərzində formalaşdırılan yanlış təəsvirləri dəyişirdi, eləcə də Azərbaycanın haqlı mövqeyini Avropa auditoriyasına hüquqi və rəsonal şəkildə təqdim edirdi.

Qeyd edək ki, ölkə rəhbərinin çıxışlarında həm beynəlxalq hüquq normalarına istinad, həm də tarixi faktların obyektiv təqdimatı mühüm yer tuturdu. O, 1990-cı illərin əvvəllərində Xocalıda törədilən soyqırımını, Ermənistanın işğal etdiyi ərazilərdə həyata keçirdiyi etnik təmizləmə siyasətini xatırladaraq bunların insanlığa qarşı cinayətlər olduğunu vurğulayırdı. “Le Figaro”ya müsahibəsi də bu prosesin ən uğurlu nümunələrindən biri idi. Çünki bu müsahibə sayəsində Fransa ictimaiyyətinin bir hissəsində uzun illər formalaşmış birtərəfli təəsvirlərin üzərindən xətt çəkildi, yeni baxış üçün intellektual zəmin yaradıldı. Prezident İlham Əliyevin argumentləri həm siyasi dairələrdə, həm də

media müstəvisində rezonans doğurdu. Fransanın bir sıra analitik mərkəzləri və jurnalistləri tərəfindən daha sonralar Azərbaycanın mövqeyinin hüquqi əsaslarının kifayət qədər güclü olduğu və beynəlxalq medianın balanslı yanaşmasının zəruriliyi etiraf edildi.

İlham Əliyev müsahibəsindəki çıxış tərzii Azərbaycan diplomatiyasının yeni keyfiyyət mərhələsinə keçdiyini nümayiş etdirdi. Ölkə Prezidenti beynəlxalq tribunalarda olduğu kimi, Qərb mediası qarşısında da milli maraqları peşəkar, çevik və argumentli şəkildə qorumağı bacardı. O, Qərb oxucusuna müraciət edərək münaqişənin sadəcə Ermənistan-Azərbaycan problemi olmadığını, həm də beynəlxalq ədalətin sınaq meydanına çevrildiyini diqqətə çatdırdı. Bu baxımdan dövlət başçısının “biz sülh istəyirik, amma sülh üçün ədalət bərpa olunmalıdır” teziisi həm siyasi, həm də mənəvi baxımdan dərin mənə daşıyırdı. Bu, eyni zamanda, Azərbaycanın mövqeyini və sülhə olan sadıqlığını göstərirdi.

Müsahibənin əvvəlində jurnalistin “Azərbaycanın sentyabrın 27-də Dağlıq Qarabağa qarşı hərbi hücumu hansı siyasi məqsədləri daşıyır?” kimi yalan, heç bir həqiqətə söykənməyən qarəzli, tərxiabat xarakterli sualını dövlətimizin başçısı təminatla, səbirlə, eləcə də fakt və argumentlərlə cavablandırdı: “Azərbaycan Dağlıq Qarabağa qarşı müharibəyə başlamayıb, bu savaşın günahkarı Ermənistan olub. Azərbaycan qarşı hərbi hücumu keçən işğalçı Ermənistan olub. Bu hərbi hücumun ilk saatlarında bizim mülki şəxslər və hərbi qulluqçular öldürülüb. Bu, üç ay müddətində Ermənistan tərəfindən Azərbaycana qarşı üçüncü hərbi tərxiabat kimi qeydə alınıb”.

İşğalçının ilk dəfə ölkəmizə Qarabağ bölgəsindən uzaqda olan Ermənistan-Azərbaycan dövlət sərhədində hücum etdiyini bildiren dövlətimizin başçısı vurğulayıb ki, bu, beynəlxalq müşahidəçilərin də yekdill rəyində öz ifadəsini tapıb. Belə ki, Ermənistan yeni əraziləri qəsb məqsədilə bu yola əl atıb, bununla işğalçı bizim Ermənistanla dövlət sərhədindən bir neçə kilometr məsafədə yerləşən strateji enerji infrastrukturunu – təkcə Azərbaycanın deyil, həm də Avropanın enerji təhlükəsizliyi layihəsi olan Trans-Adriatik boru kəməri üzərində nəzarəti həyata keçirmək məqsədi güdüb. Başqa sözlə, işğal yolu ilə Avropa istehlakçılarını şantaj etmək qarşıya əsas vəzifə kimi qoyulub.

Xatırladaq ki, Vətən müharibəsindən az əvvəl baş verən bu təcavüzə qarşı respublikamız ciddi cavab verdi, işğalçı geriye çəkilməyə məcbur edildi. Lakin avqust ayında düşmən ərazimizə azərbaycanlılara qarşı terror aktları törətməyi planlaşdıran diversiya qrupu göndərdi. Bu sabotaj qrupunun başçısı hərbiçilərimiz tərəfindən saxlanılaraq ifadə verdi. Beləliklə, bu, danışıqları pozmaq və Azərbaycanı hücum etmək üçün qəsdən edilən bir cəhd idi. Bu hücumu etməklə Ermənistanın güddüyü siyasi məqsəd isə status-kvonun dəyişməz qalmasıdır, bu eskalasiyaya görə günahı Azərbaycanı deyil, Ermənistanıdır. Azərbaycanın tamamilə pozulmasından, üçüncü ölkələri münaqişəyə cəlb etməkdən və münaqişəni beynəlmilləşdirməkdən ibarət idi.

Müsahibədə jurnalistin digər sualı Azərbaycanın yuxarıda adçəkılən boru kəmərləri ilə bərabər, internet fiber-optik xətlərinin habi olmaq missiyası ilə bağlı idi. Dövlət başçısı bu fikirlə əlaqədar nöinki enerji, hətta daşımlar üzrə respublikamızın artıq regional haba çevrildiyini, hazırda Xəzər dənizinin digər tərəfində – şərq hissəsindəki və Avropadakı tərəfdaşlara mühüm nəqliyyat şəbəkəsi vasitəsilə xidmət göstərildiyini xatırladı: “Bizim infrastrukturaya yatırdığımız sərmayələr nəqliyyat üzrə çox geniş beynəlxalq əməkdaşlıq formatının yaradılması ilə nəticələnilib. Əlbəttə, bütün məsələlər enerji infrastrukturunu ilə başlanıb. Azərbaycan keçən neft və qaz kəmərləri artıq çox mühüm enerji təhlükəsizliyi mənbəyinə çevrilib. Neft kəmərlərinə gəlincə, artıq Mərkəzi Asiyadan neftin Azərbaycan ərazisindən Avropaya nəqlinə başlanıb”.

Azərbaycan lideri internet bağlantısı ilə əlaqədar onu da qeyd edib ki, respublikamız IT sektoruna böyük sərmayələr yatırır. Ölkəmizdə internetdən istifadə, təqribən, 80 faizdir, başqa sözlə, əhalinin 80 faizi internet istifadəçisidir. Azərbaycanın bu sahədə inkişaf etmiş şirkətləri var. Bu qurumların əsas hədəfi kommersiya cəhətdən gəlirli layihələri həyata keçirməkdir. Əlbəttə ki, coğrafi və infrastruktur baxımından Azərbaycan bu gün çox vacib regional tərəfdır.

Müsahibədə cəbhədə həyata keçirilən hərbi əməliyyatlar barədə də ətraflı məlumat verən dövlət başçısı savaşın davam etdiyi bir aydan da az bir müddətdə Azərbaycanın uğurlu əks-hücumu nəticəsində işğal olunmuş ərazilərin, şəhər və kəndlərin bir hissəsinin azad edildiyini, bunun isə heç də asan olmadığını diqqətə çatdırdı. Belə bir vəziyyətin səbəbini isə Ermənistanın 30 illik işğal müddətində ərazilərimizdə çox möhkəm istehlaklar qurması ilə əlaqələndirdi: “Təmas xəttini keçmək asan deyildi. Lakin ordumuz bunu müxtəlif istiqamətlərdə gerçəkləşdirdi. Bu, eyni zamanda, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin yüksək səviyyəli potensialını nümayiş etdirdi”.

Azərbaycan lideri müsahibədə Ermənistanın uğursuzluqdan isterikaya düşərək ölkəmizin döyüş bölgəsindən uzaqda yerləşən rayon və şəhərlərində dinc əhalini, qadınları və uşaqları raket və artilleriya zərbələri ilə atəşə tutmasına baxmayaraq, ordumuz düşmənin yalnız hərbi infrastrukturunu hədəfə aldığını, hətta mülki əhalinin ziyan görməməsi üçün onları bu cür obyektlərdən uzaq durmağa çağırıldığını da xatırladı. Eyni zamanda, işğalçının artıq döyüş meydanında məğlub olaraq ərazilərimizi tərk etdiyini, İranla beynəlxalq sərhədin bərpasının gerçəkləşdiyini diqqətə çatdırdı.

“Le Figaro”ya müsahibə, ümumilikdə, Prezident İlham Əliyevin 2020-ci il müharibəsi dövründə həyata keçirdiyi informasiya diplomatiyasının parlaq nümunələrindən biridir. Bu müsahibə vasitəsilə Azərbaycan dövləti beynəlxalq media məkanında öz mövqeyini gücləndirdi, erməni təbliğat maşınının yalanlarını ifşa etdi və dünya ictimaiyyətini ədalətli, beynəlxalq hüququn və sülhün tərəfində dayanmağa çağırtdı.

Məhz bu cür çıxışlar sayəsində 44 günlük Vətən müharibəsi təkcə hərbi-siyasi deyil, həm də informasiya sahəsində Azərbaycanın qələbəsi ilə nəticələndi. Prezident İlham Əliyevin dəqiq diplomatik üslubu, beynəlxalq auditoriyaya yönəlmis sivil və rəsonal argumentləri ölkəmizin nüfuzunu möhkəmləndirdi və Azərbaycan həqiqətlərini dünya miqyasında tanıtdı.

Vaqif BAYRAMOV
XQ

Vətən müharibəsinin xronikası

2020-ci il sentyabrın 27-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin cəbhəboyu törətdiyi genişmiqyaslı tərxiabatlara cavab olaraq Azərbaycan Ordusu əks-hücum əməliyyatına başladı. Vətən müharibəsi 30 illik işğala son qoyan şanlı Qələbə ilə nəticələndi. Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qazanılan mühtəşəm Zəfər Azərbaycan tarixinə qızıl hərflərlə yazıldı.

24 oktyabr

- Prezident İlham Əliyev Fransanın “Le Figaro” qəzetinə müsahibə verib.
- Müdafiə Nazirliyinin yaydığı məlumatla görə, cəbhənin Ağdərə, Xocavənd, Füzuli, Hadrut və Qubadlı istiqamətlərində döyüş əməliyyatları müxtəlif intensivliklə davam edib. Düşmən müdafiə mövqelərini atıcı silahlar, minaatanlar və toplardan atəşə tutub. Azərbaycan Ordusunun bölmələri cəbhənin müəyyənləşdirilmiş istiqamətlərində döyüş fəaliyyətlərini davam etdirib. Xocavənd, Füzuli və Qubadlı istiqamətlərində müntəşəkil müqavimət göstərə bilməyən Ermənistan silahlı qüvvələrinin bölmələrinə sarsıdıcı zərbələr

qüvvələrinin 3 tankını, 2 sığınacağı və 4 dayaq məntəqəsini dəqiq aviasiya zərbələri ilə məhv edib.

- Laçın və Qubadlı istiqamətlərində Azərbaycan Ordusunun hücumlarına qarşı müqavimət göstərə bilməyən və döyüş mövqelərini itirərək geri çəkilməyə məcbur edilən düşmən Ermənistanın Gorus və Qafan rayonları ərazisindən raket və artilleriya qurğuları ilə Laçın və Qubadlı ərazilərini güclü atəşə tutub. Ordumuz əməliyyat planına uyğun olaraq cəbhənin müxtəlif istiqamətlərində əks-hücumu davam etdirib. Ermənilərin könlüllərdən ibarət dəstələri və döyüş texnikası məhv

vurulub. Düşmənin silah-sursat, yanacaq ehtiyatları anbarları sıradan çıxarılıb, bir neçə dayaq məntəqəsi dağıdılıb, əhəmiyyətli kommunikasiya xətləri nəzarətə götürülüb və mühüm yüksəkliklər azad olunub.

- Düşmənin məhv edilən çoxsaylı döyüş texnikalarının videogörüntüləri təqdim olunub.
- Azərbaycan Hava Hücumundan Müdafiə bölmələri tərəfindən Qubadlı istiqamətində Ermənistan hərbi hava

edilərək bir neçə vacib yüksəkliklər azad olunub. Peşəkar Azərbaycan Ordusu yalnız düşmənin silahlı birləşmələrini və legitim hərbi obyektləri hədəfə alır.

- Ermənistanın siyasi-hərbi rəhbərliyi uşaqları da Qarabağda gedən hərbi əməliyyatlara cəlb edir.

- Baş Prokurorluğun məlumatına əsasən, Ermənistan ordusunun Azərbaycanın yaşayış məntəqələrini ağır artilleriya və raket atəşinə tutması nəticəsində ümu-

qüvvələrinə məxsus döyüş təyyarəsi və Ağdərə istiqamətində uçuş keçirməyə cəhd göstərən pilotsuz uçuş aparatı sıradan çıxarılıb, Cəbrayıl rayonu istiqamətində “BZEZ” zərbə pilotsuz uçuş aparatı aşkarlanaraq xüsusi texniki vasitələrlə yerə endirilib.

- Artilleriyaçılarımızın dəqiq zərbələr ilə düşmənin atəş nöqtələri susdurulub.
- Müdafiə Nazirliyinin məlumatına əsasən, Azərbaycan Hərbi Hava Qüvvələrinin döyüş aviasiyası cəbhənin Ağdərə və Ağdam istiqamətlərində Ermənistan silahlı

milikdə 65 mülki şəxs həlak olub. Onların 18-i qadın, 10-u uşaqdır. Oktyabrın 4-də, 11-də və 17-də raket və ağır artilleriya hücumları nəticəsində Gəncədə 10-u qadın, 6-sı uşaq olmaqla 26 nəfər həyatını itirib, 138 nəfər yaralanıb.

- ANAMA cəbhəyeni ərazilərdə 175 partlamamış hərbi sursat və iki dron aşkarlayıb.

- Ermənistan ordusu Goranboyda yaşayış məntəqəsinə “Smerç” raketləri atıb.

Mustafa KAMAL
XQ

Vətən müharibəsi qəhrəmanları

Qeyrət savaşının əfsanəvi “Rembo”su

Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının zabiti Şəxamir Qafılanov tale payı olan 34 illik ömrünü şəərə yaşadı. İkinci Qarabağ savaşında igidliyinə görə dövlət tərəfindən “Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı”, döyüş dostları arasında isə əfsanəvi “Rembo” adı ilə tarix yazdı.

Zaqatalada anadan olan, Gəncədə əsgərlik keçən, sonra Bakıda Daxili Qoşunların Orta İxtisas Hərbi Məktəbini bitirən Şəxamir İzmirdə “Jandarma Komando” kurslarında da təhsil alıb. Mayor rütbəsində “Bəbir” Xüsusi Təyinatlı Dəstəsinin komandiri kimi Vətənə qulluğunu davam etdirib.

Onun başçılıq etdiyi 40 nəfərdən ibarət şəxsi heyət işğal altındakı torpaqların azad edilməsi və ərazi bütövlüyümüzün bərpa olunması üçün başlanan Vətən müharibəsində əfsanəvi igidliklər göstərib. Dəstənin ilk döyüşü Füzuli rayonunun Qaraxanbəyli kəndi istiqamətində olub. Səhər saatlarında başlanan hücumun nəticəsində təmas xətti yarılıb və Qaraxanbəyli düşməndən geri alınıb. Həmin döyüşlərdə “Bəbir”lər heç bir itki verməyiblər.

Daha sonra Şəxamirgil Cəbrayıl rayonunun Lələtəpə səmtindən başlayaraq Arazboyu əməliyyatlara qatılıblar. Bir sıra əlverişli mövqelərin və yaşayış məntəqələrinin Azərbaycan Ordusu tərəfindən azad edilməsində xüsusi fədakarlıq nümayiş etdiriblər.

Əfsanəvi komandirin son döyüşü oktyabrın 19-da Xocavənd rayonu istiqamətində olub. Xüsusi tapşırıqə əsasən, strateji əhəmiyyətə malik olan mövqə ermənilərdən təmizlənməli idi. Zəfər yoluna “yaşıl işıq” yandıracaq bu mövqenin bir istiqaməti Laçın dahlizinə, digəri isə Füzuli rayonuna aparırdı.

Həmin günəcən Şəxamir Qafılanovun rəhbəri olduğu dəstənin şəxsi heyətində bir nəfər belə həyatını itirməmişdi. Vətən uğrunda can verməkdə də o, birinci oldu. Ardınca daha 3 nəfər hərbi qulluqçu şəhadətə qovuşdu. Baş çavuşlar Sahib Məmmədovla Surxay Mehdiyev və çavuş Sənan Ələsgərzadə komandirin getdiyi əbədiyyət yolunda “müsayıf” etdilər. Dəstənin digər üzvləri sözügedən mövqeyə sahib çıxaraq, komandirin ruhunu nigarən qoymadılar. Əfsanəvi Rembo və dostları buna qədər neçə-neçə hərbcimizi düşmən mühasirəsindən xilas etmiş, erməni ordusunun çox-

lu canlı qüvvəsini zərərsizləşdirmişdilər.

Prezident İlham Əliyevin 9 dekabr 2020-ci il tarixli Sərəncamına əsasən, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsində xüsusi xidmətlərinə və döyüşlər zamanı düşmənin məhv edilməsi üzrə qarşıya qoyulmuş tapşırıqları yerinə yetirən zaman göstərdiyi misilsiz hünərə görə Şəxamir Qafılanova ölümündən sonra “Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı” adı verildi. Hələ həlledici savaşa atılmazdan 3 ay əvvəl layiq görüldüyü “Qüsursuz xidmətə görə”, eləcə də Zəfər Yürüşünün nəticəsi olaraq adına yazılan “Vətən uğrunda” və “Cəbrayılın azad olunmasına görə” medalları da onun şərəfli döyüş yolunu nurlandıran təltiflərdir.

Şəxamirin böyük qardaşı Asif Qafılanov Birinci Qarabağ savaşının qazisi, 2-ci qrup müharibə əlilidir. Xocavənd istiqamətində gedən döyüşlərdə yaralanıb. Qəhrəman zabitimizin digər qardaşı – Qurban Qafılanov vaxtilə Daxili Qoşunların sıralarında xidmət edib, hazırda Daxili İşlər Nazirliyinin Əlahiddə Çəvik Polis Alayında xüsusi

vasitələr xidməti rəisi, polis mayorudur. Şəxamirin Müzəffər Ali Baş Komandanın torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda verdiyi döyüş əmrini böyük sevinc və ruh yüksəkliyi ilə qarşıladığını deyir: “Şəxamir mənim üçün təkcə qardaş deyil, həm də bir dost, sırdaş idi. Hər bir dördini mənimlə bölüşürdü. Cəbhəyə yollananda da evdəkilər nigarən olmasın deyə, bu “sır”ı yalnız mənə bildirmişdi... Onun Vətənə can-başla xidmət missiyasını davam etdirməyimlə qürur duyuram”.

İctimai televiziya da hazırlanaraq təqdim olunmuş “Bir “Bəbir” kimi...” sənədli filmi ölməz qəhrəmanın örnək həyatı barədə gözəl vizual dastandır. Şəxamir Qafılanovun Zaqatalada yaşadığı evin divarına xatirə lövhəsi vurulub. Rayon Humanitar Fənlər Gimnaziyası qəhrəmanın adını daşıyır. Onun şəxsi əşyaları Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin İkinci Qarabağ müharibəsi fondunda qorunub saxlanılır.

Ə.DOSTƏLİ
XQ

“Vətən və Zəfər nəğmələri”

“Azərbaycan Respublikası Müharibə, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatı” İctimai Birliyinin QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Agentliyinin qrant vəsaiti ilə gerçəkləşdirdiyi “Veteranlar ideoloji təhlükəsizliyin keşiyində” layihəsinin məqsədi İkinci Qarabağ müharibəsində qazanılan tarixi qələbənin yeniyetmələr arasında təbliğ və ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi uğrunda şücaət göstərmiş döyüşçülərin gənc nəsə təmdilmasıdır.

Layihə çərçivəsində ilk dəfə hərbi marşlardan ibarət “Vətən və Zəfər nəğmələri” adlı kitab çap olunub. Bu kitaba I və II Qarabağ savaşları zamanı ifa edilən və eyni zamanda, digər dövrləri əhatə edən hərbi marşlar salınıb. Topluda “Kitabi-Dədə Qorqud”dan üzü bəri vətənpərvərlik mövzusunda yaradılmış poetik mətnlərdən istifadə edilib. Cümhuriyyət dövrü və ondan sonrakı dövrdə Azərbaycan və türk şairlərinin milli nəğmələri, marşları, zəfər duyğuları nəşri daha da zənginləşdirib. Kitab orta və ali məktəblərdə, eləcə də hərbi məktəblərdə milli və vətənpərvərlik tər-

P.ƏMİRCANOV
XQ

Onun qismətinə Vətən savaşının ilk günündə şəhid olmaq düşsə də, bir neçə saat ərzində göstərdiyi hünərlə tarix yazma bəlib və qəhrəmanlıq məqamına yüksəlib. Doğru deyirlər ki, qəhrəman olmaq üçün bir gün, bir saat, bir dəqiqə də bəs edir.

Tovuz rayonunun Çəsməli kəndində dünyaya göz açmış Ceyhun Aydın oğlu Həsənov Bakının Xətai rayonunda orta məktəbdə, ardınca Cəmişid Naxçıvanski adına Hərbi Liseydə təhsil alıb. 2004-2008-ci illərdə isə Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbində (AAHM) “Motoatıcı” ixtisasına yiyələnərək, zabit kimi Naxçıvanda və Beyləqanda Vətənə qulluq edib.

İkinci Qarabağ müharibəsi başlananda kapitan rütbəsində olan Ceyhun Həsənov Ali Baş Komandan İlham Əliyevin “Hücum” əmrini yüksək ovqatla dəyərləndirərək ümrək döyüşlərə atıldı. O, tezliklə işğal altında olan torpaqlarımızı azad edib, başını dik tutaraq, ilk növbədə qeyrət qa-

Bir günün əbədiyyəti

lamız olan Şuşanı vüqarla gəzmək barədə düşüncəyə. Əsgərlərinə də dedi ki, darıxmayın, Şuşada – Cıdır düzündə üçrəngli zəfər bayrağımızla şəkil çəkdirib ailələrimizə göndəracəyik. 44 gün sonra Şuşaya da bayraq sancıldı, qalib ordumuzun hərbciləri onun önündə şəkil də çəkdirdilər, amma 43 gün idi ki, Ceyhun əbədiyyət adlı müqəddəs məkanda layiqli yerini tutmuşdu...

Sentyabrın 27-də Ceyhun öz böliüyü və ona məxsus olan 7 BMP, 4 tank, bir neçə texnika ilə hərəkatə keçdi, şəxsi heyətini hərtərəfli təlimatlandırdı: “Biz qalib gəlməliyik, hamı bir nəfər kimi ardınca, irəli!”. Düşmənin başına od yağdırdı. Qısa fəsilə zamanı isə yanındakılara dedi: “Ola bilər, mənfur düşmən mən oturmağım BMP-ni vurur, igitlərim, onda nəbədə kömək üçün dayanarsınız, ha! Sizə əmr edirəm ki, durmadan irəli şığıyın!”.

Həmin gün onun yanında olan döyüş yoldaşlarından biri, çavuş Şahin Mehdiyevin dedikləri: “Komandirimiz necə demişdi, elə də oldu. Hücumə keçdik. Şiddətli döyüş gedirdi. Yüksək mövqələrdə olan düşmən hər tərəfdən bizi atəş tuturdu. Bir neçə texnikamız sıradan çıxdı. Şəhidlərimiz var idi. Buna baxmayaraq, Ceyhun Həsənovun bacarığı sayəsində bir neçə yüksəkliyi aldıq, 3 erməni postunu məhv etdik. Füzulinin azadlığı uğrunda gedən şiddətli döyüşdə uğurlarımızı gördükcə sevinirdik. Ermənilərin birinci əşelonu darmadağın oldu. Komandir elə hey çısqırırdı: “İgidlərim, arxamca, irəli!”. Bizə tərəf ağır artilleriya mərmilərinin atılmasına məhəl qoymayan komandir koordinatları bir-bir mənə ötürürdü, mən də həmin

hədəfləri vururdum. Təəssüf ki, kapitan Ceyhun Həsənov o gün ağır yaralandı. Son nəfəsində məndən soruşdu: “Şahin, sonuncu mövqeni vurduq?”. Cavab verdim, ki, bəli, komandir, vurduq”. Halsız olsa da, gülümsəyərək əlimi sıxdı. Mən özüm də yaranmışdım. Sonra bilmədim necə oldu. Amma bir müddət keçincə, onun qəhrəman adına layiq görüldüyünü eşidəndə çox sevindim”...

Digər silahdaşları da Ceyhunu kövrək-cəsinə və qürurla xatırlayaraq deyirlər ki, onda əsl qəhrəmanlıq hissi, qorxmazlıq, mərdlik keyfiyyətləri var idi. “Ona baxıb ürəkləndirdik, gücümüz birə-iki artırdı”.

Qəhrəman kapitanın vətənpərvərliyi hələ yeniyetmə vaxtlarından diqqət çəkib. Liseydə oxuduğu dövrdə müdavimlərin təqim komandiri vəzifəsini icra edib, cüdo yarışlarında yer tutub. 2002-ci ildə 26 iyun – Silahlı Qüvvələr Günüinə həsr olunmuş “Azərbaycan Əsgəri” bədii qiraət müsabiqəsində uğur qazanıb. Şərəfli ölümündən sonra “Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı”, “Vətən uğrunda” medallarına və digər təltiflərə də layiq görüldü.

...Ceyhun şəhadətə qovuşanda üz-lərini duyuncə görə bilmədiyi əkiz balları Cahidlə Cavidanın 1 yaşı vardı. İndi 1-ci sinfə gedirlər. Məktəbin onun adını daşıması, orada büstünün qoyulması ilə fəxr edir, “Qəhrəman Ceyhun Həsənov bizim atamızdır!”, – deyirlər. Xətai rayonundakı “Gəncə prospekti, 50”də yaşadığı binanın qarşısında da Ceyhun Həsənovun memorial abidə-kompleksi yaradılıb və orada daim ən azı bir cüt qərənfil olur.

Ə.DOSTƏLİ
XQ

Ceyhun sərrast nişançı idi

Beş il bundan öncə göy üzünü buludlar aldı. Torpağa payız yarpaqları ilə bircə qan da töküldü. Səmadən yağış əvəzinə sinəmizə göz yaşları axdı, toy əsərlərini ən-nalə əvəzlədi. Qapıları şəhid xəbərləri döydü. Qonaq əvəzinə tabutlara qucaq açdıq. Qara günlərin sonunda Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə cəsur ordumuzun qazandığı Zəfər xəbəri dərclərimizi ovundurdu. Bir gözümüzə ağlasa da, o biri güldü. 3 mindən çox Vətən oğlu bu Zəfər üçün canından keçdi. O oğullardan biri də əslən Tovuzdan olan şəhid Ceyhun idi.

Ceyhun Natiq oğlu Abbasov 8 fevral 1986-cı ildə Bakı şəhərində doğulub. Orta təhsilini paytaxtın Elşad Yəhyayev adına 56 saylı tam orta məktəbində alıb. Hərbi forma geyməək, dövlətə hərbcı kimi xidmət etmək onun böyük arzusu olub. Buna görə,

1-dən 2-nə keçən gecə başlanan və Azərbaycan–Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin bölmələri arasında cəbhənin Tərtər və Cəbrayıl–Füzuli istiqamətlərində baş verən döyüşlərdən başlayıb. Lələtəpə yüksəkliyinin alınmasında xüsusi fəallıq göstərən

Cəmişid Naxçıvanski adına Hərbi liseydə təhsil almaq arzusunda olub. Liseyə daxil ola bilməyən Ceyhun 9-cu sinfi bitirdikdən sonra təhsilinə texniki peşə məktəbində davam edib.

Peşə məktəbini müvəffəqiyyətlə bitirdikdən sonra Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin Tovuz Rayon Şöbəindən həqiqi hərbi xidmətə çağırılıb. Müdafiə Nazirliyinin “N” saylı hərbi hissəsində xidmətini uğurla başa vurub və bundan sonra peşəkar hərbcı olmaq arzusu gerçəkləşdirmək qərarına gəlib.

Bələliklə, hərbi xidmətdə qalmağı seçən Ceyhun 2012-ci ildən Müddət-dən Artıq Xidmət Edən hərbi qulluqçu (MAXE) kimi respublikanın müxtəlif bölgələrində, cəbhəyanı ərazilərdə və bilavasitə ön cəbhələrdə – Beyləqanda, Füzulidə, Tərtərdə, Ağdamda, Gədəbəydə xidmət edib... Snayper silahının özəlliklərinə daha da yaxından yiyələnmək üçün qardaş Türkiyədə “komando” kursları keçib, təkmilləşib və xüsusi təyinatlı snayper kimi şöhrət qazanıb. Son iş yeri isə Şəmkir rayonundakı “N” saylı hərbi hissənin əks-həmlə taboru olub. Təcrübəli hərbcı taburun snayper qrupunun komandiri idi.

Hərbcı dostları arasında “qarşısalınmaz kəskin nişançı” olaraq tanınan Ceyhun xidmət etdiyi dövrdə 50-yə yaxın xüsusi döyüş tapşırığını yerinə yetirib. O, “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin 95 illiyi (1918–2013)” yubiley medalı ilə təltif olunub.

İlk döyüş yoluna 2016-cı il aprelin

da, yaralarını özü sarıyıb, ağrıkəsici iynə vuraraq döyüşə davam edir. O, qanı axaxa, yaralı halında belə, düşmənzə zərbə vurmağı bacarır. Həmin andakı vəziyyətdə uyğun olaraq məcburi və çevik qərar qəbul edən peşəkar hərbcı yanındakı yoldaşının “qumbaraatan”ını götürərək, erməninin dörd atəş istehkam məntəqəsini partladır. Dayanmadan irəli gedir. Qorxmaz hərbcimiz erməni postuna girərkən düşmənin açdığı atəş nəticəsində şəhid olur.

Amma Ceyhunun nəşini götürmək mümkün olmur. Ailəyə Ceyhunun şəhid olma xəbəri çatanda anası Ziyafət xanımın fəryadı arşə yüksəlir. Atası Natiq Abbasovun ürəyi sızlasa da qəddini dikəltməyə çalışır və üzü Murova yol alır. Natiq bəy həyatının ən ağır günlərini orada – Murov silsiləsində yaşayır. Sentyabr bitir, oktyabr ötür, noyabr keçir, dekabr gəlir... Saçlarına dən düşən ata gözünü balasının nəşi qalan dağdan çəkmir. Hava gündən-günə dəyişir, yolu-izi qar basır... Balasının qar altında qalması onu mənən sarsıdır. Əlinin çatmadığı, ününün yetmədiyi Ceyhunu uğrunda canını qurban verdiyi torpağa tapşırmaq üçün həsrətlə gözləyir. Övladın ölümü bir dərddirsə, onu dəfn edə bilməmək daha ağır dərdidir. Ata da, ana da həmin dərdi şəhid olma xəbərini aldıqı ilk gündəki kimi yaşayır.

Nəhayət, 2 aydan çox müddətdə keçən axtarışdan sonra Ceyhunun nəşi tapılır və onu götürmək mümkün olur. Gizir şəhidi-miz Ceyhun Abbasov 12 dekabr 2020-ci ildə II Fəxri xiyabanda dəfn edilir.

Şəhid gizirimiz ailəli idi, Ortoğrul və Kəmalə adında 2 övladı yadigar qalıb. Ceyhunun valideynləri üçün onun itki nə qədər ağır olsa da, şəhidin yadigar balaları onların yaşama səbəbi və bir təsəllidir.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi uğrunda döyüş əməliyyatlarına qatılan və hərbi hissə qarşısında qoyulmuş tapşırıqların icrası zamanı vəzifə borcunu şərəflə yerinə yetirdiyinə görə, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamlarına əsasən, Ceyhun Abbasov ölümündən sonra 3-cü dərəcəli “Rəşadət ordeni” ilə, həmçinin “Vətən uğrunda”, “Kəlbəcərin azad olunmasına görə”, “Cəsur döyüşçü”, “İgidliyə görə” və digər medallarla təltif edilib.

Zərifə BƏŞİRQIZI
XQ

“Bakıya uçuş...” festivalı silsilə sərgilərlə davam edəcək

Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı və Mədəniyyət Nazirliyinin tərəfdaşlığı ilə oktyabrın 31-dən noyabrın 2-dək incəsənət, mədəniyyət və ekologiyamı bir araya gətirəcək “Bakıya Uçuş. İncəsənət Haftası: Gələcəyi İNDİ Duy” incəsənət festivalı zamanı şəhərin müxtəlif qalereyalarında 10-dan çox sərgi açılacaq.

XX və XXI əsrin ən məşhur sənətkarlarından biri, ikonik üslubu ilə insan bədənini, görmə tərzini dəyişdirən kolumbiyalı modern rəssam, heykəltaraş Fernando Botero-nun, BMT və IDEA-nın birgə təqdimatı ilə Azərbaycanın qabaqçıl rəssamlarının ekoloji məsuliyyət və davamlılıq mövzusunda əsərlərini əhatə edən “Mənim dənizlərim, Mənim okeanlarım” adlı sərgilərinin oktyabrın 31-də Heydər Əliyev Mərkəzində rəsmi açılışı olacaq və noyabrın 1-2-də sənətsevərlərin ixtiyarına veriləcək.

Digər sərgilərdən 6-sı İçərişəhərdə açılacaq. Oktyabrın 31-dən noyabrın 2-dək Yeraltı Hamamda təşkil olunacaq “Axar yaddaş” sərgisi Azərbaycanda hamam mədəniyyətinin çoxqatlı semantikasını - su, yaddaş və təmizlik anlayışları kontekstində araşdırır.

Şirvanşahlar Sarayı Kompleksində “Şeh. Heç vaxt olmayan səhər” adlı sərgidə

(31 oktyabr - 2 noyabr) rəssam Vüsalə Ağarəziyeva Şirvanşahlar Sarayını gecə ilə sübh arasındakı o incə, düşüncəli məqama çevrilən kontemplantiv bir məkana bənzədir.

“Əcdadlar” sərgisi bizdən əvvəl yaşayanlarla aramızdakı qırılmaz bağı araşdırır. Sərgi oktyabrın 31-dən noyabrın 2-dək İçərişəhərdəki “QGALLERY Baku”da baş tutacaq.

Maqşud İbrahimbəyov Yaradıcılıq Mərkəzindəki (noyabrın 1-2-də) “Fıstıq ağacı: Yaddaşın kökləri” ədəbiyyat, sənətkarlıq və ekologiyamı birləşdirən çoxşaxəli bir layihədir.

İçərişəhərdəki Bakı Fotoqrafiya Evinə (2-3 noyabr) “Bakıya uçuş: Axın hali” layihəsi çərçivəsində 8 rəssam tərəfindən şəhər mərkəzində yerləşən fəvvarələrdən ilhamlanaraq ictimai sənət əsərləri yaradılmışdır.

Ramina Səadətəxanım “Od, su və öpüşlər” adlı yeni silsilə əsərləri “Nine Senses Art

Center”də oktyabrın 31-dən noyabrın 2-dək təqdim olunacaq. Zəhra Məmmədovanın idarə etdiyi “Bir zamanlar Xəzər” həm bədii səyahət, həm də suyu və özümüzü yenidən görməyə çağıran bir layihədir. Sərgi YARAT Miasir İncəsənət Mərkəzində noyabrın 2-3-də nümayiş ediləcək.

“Tofiq Cavadovun 100 illiyi” sərgisi Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində (31 oktyabr - 2 noyabr), “Baku Steel Art” Beynəlxalq Metal Simpoziumunun iştirakçılarının əsərləri isə eyni tarixlərdə Dənizkənarı Milli Parkında sərgilənəcək. Elvin Nəbizadənin “Sonuncu dalğa” kinetik installyasiyası isə iki gün ərzində Daş Salnamə Muzeyində nümayiş olunacaq.

Sərgilərlə yanaşı, festival proqramına ustad dərsləri, ictimai incəsənət və şəhər turları da daxildir.

3 günlük festivalın zəngin proqramından faydalanmaq, tədbirlərdə iştirak etmək və incəsənət bayramının bir hissəsinə çevrilmək üçün www.bakuartweekend.az saytından qeydiyyatdan keçmək lazımdır.

XQ

Xuntaçıların məhkəməsi

Erməni hərbcilər dinc əhaliyə divan tutmuş, işgəncə vermişlər Vandallar əsirlərin başında “ruletka” da oynadırmışlar

Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü nəticəsində sülh və insanlıq əleyhinə, müharibə və digər çoxsaylı cinayətlər törətməkdə təqsirləndirilən Ermənistan Respublikasının vətəndaşları Arayik Harutyunyan, Arkadi Qukasyan, Bako Sahakyan, Davit İşxanyan, David Babayan, Levon Mnat-sakanyan və digərlərinin barəsində olan cinayət işləri üzrə açıq məhkəmə prosesinin baxış iclası oktyabrın 23-də davam etdirilib.

Bakı Hərbi Məhkəməsində hakimlər Zeynal Ağayevin sədrliyi ilə, Camal Ramazanovdan və Anar Rzayevdən ibarət tərkibdə (ehtiyat hakim Günel Səmədova) keçirilən məhkəmə iclasında üzlü səbəbdən iştirak edə bilməyən və bununla bağlı məhkəməyə müraciət etmiş zərərcəkmiş şəxslərin ifadələri elan edilib. Zərərcəkmiş Azad Kamal oğlu Tahirovun elan olunan ifadəsinə əsasən, o, Ermənistanın əsirliyində olarkən Maksim adlı polis əməkdaşının avtomat silahın uc hissəsi ilə onun ağzından məhkəmə zərbə vurməsi nəticəsində dişi qırılıb. Eyni zamanda, həmin kamranı barabanlı tapançaya bir güllə qoşub fırlatmaqda onunla əsir yoldaşları arasında “ruletka” oyununu oynayıb.

Tapançanı növbə ilə əvvəl onun, sonra Şahlar Qurbanovun başına dirayərək tətbiqi çəkib. İki halda atəş açılmayıb. Lakin Tağı Bayramovun başına tutub tətbiqi çəkdikdə açılış atəş nəticəsində sonuncu yerində ölüb. Qətlə yetirilmiş Tağı Bayramovun meyitini Ermənistan hərbcilərinin tələbi ilə çayın kənarına aparıb orada basdırıblar.

Tağıyev Talib Əzim oğlu ifadəsində göstərib ki, 1991-ci il aprelin 10-da Cəbrayıl rayonunun Havıslı kəndi yaxınlığında Ermənistan hərbciləri onun, eləcə də Əsədullayev Qubad Cavad oğlunun və Məmmədov Qara Salman oğlunun olduğu “Jiquli” markalı avtomobili saxlayaraq Hadrut polis şöbəsinə aparıb və orada onlara işgəncə veriblər. Eləcə də hadisədən sonra bu fakt üzrə aparılmış araşdırmanın gedişində həmin dövrə keçirilmiş tanınma istintaq hərəkəti zamanı ona işgəncə vermiş V.E.Martirosyan, M.Q.Konstantov və P.M.Ayriyani tanıyıb.

Ağayev İlham Cabir oğlu elan olunan ifadəsində bildirib ki, o, 1994-cü il mayın 5-də Tərtər rayonundakı 3-cü Sovxoz adlanan ərazidə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən açılan atəş nəticəsində yaralanıb və əsir götürülüb. Onu Şuşaya, oradan da Xocavənd rayonunun Ağbulaq kəndinə aparıblar. Orada əsir və girovların sayı təxminən 50 nəfər olub. Ağbulaqda saxlanılan zaman da ağır işgəncələrə məruz qalıb.

Zərərcəkmiş Rəhimov Vahid Qaroğ-

lan oğlu ifadəsində göstərib ki, 1993-cü il avqustun 28-də Qubadlı rayonunun Xanlıq kəndi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilərkən həyat yoldaşı Fadina Qalina Gennadiyevna ilə birlikdə girov götürülüb, avtomat silahın qundağı, yumruq-təpiklə döyülərək 1 gün su anbarında, daha sonra Hadrut qəsəbəsində saxlanılıb. Onlar girovluqda saxlandığı müddət ərzində də dəfələrlə ağır işgəncələrə məruz qalıblar.

Digər zərərcəkmiş Rəsim Məmmədov ifadəsində qeyd edib ki, 1993-cü ilin payızında Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən atılan mərmimin onun yanına düşməsi nəticəsində xəsarət alıb, huşunu itirərək yerə yıxılıb, ayıldığında “Niva” markalı avtomobilə olduğunu və girov götürüldüyünü bilib. İki-üç həftə bilmədiyi yerdə saxlanılıb, daha sonra Ermənistanın Gorus rayon ərazisində yerləşən fermaya gətiriblər. Orada döyülüb, pis rəftara və ağır işgəncələrə məruz qalıb. Daha sonra Gümrüyə aparılıb. Orada ondan başqa adlarını unuduğu təxminən 15-20 nəfər azərbaycanlı əsir və girov da olub.

Zərərcəkmiş Əbdullayev Nazim Şakir oğlu ifadəsində göstərib ki, o, 1988-1992-ci illərdə Azərbaycanın cənub su layihələşdirmə institutunda topoqraf-mühəndis işləyib. 1991-ci il noyabrın 15-də Xankəndi şəhəri ilə Şuşa şəhərinin arasında əsir götürülüb. Üç gün ərzində onu müttəəmə olaraq vəhşicəsinə döyüb, ac-susuz saxlamaqla işgəncəyə məruz qoyublar.

Zərərcəkmiş Rəhimov İlham Allahverən oğlunun ifadəsinə əsasən Xocavənd rayonunun Qaradağlı kəndinin işğalı zamanı o, Əvəz Mirzəyev, Rafiq Mustafayev, Xankiş Həsənov, Fəxrəddin Bəhramov yaranalıb, Asif Həsənov, Şahmar İbrahimov, Müseyib Nəsimov, Nəsim Rüstəmov, Yasin Rəhmənov və Hətəm Bəhramov həlak olublar.

Əhmədov Niyət Binnət oğlu ifadəsində göstərib ki, o, 1993-cü il aprelin 18-də atası Binnət, anası Busat, bacıları Zövcyyə, Şərqiyə, Arzu, qonşuları Zübeydə, Şamama və digərləri canlarını qurtarmaq üçün yaşadıkları Kəlbəcər rayonunun Şalışlı kəndində olan daş mağarada gizləniblər. Həmin gün Ermənistan hərbciləri onların gizləndikləri

mağaranı atəşə tutublar. Anası Busat, bacısı Zövcyyə, habelə Gülgəs, Əhliman, Çiçək, Yaqut, Hüseyn, Məhəmməd, Aygün, Surxay və Çingiz güllə yarasından ölüblər. O, sağ qalmış və yaralanan digər qohumları girov götürüldüblər. Sonra Ermənistan hərbcisi atası Binnəti güllə ilə vuraraq, qol və sinə nahiyələrindən yaralayıb. Onu və digər sağ qalan qohumlarını Xankəndi şəhərinə aparıblar. Ermənistan hərbciləri onu və digər yaralı qohumlarını Xankəndi Şəhər Uşaq Xəstəxanasında, digərlərini isə Xankəndi Şəhər Uşaq Bağçasında yerləşdiriblər. Orada erməni hakimləri ona heç bir ağrıkesici dərman verməyib, əksinə, işgəncə verərək gözünlün və ağrının yarasına zərblər yetirib, çirkli bintlə sarıyıblar. Təxminən 8 ay müddətində xəstəxanada saxlanılıb. Zərərcəkmiş bildirib ki, orada nəzarətçilərin yaralı azərbaycanlı əsirlərə ağır işgəncələr verməsinə şahid olub.

Zərərcəkmiş Əliyeva Solmaz Dəmir qızı ifadəsində bildirib ki, Ermənistan hərbciləri 1992-ci il mayın 8-də Şuşaya hücum edib. Həmin vaxt o, ailə üzvləri və qohumları ilə evlərinin zirzəmisində gizləniblər. Bir gün sonra Ermənistan hərbciləri onu və qohumlarını girov götürüldüblər. Girov götürüldükdən sonra avtomat silahın qundağı və təpiklə vuraraq, onları yük avtomobilinə mindirib Xankəndi şəhərində yerləşən təcridxanaya aparıblar. Orada kişiləri döydükdən sonra ayırıblar və qadınlarla uşaqları bir kameraya salıblar. Dörd gün ərzində onlara yeməyə heç nə verməyiblər. Hər gün onları ölümlə hədələyərək təhqir ediblər.

Zərərcəkmiş Məmmədov Qadir İmamqulı oğlu ifadəsində göstərib ki, o, 1993-cü il avqustun 20-də Füzuli rayonunda Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən əsir götürülüb. İlyarım Şuşa həbsxanasında saxlanıldıqdan sonra onu Xocavənd rayonunun Ağbulaq kəndinə aparıblar. İyirmi gündən sonra girovluqdan qaçıb və Ağcabədi rayonuna gəlib. Əsirlikdə olan zaman işgəncələrə məruz qalıb.

Xocalı sakini Əliyeva Ətrabə Əhməd qızı ifadəsində qeyd edib ki, 1992-ci il fevralın 25-də saat 23 radələrində Ermənistan hərbciləri şəhəri atəşə tutub. O, yaxınları ilə birlikdə meşəyə gedərək Ağdam rayonu istiqamətində hərəkət edib. Yolda Ermənistan hərbcilərinin onları atəşə tutması nəticəsində bacısı Mələhətin əri Tapdıq və 8 yaşlı qızı həlak olub. Onlar ikinci dəfə atəşə tutulanda sol əyərindən yaranalıb, böyük çətinliklə Ağdam rayonunun Şəlli kəndinə gəliblər.

Xocalı şəhər sakini Əzizov Arif Qüdrət oğlu ifadəsində göstərib ki, 1992-ci il fevralın 26-sı saat 20 radələrində kimi digər azərbaycanlı sakinlərlə birlikdə Xocalı şəhərində zirzəmidə gizlənib, daha sonra Naxçıvanlı kəndi istiqamətində meşəyə gediblər. Fevralın 27-də saat təxminən 8 radələrində Ermənistan hərbciləri onları Naxçıvanlı kəndində mühasirəyə alıb girov götürüblər.

1965-ci il təvəllüdü Xocalı şəhər sakini Vəliyev Fikrət Cavad oğlu ifadəsində qeyd edib ki, 1992-ci il fevralın 25-də gecə saatlarında şəhər dörd bir tərəfdən tank və zirehli texnikadan atəşə tutulub, evlər yandırılıb. Soyqırımı zamanı qardaşı Füzuli itkin düşüb, bacısı Sürrəyə Vəliyeva, habelə Eldar və Rəfi Əhmədovlar, Ülfət Əliyev meşədə qalıb və onlardan da heç bir xəbər yoxdur.

Məhkəmə iclasında digər zərərcəkmiş şəxslərin də ifadələri elan olunub.

Məhkəmə prosesi bu gün davam etdiriləcək.

XQ

AHİK nümayəndə heyəti Türkiyədə

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının nümayəndə heyəti qardaş Türkiyədə səfərdədir. Səfər çərçivəsində AHİK-in nümayəndə heyəti Türkiyənin Palatalar və Birjalar Birliyinin sədri Rifat Hısarcıkhoglu ilə görüşüb.

mühafizəsi, üzvlərin sağlamlığının qorunması, müalicə və istirahətinin təşkili istiqamətində görülən işlərdən danışıblar.

Tərəflər iki qurum arasında əməkdaşlığa dair fikir mübadiləsi aparıblar.

Səfər zamanı AHİK nümayəndələri Türkiyə İşçi Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının sədri Ərgün Atalay və Türk-Metal Konfederasiyasının rəhbəri Uysal Altundağ ilə də görüşlər keçiriblər.

Görüşlərdə Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərindən danışılıb, dövlət başçıları İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğanın qarşılıqlı səyləri, siyasi iradəsi nəticəsində bütün səhərlər üzrə əməkdaşlığın ən yüksək səviyyədə olduğu vurğulanıb.

Qeyd edilib ki, Azərbaycan və Türkiyə həmkarlar itti faqları arasında inkişaf edən

Görüşdə birliyin sədri rəhbərlik etdiyi qurumun fəaliyyəti barədə qonaqlara ətraflı məlumat verib, ölkənin sosial-iqtisadi həyatında rolundan bəhs edib.

AHİK nümayəndələri Azərbaycanda həmkarlar itti faqlarının səmərəli fəaliyyəti üçün yaradılan əlverişli şəraiti, dövlət başçısının bu sahəyə diqqət və qayğısını vurğulayıb, həmkarlar itti faqları üzvlərinin əmək, sosial və iqtisadi hüquqlarının müdafiəsi, əməyin

əlaqələr üzvlərin maraqlarına xidmət edir, aparılan təcrübə mübadiləsi əmək hüquqlarının müdafiəsində önəmli rol oynayır.

Tərəflər ölkələrimizin həmkarlar itti faqları arasında əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi istiqamətində fikir mübadiləsi aparıblar.

Q.YUSİFOĞLU
XQ

Beynəlxalq həyat

ABŞ “Rosneft” və “Lukoil”a sanksiya tətbiq edir

ABŞ Prezidenti Donald Tramp Rusiyanın dövlət başçısı Vladimir Putinlə Budapeştdə keçirilməsi planlaşdırılan görüşün ləğv edildiyini açıqlayıb. Məlumatı “Anadolu” yayıb.

Tramp Ağ Evdə NATO-nun baş katibi Mark Rutte ilə görüşü zamanı deyib: “Prezident Putinlə görüşü düzgün hesab etmədiyim üçün ləğv etdim. İstədiyimizə nail olacağımızı düşünmürdüm. Ona görə də onu ləğv etdim. Amma gələcəkdə buna nail olacağıq”.

ABŞ prezidenti Putinlə əvvəlki görüşlərinin ümumilikdə müsbət keçdiyini, lakin sonradan istənilən nəticəni vermədiyini də bildirib: “Putin Ukraynada götürdüyü hər yeri almaq istəyir. Lakin o, indi danışıqlara hazırdır. Biz istəmirik ki, o, tutduğu əraziləri götürsün”.

Tramp Rusiyanın iki ən böyük neft şirkəti olan “Rosneft” və “Lukoil”un da sanksiyalar siyahısına salınmasına münasibət bildirib: “Bunlar iki böyük neft şirkətinə qarşı böyük sanksiyalardır. Ümid edirik ki, bu sanksiyalar uzun sürməyəcək, müharibə tez bitəcək”.

Ukrayna prezidentinin uzaqmənzilli “Tomaqavk” raketləri ilə bağlı müraciətinə baxmayaraq, Donald Tramp bununla bağlı şəbhələrinin dilə gətirib, çünki Ukrayna hərbcilərinə onlardan istifadə etmək üçün “ən azı altı ay, həтта bir il” təlim keçmək tələb olunur. Bundan əlavə, ABŞ prezidenti məlumat verib ki, telefon danışıqları zamanı Rusiya lideri ilə nüvə silahının eskalasiyası ehtimalı məsələsinə də müzakirə ediblər. O, ABŞ-in dünyada ən böyük nüvə silahı arsenalına malik olduğunu, Rusiyanın ikinci, Çinin isə üçüncü olduğunu qeyd edərək, nüvə tərk-silahlına dair danışıqlara hazır olduğunu bəyan edib.

Ağ Evdə ABŞ Prezidenti Donald Tramp-la görüşəndə sonra Rutte danışıqların “çox məhsuldar” keçdiyini qeyd edib. Onun sözlə-

rına görə, tərəflər NATO-nun Rusiya və Ukrayna arasında müharibənin dayandırılmasına necə kömək edə biləcəyini, Putini atəşkəs şərtlərini qəbul etməyə inandırmaq üçün atılan addımları müzakirə ediblər. Müharibəni bitirmək üçün Tramp-la birgə hərəkət et-

rına görə, tərəflər NATO-nun Rusiya və Ukrayna arasında müharibənin dayandırılmasına necə kömək edə biləcəyini, Putini atəşkəs şərtlərini qəbul etməyə inandırmaq üçün atılan addımları müzakirə ediblər. Müharibəni bitirmək üçün Tramp-la birgə hərəkət et-

məyə hazırdır. Eyni zamanda, Tramp-la Putin arasında təmaslar həlledici rol oynaya bilər: “Tramp Putini mövqeyini dəyişməyə məcbur edə biləcək yeganə liderdir”.

NATO-nun baş katibi qeyd edib ki, Birləşmiş Ştatlar növbəti dəfə Ukraynaya təhlükəsizlik zəmanətlərinin verilməsi ilə fəal məşğul olur. Bununla bağlı Vaşinqton Kanada, Yaponiya, Avstraliya və Avropa tərəfdaşları ilə sıx əməkdaşlıq edir.

Trampın son qərarlarına Rusiya tərəfinin münasibəti də özünü çox göstəlməyib. RF Təhlükəsizlik Şurasının sədr müavini Dmitri Medvedev ABŞ-in Rusiyaya qarşı yeni sanksiyalarını və Prezident Donald Trampın Budapeşt sammitini ləğv etməsini “Rusiyaya qarşı müharibə aktı” adlandırılıb.

Medvedev deyib: “ABŞ bizim düşməni-mizdir. Onların danışan “sülhməramlısı” indi tamamilə Rusiyaya qarşı müharibə yolunda-dır”.

Təhlükəsizlik Şurasının sədr müavininin sözlərinə görə, indi deyəcəkləri ki, Tramp “başqa cür edə bilmir, Konqresdə ona təzyiq edirlər. Bu, əsas mətləbi dəyişmir: qəbul edilən qərarlar Rusiyaya qarşı müharibə aktıdır. İndi Tramp özünü tamamilə çılgın Avropa ilə həmrəy edir”.

O, eyni zamanda, bildirib ki, bundan sonra Ukraynaya “masa arxasında deyil, cəbhədə qələbəyə nail olmaq üçün” hücum edilə bilər.

Paşa ƏMİRCANOV
XQ

№ 228 (30922) 24 oktyabr 2025-ci il, cümə

İDMAN

Avropa çempionatında medal ümidlərimiz

Montenegronun Budva şəhərində boks üzrə U-15 Avropa çempionatı davam edir. 32 ölkədən 369 idmançının qatıldığı yarışın beşinci günündə Azərbaycan millisinin daha 3 bokşusu qələbə qazanıb.

Elcan Musazadə (50 kq) 1/4 finalda Tobais Viçeniklə (Çexiya) qarşılaşıb. Təmsilçimiz ardıcıl üçüncü görüşündən də qalib ayrılıb – 5:0 (30:27, 30:27, 30:27, 30:26, 30:27). O, yarımfinalda Şeyn Kitlə (İngiltərə) üz-üzə gələcək.

Yusif Ağakışiyev (75 kq) da 1/4 final mərhələsindəki döyüşünü xeyrinə bitirib. Bokşcumuza Giorgi Bratunu (Rumıniya) məğlub etməyə cəmi 45 saniyə kifayət edib. Tam üstünlüklə qələbə qazanan Ağakışiyev yarımfinalda Oleksandr Tomiçlo (Ukrayna) qarşılaşacaq.

Mehran Rəsulov (80 kq) isə 1/4 finalda Giorgi Quledanini (Gürcüstan) məğlub edib – 5:0 (30:27, 30:27, 30:27, 30:27, 30:27). O, növbəti görüşündə Valeri Todorovla (Bolqarıstan) gücünü yoxlayacaq.

Hər 3 milli üzvü yarımfinala yüksəlməklə özləri üçün azı bürünc medalı təmin ediblər. Onlardan öncə 2 oğlan və 2 qız bokşumuz da bu hüquqa yiyələnib.

Qeyd edək ki, yarışa oktyabrın 25-də yekun vurulacaq.

Taekvondo rəsmilərinin Uşi toplantısı

Azərbaycan Taekvondo Federasiyasının (ATF) icraçı vitse-prezidenti Hikmət Səmədov Dünya Taekvondo Federasiyasının Baş Assambleyasında iştirak edib.

ATF-dən verilən məlumata görə, mərasim Çinin Uşi şəhərində keçirilib. Assambleyada taekvondonun gələcək inkişafı ilə bağlı bir sıra mühüm qərarlar qəbul olunub.

Həmçinin 2027-ci ildə taekvondo üzrə dünya çempionatının Qazaxıstanın paytaxtı Astanada təşkil olunacağı rəsmən elan edilib.

FIFA-nın soydaşımıza etimadı

Azərbaycan Futzal Federasiyasından verilən məlumata görə, ölkəmizin futzal üzrə FIFA referisi Knyaz Əmi-raslanov təyinat alıb.

O, UEFA Çempionlar Liqasının əsas mərhələsinin III qrupunun oyunlarında oktyabrın 29-da “Benfika” (Portuqaliya) – “Loznitsa-Qrad 2018” (Serbiya) oyununda ikinci, həmin gün baş tutacaq “Riqa” (Latviya) – “Luksol St.Andreus” (Malta) görüşündə üçüncü hakim funksiyasını yerinə yetirəcək.

FIFA referisi oktyabrın 30-da keçiriləcək “Luksol St.Andreus” – “Loznitsa-Qrad 2018” qarşılaşmasında isə birinci hakim olacaq.

Qeyd edək ki, bu qrupun oyunları Maltanın Qzira şəhərində keçiriləcək.

Qabil ƏLİYEV
XQ

✓ 2024-cü ildə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti tərəfindən **Hatəmi Sərxan Elxan oğlunun adına verilmiş AR seriyatı, 059324 nömrəli xidməti vəsiqə** itdiyi üçün **etibarsız sayılır.**

✓ 2021-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi tərəfindən **Abbasov Samir Hüseyn oğlunun adına verilmiş müharibə veteranının 141222 nömrəli vəsiqəsi** itdiyi üçün **etibarsız sayılır.**

Ədəbi nəşrlər

“Xəzər”in yeni həyatı

Azərbaycan Dillər Universitetinin (ADU) Tərcümə Araşdırmaları Mərkəzinin mətbu orqanı olan “Xəzər” tərcümə, ədəbiyyat və mədəniyyət jurnalının 2-ci sayı işıq üzü görüb.

Əslində, “Xəzər” 1989-cu ildən çıxmğa başlayıb və Azərbaycan tərcümə məktəbinin inkişafında müstəsna rol oynayıb. Lakin Dövlət Tərcümə Mərkəzi ləğv olundandan sonra dərğinin Azərbaycan Dillər Universitetinin Tərcümə Araşdır-maları Mərkəzinin nəşri kimi fə-sliyyatini davam etdirməsi qərara alınıb.

Budur, “Xəzər”in 2025-ci il 2-ci sayı qarşımızdadır. Jurnalın məsləhətçisi Xalq yazıçısı, akade-mik Kamal Abdulla, redaktoru yazıçı-tərcüməçi Etimad Başkeçiddir. Yaradıcı heyət isə Saday Budaq-lı, Nəriman Əbülrəhmanlı, Yaşar Əliyev, Püstə Axundova və Cavid Zeynalıdan ibarətdir. Həmçinin jurnalın Türkiyə, Gürcüstan, İta-liya, Rusiya, Qazaxıstan və başqa ölkələrdən olan tanınmış nəşir və

yazıçılardan ibarət beynəlxalq şu-rası var. Oxucuların bədii zövqü-nün yüksəlməsi, estetik dəyərlərin təbliği kimi amillər dərğinin əsas hədəfidir.

Yeni sayda elmi-nəzəri araşdır-malar, orijinaldan bədii tərcümələr yer alıb, klassik və çağdaş dünya ədəbiyyatının seçmə nümunələri təq-dim olunub. İlk sahifələrdə “Şərq mədəniyyəti” rubrikası altında böyük türk yazıçısı, ədəbiyyatşünası və ictimai xadimi Ahmet Hamdi Tanpınar-ın (1901-1962) “Beş şəhər və bütöv məmləkət sevgisi” seriyasından An-kara haqqında tarixi-etnoqrafik-mə-dəni məqaləsi yer alıb.

Yeni sayın Avropa, Latin Ame-rikası və Şimali Amerika ədəbiyyatı bölmələri də maraqlı yazılarla zən-gindir. Avropa bölməsi bu dəfə rus ədəbiyyatına həsr edilib. Nikolay

Qoqolun “Nevski prospekti” poves-tinin (çevirəni E.Başkeçid) və Anton Çexovun “Böyük yolda” pyesinin (tərcüməçi Yaşar) maraqla qarşıla-nacağı şübhəsizdir. “Gümüş dövrün sirləri rubrikasında Kamal Abdulla rus poeziyasının görkəmli nümayən-dələri Nikolay Qumilyov, Konstantin Baltmont, Mixail Kuzmin, Valeri Br-yusov, Anna Axmatoва və Osip Man-delştamdan dilimizə çevirdiyi şeirləri təqdim edib.

Latın Amerikasından Xuan Qab-riel Vaskas, Freddi Nyanyes və Ma-rio Benedettiyyə, Şimali Amerika ədəbiyyatından isə Rey Bredberiyə məxsus poema, roman və hekayələr Saday Budaqlının, Mahir N.Qara-yevin, Ofelya Məmmədovanın tə-r-cüməsində verilib.

Jurnalda, həmçinin Nəriman Əbdülrəhmanlının tərcümə sənətinə aid müsahibə və çevirmə yazıla-rı, Cavanşir Yusiflinin “Bilingvист mətn arxeologiyası” məqaləsi dərc edilib. “Müsabiqə” və “Müsahibə” rubrikalarında Rusiyada keçirilmiş

bədii yarışmanın qalibi Ədalət Mə-dətoğlu və polşalı türkoloq Danita Cmielovska ilə söhbətlər təqdim olunub.

“Yaddaş” rubrikası bu dəfə ukraynalı şair və tərcüməçi Mikola Mi-roşniçenkoya həsr edilib. Tərcümə aləminə aid faktlar və yeniliklər də oxucuya geniş bilgilər verir.

Ə.ƏLİYEV
XQ

Türk gənclərinin səsi “Ulduz”da

“Ulduz” jurnalının oktyabr sayı **Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyinin birgə layihəsi olaraq işıq üzü görüb. Jurnalın ilk sahifəsi Həsən Kürün şeirləri ilə açılır.**

“Şeir vaxtı”nı türk şairi Özgür Bacaksız, Özbəkistandan Mehrnaz Abbas, Rəhmət Babacan, Firuzə Xeyrullayeva, Sevinc Xuşnazarova, Qırğı-zıstandan Altınbək İsmayıl, Kıyalbək Kamitoğlu, Rızkul İzatova, Qazaxıstandan Sayat Kamışqer, Gülnaz Fayzulla, Monqolustandan Dauletkeyer Kapoğlu, Cənubi Azərbaycandan Əli Çağla, Türk-mənistandan Fəroqat Cabbarova, Azərbaycandan Fərid Hüseyn, İntiqam Yaşar, Taleh Mənsur, Rus-lan Dostəli, Xəyalə Sevil, Şükür Əli, Cəmil Cəmil-bəyli, Nəfəli Ümid, Səddam Laçın, Tural Adışirin, Şahənə Müşfiq, Ayyaş Rəhim, Yusif Nazim Ərəb-soy, Vəleh Qoca, Qabil Ədalət, Fuad Cəfəri və El-vin İntiqamoğlu davam etdirir.

“Tribuna”da filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Şəfa Əliyeva “Şairin ruh dünyası” yazısında Əh-

məd Qəşəmoğlu yaradıcılığından söz açır. Bakı Dövlət Universitetinin doktorantı Məleykə Mirzəli “Məhtimqulu Fəraqi-300” yazısı ilə türk-mən şeiri-nin günəşini yad edir.

“Nəsr” Rizvan Fikrətoğlunun “Son əlvida”, qa-zax yazıçısı Erkinbek Serikbayın “Bu da bayram günlərində”, Anar Adilin “Şöşü”, Şəfa Vəlinin Səd-nik Paşa Pirsultanlının xatirəsinə həsr etdiyi “Ruh quşu”, Yeqzar Cəfərlinin “Ağac oğrusu”, Amin Na-mazlının “Ömrün işığı”, Elmin Nurinin “Bozqırın mürəkkəb qoxusu”, türk yazıçısı Ənvər Aykolun “Qırmızı və Qara”, Ulucay Akifin “Cin dərsəsi”, Aygün Yaşarın “Nəməlum aşğar” hekayələrini təq-dim edir.

“Dərgidə kitab”da Ramazan Qafarlı “Salam”ın şeir məkanı” - Mahirə Nəğizqızının yaradıcılığın-dan bəhs edir.

“Dərgidə sərgi”də rənglər dünyası ilə Tünzələ Ağabalayevadır.

XQ

“Qarabağ” 6 xalla 13-cüdür

UEFA Çempionlar Liqasının əsas mərhələ-sində III tura yekun vurulub.

Son oyun günündə daha 9 qarşılaşma keçirilib. Ağdamın “Qarabağ” klubunun rəqiblərindən “Çelsi” İngiltərədə “Ayaks”a, “Liverpul” isə Alma-niyada “Ayntraxt”a böyük hesabla qalib gəlib – 5:1. “Bavariya” isə Almaniya da Belçikanın “Brügge” komandasının qapısından 4 cavabsız top keçirib.

“Real Madrid” isə İspaniyada İtaliyanın “Yu-ventus” klubuna minimal hesabla qalib gəlib–1:0.

“Qalatasaray” (Türkiyə) – “Budyo Qlimt” (Norveç) və “Atletik” (İspaniya) – “Qarabağ” (Azərbaycan) görüşündə eyni hesab qeydə alınıb – 3:1. Turun digər oyunları “Atalanta” (İtaliya) – “Slaviya” (Praqa, Çexiya) – 0:0, “Sportinq” (Por-

tuqaliya) – “Marsel” (Fransa) – 2:1 və “Monako” (Fransa) – “Tottenhem” (İngiltərə) – 0:0 hesabla başa çatıb.

III turdan sonra turnir cədvəlinə 9 xalla Fransa-nın PSJ komandası başçılıq edir. Liderlə eyni xala malik Almaniyanın “Bayer”, İtaliyanın “İnter”, İn-giltərənin “Arsenal” və İspaniyanın “Real” koman-daları müvafiq olaraq sonrakı yerləri bölüşürlər. Ölkəmizin bu turnirdə yeganə təmsilçisi “Qarabağ” 6 xalla 13-cü yerdə, eyni xal toplayan Türkiyənin “Qalatasaray” klubu isə 14-cü sırada qərarlaşıb. Sonuncu –35-ci yeri Portuqaliyanın “Benifika” və 36-cı yeri isə Niderlandın “Ayaks” klubları tutur.

Ə.QABİL
XQ

“OĞUZ AQROTEXSERVİS” ASC səhmdarlarının nəzərinə!

10 dekabr 2025-ci il, saat 11:00-da “Oğuz Aqrotextservis” ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.

Ümumi yığıncağın gündəliyi:

1. Səhmdar cəmiyyətin 2024-cü il üçün maliyyə-təsərrüfat fəaliyyə-tinin nəticələrinin müzakirəsi və təsdiqi

2. Digər məsələlər.

Səhmdarların növbəti illik ümumi yığıncağının gündəliyinin materi-alları ilə ümumi yığıncaq zamanı tanış olmaq mümkündür.

Ümumi yığıncağın keçiriləcəyi ünvan – Oğuz rayonunun Padar kəndi, səhmdar cəmiyyətinin həyatı.

QEYD: səhmdarlar yığıncağa gələrkən şəxsiyyət vəsiqələrini özləri ilə gətirməlidirlər.

Əgər yığıncaqda səhmdarın nümayəndəsi iştirak edəcəksə, o zaman onun nümayəndəsi olduğunu qanunvericiliklə təsdiq edən sənədi təq-dim etmək vacibdir.

İdarə heyəti

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti Mətbuat xidmətinin əməkdaşları Beynəlxalq əməkdaşlıq şöbəsinin müdiri Zakir Paşayevə əzizi

NƏZAKƏT BABAYEVANIN

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verirlər.

Şirvan şəhərindən İlqar Abbasov Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti rəisinin birinci müavini, general-leytenant Ceyhun Şadlinskiyə əzizi

NADİR İSGƏNDƏROVUN

vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

DİREKTOR –
BAŞ REDAKTOR

ƏFLATUN
AMAŞOV

TELEFONLAR:
Reklam və elanlar: 493-82-21

Qəbul şöbəsi: 493-24-75 Mühəssiblik: 498-85-29
Məsul katib: 493-61-02 Email: xalqgazeti@gmail.com
Texniki şöbə: 493-59-64 info@xalqgazeti.az

+994 (51) 280-16-44

“Xalq” qəzeti redaksiyası” MMC-nin kompüter mərkəzində yığılıb və sahifələnib, “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunub.

ÜNVANIMIZ:
AZ-1000, Bakı şəhəri, Bülbül prospekti, 30.
Şəhadətnamə 022273

İNDEKS 0282
TİRAJ 3508
SİFARİŞ 2166
QİYMƏTİ 60 qəpik

Növbətçi redaktor
İmran BƏDİRXANLI
Çapa imzalanmışdır 00:00